

I

NĀMARŪPAPARICCHEDO

MAHĀVIHĀRA-VANŚĀLANĀKĀRABHŪTENĀ
TIPIṬAKADHĀRINĀ SADDASATTHAṆṆĀVA-PĀRAGENA
KUSAGGAÑĀṆINĀ

ANURUDDHA-MAHĀTHERASĀMINĀ

VIRACITO.

Laṅkādiṭṭhe

Ambalaṅgoda-nagare Aggārāma-vihāre vasantena

BUDDHADATTA-BHIKKHUNĀ

lekhaka-pamāda-patita-pāṭha-haraṇa-vasena parisodhito.

VIÑÑĀPANĀṆ.

Sakala-satthu-pāvacaṇaṇṇava-pāragatena mahāveyyāka-
raṇena suvimāla-vipula-buddhinā Anuruddha-mahāthera-
sāminā parama-vicitta-naya-samannāgate Abhidhamme
pāṭavam icchantāṇaṃ ādhunikānam upakāraya sattappaka-
raṇe Abhidhamma-Piṭake sāram ādāya viracito panāyaṇ
Nāmarūpa-paricchedo Laṅkādiṭṭhehi cevāñña-desiyehi ca
ādhunikehi cirakālaṃ uggahaṇa-dhāraṇādīhi sādhu-
kam āsevito pi vipariṇāma-dhamma-vasenādhunā Laṅkādiṭṭhe
ceva Marammaratthādīsu ca bahuso apākaṭabhāvaṇ patto
gantho pi cāyaṇ dullabhataṇ sampatto hoti.

Tathā pi vicittanaya-maṇḍitass' imassa ganthassa nāmaṇ
paṇḍita-janesu supākaṭam eva pavattittha, cirakālaṃ ugga-
haṇādīhi anāsevito panāyaṇ gantho bahuso yeva pamāda-
patita-pāṭhehi dūsito ākula-vyākulibhūto ca ahosi. Yadā
panāhaṇaṃ Abhidhammam uggaṇhanatthāya Marammarat-

ṭhaṅ sampatvā (1906 vassato yāva 1911 vassā) tattha vihāsiṅ, tadāhaṅ Rangoon-nagare (*Bernard Free Library*) potthakālayaṅ gantvā porāṇakāni dullabhapotthakāni pariyesanto, Nāmarūpaparicchedādayo ca tesāṅ ṭikāyo ca alabhiṅ. Tasmiṅ antare Laṅkādiṇe Batapole-gāme Subhaddārāmavāsī Dhammapālatthero Maramma-potthakena saddhiṅ saṅsandetvā parisodhanatthāya Sihaḷakkharehi likhitaṅ Nāmarūpaparicchedaṅ mama santikaṅ pesesi, tadāhaṅ taṅ potthakaṅ Maramma-potthakena saṅsandetvā tattha bahūni dūsita-pāṭhāni apanetvā (29/10/1908 divase) niṭṭhāpesiṅ. Tato pacchā pi porāṇaṭikāya saṅsandetvā bahūni ṭhānāni parisodhetvā, 1911 -me vasse Laṅkādiṇaṅ sampatvā ettha vasanto, aññehi Sihaḷapotthakehi ceva Visuddhimaggādihi ca saṅsandetvā yathāsattiyā parisodhetvā English-akkharehi likhitvā (6/7/1912 divase) niṭṭhāpesiṅ.

Imassa pana ganthassa porāṇā abhinavāti dve ṭikāyo santīti Ganthavaṅsādisu dissati, tathā pi atisaṅkhittā porāṇaṭikā yeva amhehi laddhā, abhinavaṭikā pana Rangoonnagare potthakālaye pi na vijjati. Tatheva Sihaḷabhasāya vā Marammabhāsāya vā katā atthavaṅṇanā pi amhehi na laddhā, Paramatthavinicchayādiṇaṅ pana aññesaṅ ganthānaṅ Sihaḷika-Mārammikā atthavaṅṇanāyo saṅvijjanti, tathā porāṇābhinavā ṭikāyo pi, imassa ganthassa tāsaṅ atthavaṅṇanānañca abhinavaṭikāya ca aladdhattā dūsitapāṭhaharaṅṇaṅ ativiya dukkaraṅ ahosi, tasmā yeva katipayāni ṭhānāni parisodhetuṅ na visahimha, tathā pi laddhabbapayojanassa ūnabhāvo na hotīti ca, amhākaṅ parissamo tattaññūnaṅ paṇḍitānaṅ pamodāvaho hotīti ca maññāma.

Imassa pana Nāmarūpaparicchedassa kattā Anuruddhācariyo Jambudīpe Kāñcipure¹ Kāveri²-nagare jāto, Laṅkādiṇe Mahāvihāraṅsikaṅṇaṅ therānaṅ santikā dhamma-vinayādiṅ uggaṅhitvā tisu Piṭakesu ceva saddasatthe ca pāragato taṅ Mahāvihāranvayaṅ ativiya sobhesi. So panācariyo kālena kālaṅ Jambudīpe Tambaraṭṭhe ceva Laṅkādiṇe Mūlasoma-vihāre ca viharanto sāsana-saṅgahaṅ akāsi, vuttaṅ hi Paramatthavinicchayassa nigamane :

¹ Kāñjivera.

² Kāvira.

Setṭhe Kāñcīpure¹ raṭṭhe, Kāvira²-nagare vare,
kule sañjāta-bhūtena, bahussutena ñāṇinā
Anuruddhena therena, Anuruddha-yasassinā,
Tambaraṭṭhe vasantena, nagare Rāja³-nāmake-ti.

Abhidhammatthasaṅgaha-nigamane ca :

Puññaena tena vipulena tu Mūlasomaṇ,
dhaññādhivāsa-muditoditam āyugantaṇ,
paññāvādāta-guṇa-sobhita-lajjibhikkhū,
maññantu puñña-vibhavodaya-maṅgalāya iti.

Iminā pana Anuruddhācariyena na ayam eva Nāmarūpa-
paricchedo viracito, athāpare Abhidhammatthasaṅgaho,
Paramatthavinicchayo, Anuruddhasatakanti tayo ganthāpi
viracitā. Tesu pana ganthesu Abhidhammatthasaṅgaho
Sīhalādīpe ceva Marammaraṭṭhādīsu ca tehi tehi akkharehi
muddāpito samāno ābhidhammikānaṇ hatthasārabhūto
anekehi ṭikā-atthavaṇṇanādīhi parivārito gaganatale puṇ-
nacando viya tārāṇaparivuto supākaṇo vattati. Anurud-
dhasatakam pi Laṅkādipe Dodanduvagāme Selabimbārāmā-
dhipatinā C. A. Siri Seelakkhandha-mahānāyaka-therapā-
dena likhitāya Sakkata-ṭikāya samāyojetvā 1899-me vasse
(*Buddhist Text Society of India*) nāmāya samitiyā muddā-
petvā pākāṭikatā. Vuttaṇ hi tassa Anuruddhasatakassa
nigamane :

Jyotsnā himāṇso-r-iva yanmukhendora—
nisyandate sūkti-rasav sudhīrah :
idaṇ vyadhattottarmūla-hāra—
ratnāṅkuropasthavirānuruddhah iti.

Idaṇ pana Anuruddhasatakaṇ Buddhagūṇavaṇṇanā-
mukhena Sakkata (Sanskrit) bhāsāya viracitaṇ hoti.
Ekacce pana Nāmarūpaparicchedādīnaṇ kattā añño, Anu-
ruddhasatakassa kattā añño, Anuruddhasatakassa kattā
Uttaramūla-nikāyikoti dissamānattāti vadanti, taṇ tathā vā
no vāti vinicchitaṇ na sakkoma. “Mahāvihāravāsīnaṇ
vācanāmagga-nissitanti” vacanassa attano ganthesu dis-
samānattā Nāmarūpaparicchedādīnaṇ kattā Anuruddhā-
cariyo Mahāvihāraṇsiko yevāti ñāyate.

¹ Kāñjivare.

² Kāviri-.

³ Tañja-.

Iminā panācariyena viracitesu tisu abhidhamma-saṅgaha-potthakesu Abhidhammatthasaṅgaho yeva bahuso uggha-hana-dhāraṇādīsu āsevito hoti, itare pana dve gāthā-bandhato atthānaṃ duravabodhato Abhidhammatthasaṅgahā mahantatarato ca ādhunikānaṃ parisīlane sukhāvahā nāhesuṃ, tasmā te ādhunikehi appaso yeva āsevitā ahesuṃ.

Ayaṃ panācariyo asukasmiṃ kāle avasīti kālaniyamo tena katesu ganthesu vā aññesu Mahāvaṇṣādīsu vā na saṃvijjate, tathāpi Abhidhammatthasaṅgahassa porāṇaṭṭikākāro Mahākassapatthero 1714 (A.B.) matte Buddhavasse ito 742 matānaṃ vassānaṃ upari Udumbaragirivihāre avasīti paññāyati, Abhidhammatthasaṅgahassa Sihaḷatthavaṇṇanā-kāro Sāriputtamahātherapādo ceva tasseva Vibhāvānī-tīkākāro Sumaṅgalamahātherapādo ca (A.D. 1153) 1696 -me Buddhavasse ito 759 vassānaṃ upari pattarajjābhisekassa Mahāparakkamabāhu-rañño kāle avasiṃsu, tasmā Anuruddhācariyo tato pubbe athavā ito aṭṭhasatādhikānaṃ vassānaṃ upari sāsanaṣaṅgahaṃ akāsīti ñāyate.

Iminācariyena vutthapubbo Mūlasomavihāro ca asukasmiṃ thāne atthīti na pākaṭo, tathā pi 866 (A.D.) 952 (A.D.) vassānaṃ antare Pulatthinagare (Polonnaruwa) kārapitoti itihāsaññūnaṃ mataṃ.

Ye ye bhavantā imasmiṃ ganthaparisodhane potthakā-nuppādānādi-vasena amhākaṃ upakārino ahesuṃ tesu bhavantānaṃ amhākaṃ thutiṃ sampāpayāma. Amhākam ācariyabhūtaṃ Ambalagoda-nagare Aggārāmādhīpatino “Saddhammavaṇṣajotipāla Siri Dhammādhāra Rājaguru” itī laddha-rājalañchanassa mahātherapādassa nāmaṃ pi gāravapubbaṅgamaṃ anussarāma.

2456 -me Buddhavasse Pabbāsāḷhamāsassa kālapakkha-cuddasamiyaṃ Sukkavāre (July 12, 1912) Ambalangodanagare Aggārāme vasantena Buddhadattena Bhikkhunā likhitvā niṭṭhāpitaṃ.

NĀMARŪPAPARICCHEDA

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀ-
SAMBUDDHASSA.

PAṬHAMO PARICCHEDO.

- 1 Sammā sammābhisambuddhaṃ, dhammaṃ dhammappa-
kāsaṇaṃ,
saṅghaṃ saṅghuttamaṃ loke vanditvā vandanārahaṃ,
- 2 nāmarūpaparicchedaṃ pavakkhāmi samāsato
mahāvihāravāsīnaṃ vaṇṇanānayanissitaṃ.
- 3 tattha cittaṃ, cetasikaṃ, nibbāṇaṃ ti mataṃ tidhā
nāmaṃ : rūpaṃ tu duvidhaṃ, bhūtopādāya-bhedato.
- 4 kāmabhūmādibhedena, tattha cittaṃ catubbidhaṃ
cetoyuttā dvipaṇṇāsa, dhammā cetasikā matā.
- 5 cakkhu-sota-ghāna-jivhā-kāyaviññāṇadhātuyo,
sampaṭicchana-cittaṃ ca, tathā santīraṇadvayaṃ.
- 6 somanassasahagataṃ, upekkhāsahitaṃ ti ca,
iccāhetukacittāni, puññapākāni aṭṭhadhā.
- 7 somanassayutaṃ tattha, hitvā santīraṇaṃ tathā,
sattākusalapākāni, tān' evāti viniddise.
- 8 pañcadvāra-manodvārāvajjanaṃ hasanaṃ ti ca,
kriyācittam udiritaṃ, tividham pi ahetukaṃ.
- 9 evaṃ aṭṭhārasavidhaṃ, mānaṃ hot' ahetukaṃ,
mūlabhedenākusalaṃ, cittaṃ tu tividhaṃ mataṃ.
- 10 somanassasahagataṃ, upekkhāsahitaṃ tathā,
diṭṭhigatasampayuttaṃ, vippayuttan ti bheditaṃ.
- 11 asaṅkhāraṃ sasaṅkhāram itī bhinnaṃ pun' aṭṭhadhā,
lobhamūlaṃ pakāseti, tatthākusalamānaṃ.

- 12 domanassasahagataṃ, paṭighena samāyutaṃ,
dosamūlam asaṅkhāraṃ, sasaṅkhāraṃ ti pi dvidhā.
- 13 vicikicchāsahagataṃ, uddhaccasahitaṃ ti ca,
mohamūlaṃ ca duvidhaṃ, upekkhāya samāyutaṃ.
- 14 dvādasākusalān' evaṃ, cittaṇi vibhāvaye,
hitvāhetuka-pāpāni, sobhaṇāni tato paraṃ
- 15 somanassasahagataṃ, upekkhāsahitaṃ tathā,
dvidhā ṇāṇena saṃyuttaṃ, vippayuttan ti bheditaṃ.
- 16 asaṅkhāraṃ sasaṅkhāram iti bhinnaṃ pun' aṭṭhadhā,
sahetukāmāvacara-puññapākakriyā¹ bhava.
- 17 kāme tevīsa pākāni, puññā-puññāni vīsati,
ekādasa kriyā ceti, catupaññāsa sabbathā.
- 18 takka-cāra-pīti-sukh' ekaggatā-sahitaṃ pana,
paṭhamajjhānakusalaṃ, vipākāṇi ca kriyā tathā.
- 19 dutiyaṃ takkato hīnaṃ, tatiyaṃ tu vicārato,
catutthaṃ pitito hīnam upekkh' ekaggatāyutaṃ.
- 20 pañcamaṃ pañcadasadhā, rūpāvacaram iritaṃ,
pañcamajjhānam ev' ekam arūpāvacaraṃ pana.
- 21 ākāsañcāyatanaṃ, puññapākakriyā tathā,
viññāṇaṇcāyatanaṃ ca, ākiñcaññāyatanaṃ,
nevasaññānāsaññāyatanaṃ dvādasadhā bhava.
- 22 sotāpattimaggacittaṃ, phalacittaṃ tathāparaṃ,
sakadāgām'anāgāmī, arahattaṃ ti aṭṭhadhā.
- 23 jhānaṅgayogabhedena, katv' ekekaṃ tu pañcadhā,
vitthārānuttaraṃ cittaṃ, cattālīsaṃvidhaṃ bhava.
- 24 rūpāvacaracittāni, gayhantānuttarāni ca,
paṭhamādijjhānabhede, āruppañcāpi pañcame.
- 25 dvādasākusalān' evaṃ, kusalān' ekavisati,
chattiṅs' eva vipākāni, kriyācittāni vīsati.
- 26 ekavīsasataṃ vātha, ekūṇānavutividhaṃ,
cittaṃ taṃ-sampayogena, bhinnā cetasikā tathā.

- 27 phasso ca vedanā saññā, cetan' ekaggatā tathā,
jīvitaṃ manasikāro, sabbasādhāraṇā matā.
- 28 takka-cārādhimokkhā ca, viriyaṃ chanda-pītiyo,
pakiṇṇakā ca akkhātā, terasaññāsamānakā.

¹ kriyaṃ bhava.

- 29 pakinnakā na viññāṇe, vitakko dutiyādisu,
vicāro tatiyādimhi, adhimokkho tu kaṅkhate.
- 30 santīraṇa-manodhātut-tikesu viriyaṇ tathā,
catutthasukhite pīti, chando hetumhi momuhe.
- 31 chasatṭhi pañcapaññāsa, ekādasa ca solasa,
sattati vīsati ceva, tāni cittāni dīpaye.
- 32 mohāhirika'nottappam uddhaccaṇ sabbapāpajaṇ,
issā-maccherakukkucca-dosā tu paṭighe tathā.
- 33 lobho lobhesu diṭṭhī ca, diṭṭhiyutte viyuttake,
māno ca thīnamiddhan tu, sasaṅkhāresu pañcasu.
- 34 kaṅkhite vicikicchā ti, cuddasākusalān' ime,
dvādasākusalesveva, niyamena vavatthitā.
- 35 saddhā sati hīrottappaṇ, alobhādosamajjhātā,
kāyacittāna-passaddhi, lahutā mudutā tathā.
- 36 kammaññatā ca paḡuññaṇ ujutā ti yugā cha ca,
ekūṇavisati dhammā aññamaññāviyogino,
ekūṇasatṭhi cittesu, sobhaṇesu vavatthitā.
- 37 sammāvācā ca kammantājivo ti viratī imā.
lokuttare sadā sabbā, saha kāmasubhe visuṇ.
- 38 karuṇā muditā nānā, rūpe pañcamavajjite,
kadāci kāme kusale, kriyācitte sahetuke.
- 39 tihetukesu cittesu, paññā sabbattha labbhati,
ete saddhādayo dhammā, pañcavisati sobhaṇā.
- 40 issā-macchera-kukkuccā, viratī karuṇādayo,
nānā kadāci māno ca, thīnamiddhaṇ tathā saha
- 41 satta sabbattha jāyanti, catudhammā yathārahaṇ
cuddasākusalesveva, sobhaṇesveva sobhaṇā.
- 42 dvepaññāsa pan' icc' evaṇ, dhamme saṅgayha mā-
nase,
labbhamāne vibhāveyya, paccekasmiṇ vicakkhaṇo.
- 43 sobhaṇ' aññasamānā ca, paṭhame viratī vinā,
dutiyaḡdisu takkañ ca, vicāraṇ tatiyaḡdisu.
- 44 catutthādisu pītiñ ca, karuṇādiñ ca pañcame,
hitvān' evaṇ niyojeyya, saṅkhipitvāna pañcadhā.
- 45 pañcatiṇsa catuttiṇsa, tettiṇsa ca yathākkamaṇ,
dvattiṇsa tiṇsa evātha, jāyantīti mahaggate.
- 46 gahetvā viratī sabbā, hitvāna karuṇādayo,
paṭhame dutiyādimhi, vitakkādiṇ vinā tathā.

- 47 pañcadhā va gaṇeyy' evaṇ, chatṭiṇṣa ca yathākkamaṇ
pañcatiṇṣa catuttiṇṣa, tettiṇṣadvayam uttare.
- 48 sobhaṇaññasamānā ca, kāmesu kusale kriye,
hitvā viratiyo pāke, viratī karuṇādayo.
- 49 ñāṇayutte somanasse, viyutte ñāṇavajjitā,
upekkhake pītihinā, vippayutte dvayaṇ vinā.
- 50 catudhā tividhesvevaṇ, viḡaṇeyya dvayaṇ dvayaṇ,
na sant' upekkhāsahite, karuṇādīti kenaci.
- 51 aṭṭhatiṇṣa sattatiṇṣa-dvayaṇ chatṭiṇṣakaṇ subhe
pañcatiṇṣa catuttiṇṣa-dvayaṇ tettiṇṣakaṇ kriye.
- 52 tettiṇṣa pāke dvattiṇṣa, dvayekattiṇṣakaṇ bhave,
sahetukāmāvacara-puñña-pāka-kriyāmane.
- 53 mohādayo samānā ca, paṭhame lobhaditṭhiyā,
tatiye lobhamānena, jāyantekūṇavisati.
- 54 aṭṭhārāsa pītihinā, pañcame sattame tathā,
navame dosa-kukkucca-maccharissāhi visati.
- 55 paṭhamādisu vuttā ca, dutiyādisu jāyare,
thīnamiddhen' ekavisa, visa dvevisatikkamā.
- 56 chanda-pīti-thīn'uddhacce, kaṅkhate nicchayaṇ vinā
pañcadas' eva kaṅkhāya, asubhesu vibhāvaye.
- 57 site samānā nicchandā, dvādas' ekādas' eva tu,
pītiṇ hitvāna voṭṭhabbe, viriyaṇ sukhātīraṇe.
- 58 dvayaṇ hitvā manodhātu-upekkhātīraṇe dasa,
satta sādharmaṇā eva, pañcaviññāṇasambhavā.
- 59 iti cetasi sambhūtā, dvepaññāsa yathārahaṇ,
ñeyyā cetasikā dhammā, cetobhedappabheditā.
- 60 suññatañ cānimittañ ca, tathāppaṇihitan ti ca,
tividhākāram irenti, nibbāṇam amataṇ budhā.
- 61 yaṇ ārabba pavattaṇ taṇ, tatthānuttaramānaṇ,
suññatādivimokkhā ti, nāmam ālambato labhe.
- 62 sopādisesanibbāṇadhātu e' ettha tathāparā,
anupādisesā cāti, dvidhā dhammaniyāmato.
- 63 tad-etaṇ vāṇanikkhantaṇ, accantaṇ santalakkhaṇaṇ
assāsakaranarasaṇ, khemabhāvo ti gayhati.
- 64 taṇ nāmetīti nibbāṇaṇ, namantīti tato pare,
tepaññāsa hi nāmāni, catupaññāsa sabbathā.
- 65 cittacetāsikayojanānayaṇ,
cittam uttamam idaṇ pakāsitaṇ,

sādhu cetasī nidhāya paṇḍitā,
sādhu sāsanaḍharā bhavanti te.

66 buddhappavattam avagāhitabodhiñānam
iccābhiddhammam avagāhitasabbadhammaṃ,
ogayha nāmagatarāsim asesayitvā,
saṅgayha sabbam idha yojitam ādarena.

*Iti Nāmarūpaparicchede
nāmatthassa vibhāgo paṭhamo paricchedo.*

DUTIYO PARICCHEDO.

- 67 Sabhāvo lakkhaṇaṃ nāma, kiccasampajjanā raso,
gayhākaro upaṭṭhānaṃ, padaṭṭhānan tu paccayo.
68 attūpaladdhisāṅkhātā,¹ sampattā ca pan' atthato,
lakkhaṇa-rasupaṭṭhānā, vohāro gocarodito.²
69 tepaññāsa sabbhāvesu, tasmā bhedaṃ yathārahaṃ,
lakkhaṇādippakārehi, pavakkhāmi ito paraṃ.
70 cintetīti bhava cittaṃ, cintanāmatam eva vā,
sampayuttāthavā tena, cintetīti ca gocaraṃ.
71 phusatīti bhava phasso, phusaṇaṃ vātha kevalaṃ
sampayuttāthavā tena, phusantīti ca gocaraṃ.
72 evaṃ kattari bhāve ca, karaṇe ca yathārahaṃ,
tepaññāsa sabbhāvesu, saddanibbacaṇaṃ naye.
73 ālambanaṃ cittaṃ, taṃ vijānanalakkhaṇaṃ,
sahajādhittānaraṇaṃ, cintākappo ti gayhati.
74 ālambanaṃ samodhāno, phasso phusaṇalakkhaṇo,
saṅghaṭṭanaṃ raso tattha, sannipāto ti gayhati.
75 vedanālambaraṇasā, sā vedayitalakkhaṇā,
gocaraṇubhavaṇaraṇasā, anubhuttīti gayhati.
76 ākāraḅhaṇaṃ saññā, sā sañjānanalakkhaṇā,
nimittupādanaraṇasā, upalakkhaṇā ti gayhati.
77 cetanā cittaṃ vipphārā, sāyaṃ byāpāralakkhaṇā,
kammaṇṭāyūhanaṇaraṇasā, saṃvidhānaṃ ti gayhati.
78 ekaggatā avikkhepo, sāvisaṅghāralakkhaṇā,
sampaṇḍanaṇaraṇasā citta-samodhānaṃ ti gayhati.

¹ atthūpaladdhi-°.

² vohārā gocaroditā.

- 79 yāpanaṃ saḥajātānam anupālanalakkhaṇaṃ,
jīvitaṃ jīvanarasaṃ, āyubandhoti gayhati.
- 80 saranā manasikāro, samannāhāralakkhaṇo,
saṃyojanaraso citta-patipattīti gayhati.
- 81 saṅkappalakkhaṇo takko, saḥajābhiniropano,
ālambāhananaraso, sannirūho ti gayhati.
- 82 vicāro anusandhāno, anumajjanalakkhaṇo,
cittānuyojanaraso, anupekkhā ti gayhati.
- 83 adhimokkho asaṃsappo susannitṭhānalakkhaṇo,
niccalāpādanaraso, daḥhavuttīti gayhati.
- 84 viriyaṃ pana vāyāmo, paggaḥussāhalakkhaṇo,
kiccāsaṃsidanaraso, upatthambho ti gayhati.
- 85 ālambatthikatā chando, kattukāmatalakkhaṇo,¹
ālambanesanaraso, hatthādānaṃ ti gayhati.
- 86 saḥajātānupharanā, sampiyāyanalakkhaṇā,
saṃpiṇḍanarasā pīti, pāmujjam iti gayhati.
- 87 ceto saddaḥanaṃ saddhā, bhūtokappanalakkhaṇā,
hitapakkhandhanarasā, adhimuttīti gayhati.
- 88 asammohasabhāvesu, sati dhāraṇalakkhaṇā,
dhammāpilāpanarasā, appamādo ti gayhati.
- 89 hirī jigucchā pāpesu, sā harāyanalakkhaṇā,
hīla-saṅkocanarasā, pāpalajjā ti gayhati.
- 90 pāpasārajjam ottappaṃ, ubbeguttāsālakkaṇaṃ,
bhaya-saṅkocanarasaṃ, avissāso ti² gayhati.
- 91 alobho anabhissāṅgo, apariggahalakkhaṇo,
muttappavattanaraso, asaṃsaggo ti gayhati.
- 92 adoso cittaśākhallyaṃ, abyāpajjanalakkhaṇo,
saṃhappavattanaraso, sammabhāvo ti gayhati.
- 93 amoho khalitābhāvo, paṭivijjhanalakkhaṇo,
visayobhāsanaraso, paṭibodho ti gayhati.
- 94 tatramajjhattatopekkhā, samikaraṇalakkhaṇā,
apakkhapātānarasā, samavāho ti gayhati.
- 95 passaddhi kāyacittānaṃ, darathābhāvalakkhaṇā,
appaṭibandhanarasā, sītībhāvo ti gayhati.
- 96 lahuṭā kāyacittānaṃ, adandhākāralakkhaṇā,
avitthārarasā³ sallahukavuttīti gayhati.

¹ kattukāmana-°.² avisāso ti.³ avipphāra-°.

- 97 mudutā kāyacittāṇaṇ, kakkhalābhāvalakkhaṇā,
kiccāvirodhanarasā, anukūlyan ti gayhati.
- 98 kammaññatā ubhinnam pi, alaṅkiccassa lakkhaṇā
pavatti-sampattirasā, yoggabhāvo ti gayhati.
- 99 tathā pāguññatā dvinnaṇ, visadākāralakkhaṇā,
sukhappavattanarasā, seribhāvo ti gayhati.
- 100 ujutā kāyacittāṇaṇ, kuṭilābhāvalakkhaṇā,
jimhanimmaddanarasā, ujuvuttīti gayhati.
- 101 sammāvācā vacisuddhi, vācāsaṇyamalakkhaṇā
micchāvācoramarasā, vacīvelā ti gayhati.
- 102 sammākammaṇ kriyāsuddhaṇ, sammākaraṇalakkha-
ṇaṇ,
micchākammoramaraṇaṇ, kriyāvelā ti gayhati.
- 103 sammājīvo visuddheṭṭhi, akliṭṭhājīvalakkhaṇo,
micchājīvoramaraso, sammā vuttīti gayhati.
- 104 karuṇādinasattesu, dukkhāpanayalakkhaṇā,
soṭṭhitā patthanarasā, anukampā ti gayhati.
- 105 sukhaṭṭhitesu¹ muditā, anumodanalakkhaṇā,
ceto vikāsanarasā, avirodho ti gayhati.
- 106 ceto sārājjanā lobho, apariccāgalakkhaṇo,
ālabbagijjhanaraso, abhilaggo ti gayhati.
- 107 ceto byāpajjanaṇ doso, sampadussanalakkhaṇo,
ālabanāghātaraso, caṇḍikkam iti gayhati.
- 108 ceto sammuyhanaṇ moho, so sammuyhanalakkhaṇo,
sabhāvachchādanaraso,² andhabhāvo ti gayhati.
- 109 pāpājigucchāhirikaṇ, nillajjākāralakkhaṇaṇ,
pāpopalāpanarasaṇ, malaggāho ti gayhati.
- 110 asārājjam anottappam anuttāsanalakkhaṇaṇ,
pāpapakkhandanarasaṇ, pāgabbbham iti gayhati.
- 111 diṭṭhi daḷhavipallāso, sā parāmāsalakkhaṇā,
tucchābhinivesanarasā, micchāgāho ti gayhati.
- 112 asmīti-maññanā māno, so samunnatilakkhaṇo,
ketusampaggaharaso, ahaṅkāro ti gayhati.
- 113 parasampattīsu issā, akkhamākāralakkhaṇā,
ceto vikucanarasā, vimukhattan ti gayhati.
- 114A pariggahesu maccheraṇ, sannigūhanalakkhaṇaṇ
sāmaññāsahanarasaṇ, veviccham iti gayhati.

¹ sukhedhitesu.² dandhabhāvo.

- 114B cetopahananaṃ thīnaṃ, taṃ saṃsīdanalakkhaṇaṃ,
ussāhabhañjanarasaṃ, saṅkhittattan ti gayhati.
- 115 vighāto sahaḥātānaṃ, middhaṃ mohanalakkhaṇaṃ,
sattisambhañjanarasaṃ, āturattan ti gayhati.
- 116 uddhaccaṃ cittavikkhepo, avūpasamalakkhaṇaṃ,
cetonaṃvaṭṭhānarasaṃ, bhantattam iti gayhati.
- 117 vippaṭṭisāro¹ kukkuccam-anusocanalakkhaṇaṃ,
attānusocanarasaṃ, pacchātāpo ti gayhati.
- 118 kaṅkhāyanā vicikicchā, asanniṭṭhānalakkhaṇā,
anekagāhanarasaṃ, appaṭṭiṭṭhā ti gayhati.
- 119 icc' evaṃ lakkhaṇādihi, vibhāveyya vicakkhaṇo,
tepaṇṇāsa sabhāvesu, sabhāvākāralakkhaṇaṃ.
120 lakkhaṇatthakusalā salakkhaṇaṃ,
lakkhaṇatthaparame hi lakkhaṇaṃ
lakkhaṇuggahasukhāya vaṇṇayūṇ,
lakkhaṇādīmukhato salakkhaṇaṃ.
- 121 atthaṃ tam ittham anugamma may 'ettha vuttam
atthānam atthanayanattham anekadhā pi,
pattheyyam ettha vacanatthanayehi nāṇam
atthesu buddhavacanatthanayatthikehi.
Iti Nāmarūpaparicchede
lakkhaṇarasupaṭṭhānavibhāgo nāma
dutiyo paricchedo.

TATIYO PARICCHEDO.

- 122 Evaṃ bhedappabhedesu, tesveva puna saṅgahaṃ,
sabhāvatthavisesehi, pavakkhāmi ito paraṃ.
- 123 asādhāraṇāṇāṇo hi, satthā vatthuvivecako,
saṅgahetvā sabhāgehi, dhamme dassesi cakkhumā.
- 124 diṭṭhī' bhinivesaṭṭhena, yathābhūtasabhāvato,
param āmasat'iccekā, parāmāso ti bhāsītā.
- 125 kilesāsucibhāvena,² vanassāsavaraso viya,
ālimpantā va santānaṃ, savantiti pakāsītā.

¹ vippaṭṭisārī.² varassāsavaraso.

- 126 kāmataṅhā bhavataṅhā, diṭṭhāvijjā ti āsavā,
cattāro āsavatṭhena, tayo dhammā sabhāvato.
- 127 te ev' oghā ti vuttā ca dvārālabhābhivāhino,
ottharivā parābhūte, harantā paṇino bhava.
- 128 yogā ti c' āhu te eva, paṇinaṅ bhavayantake,
dvārālabhābhisambandhā, yantabaddhā va yojitā.
- 129 santānam adhigaṅhantā, māluvā va mahātaruṅ,
gaṅhantā dalham ālambaṅ, maṅḍūkam iva pannago.
- 130 kāmataṅhā ca diṭṭhī ca, upādānā catubbidhā,
diṭṭhi diṭṭhi-silabbatam attavādo ti bheditā.
- 131 kāyena kāyaṅ ganthentā, duppamuñcānuvethino,
kathitā kāyagaṅthā ti, taṅhā-byāpāda-diṭṭhiyo.
- 132 silabbataparāmāso, iti diṭṭhi vibheditā,
idaṅ-saccābhiniveso, iti c' evaṅ catubbidhā.
- 133 nekkhammaṅ palibodhentā, bhāvanāparipanthakā,
santānam aṅḍakosā va, pariyaṅandhakā ti ca.
- 134 kāmaccando ca byāpādo, thīnamiddhaṅ ca saṅsayo,
avijjuddhaccakukkucam iti nīvaraṅā matā.
- 135 āgāḷhaṅ pariyādāya, ogayh' anupavattino,
yāpparogā va santānam anusentitī bhāsītā.
- 136 kāmārāgo bhavarāgo, paṭigho mānadiṭṭhiyo,
kaṅkhāvijjā ti satt' eva, cha dhammānusayā matā.
- 137 dvārālabhaṅabaddhāni, paṇinaṅ bhavamaṅdale,
saṅyojanāni vuttāni, pāsabandhā va pakkhinaṅ.
- 138 kāmārūpārūparāgo, paṭigho mohasaṅsayo,
diṭṭhi silabbato māno, uddhaccena siyuṅ dasa
- 139 rūpārūparāguddhaccam abhidhamme vinā puna,
bhavarāg' issā-maccheraṅ, gahetvā dasadhā siyuṅ.
- 140 saṅklesayanti santānaṅ, upaghātenti paṇino,
sahajāte klesentitī, kilesātī pakāsītā.
- 141 lobho doso ca moho ca, diṭṭhi māno ca saṅsayo,
thīnā'hirika'nottappam uddhaccena siyuṅ dasa.
- 142 navasaṅgahitā ettha, diṭṭhi-lobhā pakāsītā,
sattasaṅgahitāvijjā, paṭigho pañcasaṅgaho.
- 143 catusaṅgahitā kaṅkhā, mānuddhaccā tisaṅgahā,
dukasaṅgahitaṅ thīnaṅ, kukkucam ekasaṅgahaṅ.
- 144 middhāhirikanottappam issā macchariyaṅ tathā,
icc' evaṅ dasadhā vuttā, pāpakesveva saṅgahā.

- 145 parāmās'āsav'oghā ca, yogupādāna-ganthato,
nīvaranānusayato, saṅyojanakilesato.
- 146 cuddaseva tu saṅkhepā, sattapaṇṇāsa bhedato,
yathādhammānusārena, cittuppādesu yojaye.
- 147 tatopare noparāmāsādibhedita¹-saṅgahā,²
cittaṅ cetasikaṅ rūpaṅ, nibbānam iti dipaye.
- 148 iccākusaladhammānaṅ, ñatvā saṅgaham uttaraṅ
missakā nāma viññeyyā, yathāsambhavato kathaṅ?
- 149 lobho doso ca moho ca, ekantākusalā tayo,
alobhādosāmoho ca, kusalābyākatā tathā.
- 150 pādapass' eva mūlāni, thirabhāvāya paccayā,
mūlabhāvena dhammānaṅ, hetudhammā cha dīpitā.
- 151 vitakko ca vicāro ca, piti c' ekaggatā tathā,
somanassaṅ domanassaṅ, upekkhā ti ca vedanā.
- 152 āhaccupanijjhāyantā, nijjhānatṭhena paccayā,
jhānadhammā ti satt' āhu, pañca vatthusabhāvato.
- 153 sammāditṭhi ca saṅkappo, vāyāmo viratittayaṅ,
sammāsati samādhī ca, micchāditṭhi ca sambhavā.
- 154 sammā micchā ca niyantā, niyānatṭhena paccayā,
maggaṅgā dvādasakkhātā, nava dhammā sabhāvato.
- 155 attabhāvaṅ pavattentā, ojaṭṭhamakavedanaṅ,
paṭisandhināmarūpam āharantā³ yathākkamaṅ.
- 156 kabalinikāro āhāro, phasso sañcetanā tathā,
viññānam iti cattāro, āhārā ti pakāsītā.
- 157 dhammānaṅ sahaṅjātānaṅ, indriyatṭhena paccayā,
attānam issaratṭhena, anuvattāpakā tathā.
- 158 saddhā ca sati paññā ca, viriy' ekaggatāpi ca,
vedanā jīvitaṅ cittaṅ, aṭṭha rūpindriyāni ca.
- 159 kataṅ jīvitam ekan tu, sukhaṅ dukkhan ti vedanā,
somanassaṅ domanassaṅ, upekkhā ti ca bheditā.
- 160 paññādimagge naññātāñ-ñassāmītindriyaṅ bhava,
majjhe aññindriyaṅ ante, aññātāvindriyaṅ tathā.
- 161 solas' eva sabhāvena, indriyatthavibhāgato,
indriyānīti vuttāni, bāvisati vibhāvaye.
- 162 dalhādhiṭṭhitasantānā, vipakkhehi akampiyā,
balavantasabhāvena, baladhammā pakāsītā.

¹ -sādibhedehi.² saṅkhatā, saṅgatā.³ -māpādentā

- 163 saddhā sati hirottappaṇ, viriy' ekaggatā tathā,
paññāhirikanottappam icc' evaṇ navadhā matā.
164 jeṭṭhā pubbaṅgamaṭṭhena, puññāpuññappavattiyaṇ
paccayādhipateyyena, sahaḷāṇaṇ yathārahaṇ.
165 cattārodhipatī vuttā, ādhipaccasabhāvato,
chando cittaṇ ca viriyaṇ, vīmaṇṣāti ca tādīnā.
166 pañcasaṅgahitā paññā, vāyām' ekaggatā pana,
catusaṅgahitā cittaṇ, sati ceva tisaṅgahā.
167 saṅkappo vedanā saddhā, dukasaṅgahita matā,
ekekasaṅgahā sesā, aṭṭhavīsati bhāsītā,
icc' evaṇ sattadhā bhedo, vutto missakasaṅgaho.
168 hetu-jhānaṅga-maggaṅga-āhārindriyato tathā,
balādhipatito ceva, puññāpuññādīmissato,
chattīṇs' eva sabhāvena, catusaṭṭhi pabhedato.

- 169 icc' evaṇ saṅgahetvāna, vibhāveyya tato paraṇ,
cittuppādappabhedesu, yathāsambhavato kathaṇ ?
170 sitāvajjana-viññāṇa-sampaticchana-tīraṇā,
aṭṭhārasāhetukā ca, momūhā c' ekahetukā.
171 sesā tu kusalā ṇāṇa-viyuttā ca dvihetukā,
cittuppādā pare satta-cattālīsa tihetukā.
172 pañcaviññāṇam'ajjhānaṇ, dvijhānaṅgikam iritaṇ,
catuttha-pañcamajjhānaṇ, tījjhānaṇ tatiyaṇ mataṇ.
173 catujjhānan tu dutiyaṇ, kāme ca sukhavajjitā,
pañcājjhānan tu paṭhamaṇ, kāme ca sukhitā matā.
174 paṭhamānuttarajjhānaṇ, aṭṭhamaggaṅgikaṇ mataṇ,
sattamaggaṅgikaṇ nāma, sesajjhānam anuttaraṇ.
175 lokiyaṇ paṭhamajjhānaṇ, tathā kāme tihetukā,
pañcamaggaṅgikā nāma, cittuppādā pakāsītā.
176 sesaṇ mahaggataṇ jhānaṇ, sampayuttā ca diṭṭhiyā,
ñāṇena vippayuttā ca, catumaggaṅgikā matā.
177 paṭigh' uccayuttā ca, vippayuttā ca diṭṭhiyā,
tīmaggaṅgā dumaggaṅgaṇ, kaṅkhitāṇ samudīritaṇ.
178 na hontāhetuke maggā, cittaṭṭhīti ca kaṅkhite,
viratāniyatattā ca, lokiyesu nā uddhatā.
179 kāmesu kabaḷīṅkāro, anāhārā asaṇṇīno,
cittuppādesu sabbattha, āhārattayam iritaṇ.

- 180 indriyāni vibhāveyya, navadhānuttare budho,
atthadhā samudīreyya, lokiyesu tihetuke.
- 181 sattadhā pana nāṇena, vippayutte pakāsaye,
sitavotthapanāpuñṇe, pañcadhā kaṅkhite pana.
- 182 catudhā tividhā sese, cittuppāde samīraye,
tihetukā sattabalā, cha balā tu dvihetukā.
- 183 catubbalā akusalā, kaṅkhitāṃ tibalaṃ mataṃ,
dvibalaṃ sita-votthappam abalaṃ sesam iritaṃ.
- 184 javane 'dhipatīnan tu, yo koc' eko tihetuke,
dvihetuke vākusale, vīmaṅsā n'opalabbhati.
- 185 lokiyesu vipākesu, mohamūle ahetuke,
yathāsambhava-vuttittā, natthādhipati koci pi.
- 186 sambhoti kāyaviññāṇe, puñṇāpāke sukhindriyaṃ,
dukkhindriyam pi tath' eva, pāpapākamhi bhāsitaṃ.
- 187 santīraṇaṃ ca hasanaṃ, somanassāni soḷasa,
paṭhamādi-catujjhānaṃ somanassayutaṃ bhava.
- 188 domanassayutā dveva, cittuppādā pakāsītā,
tad-añṇe pana sabbe pi, pañcapaṇṇās' upekkhakā.
- 189 vedanā-sampayogaṃ ca, vinibbhujj' evam atthadhā,
hetuyogādi-bhedehi, cittuppādā samiritā.
- 190 taṃ taṃ viyoga-bhedaṃ ca, paccakam atha missitaṃ,
yathā-vuttānusārena, yathāsambhavato naye.
- 191 icc' evaṃ pana yojetvā, cittuppādesu missitaṃ,
tato ñeyyā visuddhā ca, bodhipakkhiyasaṅgahā.
- 192 kāye ca vedanā-citte, dhammesu ca yathārahaṃ,
asubhaṃ dukkham-aniccam-anattāti supatthitā.
- 193 sammāsati pan' icc' ekā, kiccagocarabhedato,
satipaṭṭhāna-nāmena, cattāro ti pakāsītā.
- 194 uppannānuppanna-pāpa-pahānanuppādanāya ca,
anuppannuppannāpāpa-nibbatti-abhivuddhiyā.
- 195 padahantassa vāyāmo, kiccābhoga-vibhāgato,
sammappadhāna-nāmena, cattāro ti pakāsītā.
- 196 iddhiyā pādabhūtattā, iddhipādā ti bhāsītā,
chando cittaṃ ca viriyaṃ, vīmaṅsā ti catubbidhā.
- 197 pañca saddhā satī pañṇā, viriy' ekaggatā tathā,
indriyān' indriyatthēna, balaṭṭhēna balāni ca.
- 198 satī dhammavicayo ca, tathā viriya-pītiyo,
passaddh' ekaggatopekkhā, bujjhantassaṅgabhāvato.

- 199 bojjaṅgā ti visesena, satta dhammā pakāsītā,
niyyānatthena maggaṅgā, sammādiṭṭhādi atthadhā.
- 200 chasaṅgah' ettha vāyāmo, sati-paññā samiritā,
pañcasaṅgahitā nāma, samādhi catusaṅgaho.
- 201 saddhā dusaṅgahā vuttā, sesā ekekaṅgahā,
iccevaṇ sattadhā bhedo, bodhipakkhiya-saṅgaho.
- 202 satipaṭṭhāna-sammappadhāna iddhipādato,
indriya-bala-bojjaṅgā, maggabhedā ca bhāsītā.
- 203 chando cittam upekkhā ca, saddhā passaddhi-pītiyo,
sammādiṭṭhi ca saṅkappo, vāyāmo viratittayaṇ.
- 204 sammāsati samādhīti, dipitā bodhipakkhiyā,
cuddasā dhammato honti, sattatiṇṣa pabhedato.
- 205 yehi dhammehi bujjhanto, saccāni paṭivijjhati,
samattānuttare honti, navā saṅkappa-pītiyo.
- 206 pubbabhāge pi labbhanti, lokiyamhi yathārahaṇ,
nibbedha-bhāvanākāle, chabbisuddhippavattiyaṇ.
- 207 icc' evaṇ tividhābhedaṇ, vibhāveyya yathārahaṇ,
sabhāva-bheda-bhinnānaṇ, sabhāvatthehi saṅgahaṇ.
- 208 bhedasaṅgahavidūhi vaṇṇitaṇ,
bhedasaṅgaha-vimutti-sāsane,
bhedasaṅgaha-nayattham uttamaṇ,
bhedasaṅgahamukhaṇ pakāsitaṇ.
- 209 dhammasabhāva-vibhāga-budh' evaṇ,
dhammadisampati-sāsanadhamme,
dhammavibhūti-vibhūsita-cittā,
dhammarasāmata-bhāgi bhavantu.

*Iti Nāmarūpaparicchede bheda-
saṅgaha-vibhāgo nāma
tatiyo paricchedo.*

CATUTTHO PARICCHEDO.

- 210 Ito paraṇ kiccato ca, dvārālambaṇa-vatthuto,
bhūmi-puggalato thānā, janakā ca yathārahaṇ.
- 211 saṅgaho ca pavattī ca, patisandhippavattisū,
cittuppāda-vasen' eva, saṅkhipitvāna nīyate.

- 212 rūpārūpamahāpākā, upekkhātīraṇadvayaṇ
cuti-sandhi-bhavaṅgāni, cittān' ekūnavīsati.
- 213 āvajjanan tu yugalaṇ, dassanaṇ savanaṇ tathā,
ghāyanaṇ sāyanaṇ ceva, phusanaṇ sampaṭicchanaṇ.
- 214 tīṇi tiraṇacittāni, ekaṇ voṭṭhapaṇaṇ mataṇ,
pañcadvāre manodvāre, tad-āvajjananāmakaṇ.
- 215 pañcapaṇṇāsa javana-kiccānīti viniddise,
kriyā c' āvajjanaṇ hitvā, kusalākusalaṇ phalaṇ.
- 216 tad-ālambaṇacittāni, bhavant' ekādas' eva hi,
mahāvīpākacittāni, aṭṭha santīraṇattayaṇ.
- 217 pañcakiccan ti bhāsanti, upekkhātīraṇadvayaṇ,
catukiccā mahāpākā, tikakiccā mahaggaṭā.
- 218 dukiccam iti voṭṭhabbaṇ, sukhatīraṇam iritaṇ,
pañcaviññāṇa-javana-manodhātuttikaṇ pana.
- 219 ekakiccan ti bhāsanti, aṭṭhasaṭṭhi vibhāvino,
icc' evaṇ kiccabhedena, cittuppādā vavatthitā.
- 220 cakkhu-sota-ghāna-jivhā-kāyadhātu yathākkamaṇ
pañcadvārā bhavaṅgan tu, manodvāraṇ pavuccati.
- 221 ghānādayo tayo rūpe, pañca cakkhādayo tathā,
arūpe natth' ubhayattha, tad-ālambaṇamānasaṇ.
- 222 cha dvārā vīthicittāni, satta kāmesu rūpīsu,
dvārattayaṇ cha cittāni, manodvāram arūpīsu.
- 223 paṭisandhādibhūtā hi, avasāne cutiṭṭhitā,
majjhe bhavaṅgaṇ chetvāna, paccekaṇ vīthi jāyati.
- 224 rūpād' ārammaṇe cakkhuppasādādīmhi ghaṭṭite,
āvajjanādayo honti, bhavaṅgadvicālā paraṇ.
- 225 pariṇāme bhavaṅgassa, ālambe gahaṇārahe,
tathā vīthi manodvāre, yathāsambhavato bhava.
- 226 āvajjā pañcaviññāṇaṇ, sampaṭicchana-tīraṇaṇ,
voṭṭhabba-kāmajavanaṇ, tadālambaṇamānasaṇ.
- 227 satt' evaṇ vīthicittāni, cittuppādā catuddasa,
catupaṇṇāsa vitthārā, pañcadvāre yathārahaṇ.
- 228 uppādaṭṭhiti-bhaṅgānaṇ, vasā cittakkhaṇattayaṇ,
rūpānaṇ ṭhiti ekūṇa-paṇṇāsaṇ ca duke dukaṇ.
- 229 paritte atiparitte ca, mahante atimahantake,
voṭṭhabba-moghajavanaṇ, tad-ālamban ti taṇ kamā.
- 230 āvajjanaṇ ca javanaṇ, manodvāre tu gocare,
vibhūte tu tad-ālambaṇ, vitthārā sattasaṭṭhi te.

- 231 kāme javana-sattālambaṇānaṃ niyame sati,
vibhūte 'timahante ca, tad-ālambaṇam iritaṃ.
- 232 pañcadvāre manodhātu, paccakamhi yathākkamaṃ
pañcaviññāṇayugalaṃ, paccekan tu pakāsitaṃ.
- 233 manodvāre tu javanaṃ, mahaggatam anuttaraṃ,
sukhatiraṇa-vatṭhabbaṃ, parittajavanaṃ chasu.
- 234 mahāvīpākacittāni, upekkhātiraṇadvayaṃ,
chasu dvāresu jāyanti, vīthimuttāni c' ekadā.
- 235 sattati vīthiccittāni, vipākā tu mahaggatā,
nava vīthivimuttā ca, duvidhā pi das' iritā.
- 236 icc' evaṃ dvārabhedena, vibhāvetvā tato paraṃ,
ñeyyā gocarabhedena, cittuppādā yathārahaṃ.
- 237 rūpa-sadda-gandha-rasa-phoṭṭhabbā pañca gocarā,
sesā ca rūpaṃ paññatti, nāman ca dhammagocaraṃ.
- 238 pañcadvāre vattamānaṃ, pañcālambaṃ yathākkamaṃ
chālambaṃ manodvāre, atītānāgataṃ pi ca.
- 239 paññattātitavattantaṃ,¹ chadvāragahitaṃ pana,
chalārammaṇasaṅkhātaṃ, yebhuyyena bhavantare.
- 240 nimitta-gati-kammānaṃ, kammam evātha gocaraṃ,
patisaṅdhi-bhavaṅgānaṃ, cutiyā ca yathārahaṃ.
- 241 pañcālambe manodhātu, paccakam pi yathākkamaṃ,
pañcaviññāṇayugalaṃ, paccekan tu pakāsitaṃ.
- 242 kāmapākāni sesāni, hasanaṃ ca parittake,
ñāṇahīnāni puññāni, javanāni animmale.
- 243 tihetukāmapuññāni, puññābhiññā ca lokiyā,
sabbālambe pavattanti, aggamaggaphalaṃ vinā.
- 244 kriyābhiññā ca voṭṭhabbaṃ, kriyā kāme tihetukā,
sabbā'lambe pavattanti, nibbāṇe nimmalā siyuy.
- 245 dutiyaṃ ca catutthaṃ ca, arūpesu mahaggate,
mahaggatāññe vohāre, ayam ālambaṇe nayo.
- 246 cakkhu-sota-ghāṇa-jivhā-kāya-hadayavatthukā,²
kāmaloke cha vatthūni, nissitā satta dhātuyo.
- 247 pañcaviññāṇadhātū ca, tāsāṃ pubbāparattayaṃ,
manodhātu tato sesā, manoviññāṇadhātu ca.
- 248 catasso dhātuyo rūpe, tīṇi vatthūni nissitā,
arūpe tu anissāya, dhātvekā-va pavattati.

¹ paññattitī pavattantaṃ.

² vatthūni.

- 249 pañcappasāde nissāya, paccekan tu yathākkamaṇ,
pañcaviññāṇayugalaṇ, bhavatīti pakāsitaṇ.
- 250 kāmāpakāni sesāni, maggāvajjanam ādito,
hasanaṇ paṭighaṇ rūpāvacaraṇ vatthunissitaṇ.
- 251 dvecattāḷisa nissāya, anissāya ca jāyare,
anissāya vipākāni, āruppe ti samiritā.¹
- 252 icc' evaṇ vatthubhedena, cittuppādā pakāsitā,
tato paraṇ vibhāveyya, bhūmibhedena paṇḍito.
- 253 niraye petaloke ca, tiracchānāsura tathā,
pāpakammopapajjanti, pāpapakāya sandhiyā.
- 254 bhūmissitesu devesu, manussesu pi hīnakā,
ahetukāya jāyanti, puññāpakāya sandhiyā.
- 255 cātummahārājikā ca, tāvatiṇsā ca yāmakā,
tusitā ceva nimmānaratino vasavattino.
- 256 iccevaṇ chasu devesu, manussesu ca jāyare,
mahāvīpakasandhihi, kāmāpuññakatā janā.
- 257 brahmānaṇ pārisajjā ca, tathā brahmapurohitā,
mahābrahmā ca jāyanti, paṭhamajjhānasandhiyā.
- 258 parittā appamāṇābhā, jāyantābhassarā tathā,
dutiyaajjhānapākāya, tatiyāya ca sandhiyā.
- 259 parittasubhāppamāṇa-subhā ca subhakiṇhakā,
catutthāya tu jāyanti, tatiyaajjhānabhūmiyā.
- 260 vehapphalā asaṇṇi ca, suddhāvāsā ti sattasu,
pañcamāya ca jāyanti, asaṇṇi cittavajjitā.
- 261 avihā ca atappā ca, sudassā ca sudassino,
akāṇiṭṭhāti pañc' ete, suddhāvāsā pakāsitā.
- 262 ākāsaṇāñcāyatana-pākādīhi yathākkamaṇ,
ākāsaṇāñcāyatana-bhūmikādisu jāyare.
- 263 cuti-sandhi-bhavaṅgānaṇ, vasā pakā mahaggatā,
kāme sahetuka-pākā, tad-ālambāṇato pi ca.
- 264 yathāvutta-niyāmena, bhūmisv'etāsu jāyare,
cittuppādesu sabbattha, natvēvāsaṇṇino matā.
- 265 ghāna-jivhā-kāyadhātu-nissitaṇ mānasaṇ tathā,
paṭighadvayam icc' evam uttāhanta'ttā kāmisu.
- 266 cakkhusotaṇ ca viññānaṇ, manodhātu ca tīraṇaṇ,
kāma-rūpesu jāyanti, yathāsambhavato dasa.

¹ arūpe tiṇsamiritā.

- 267 voṭṭhabba-kāmapuññāni, vip̄payuttāni diṭṭhiyā,
uddhaccasahitaṅ ceti, sabbatth' etāni cuddasa.
- 268 kaṅkhatāṅ diṭṭhiyuttāni, suddhāvāsavivajjite,
sitāṅ ca rūpajavanam arūpā'pāya-vajjite
- 269 kāmakriyā sahetū ca, uddhaṅ lokuttarattaṅ,
catutthāruppajavanaṅ, sabbatthā'pāyavajjite.
- 270 sesamāruppajavanaṅ, hitvāpāyaṅ yathākkamaṅ,
uddhamāruppabhūmisu, jāyatiti vibhāvaye.
- 271 sotāpattiphalādini, cattārānuttarāni tu,
suddhāvāsam apāyaṅ ca, hitvā sabbattha jāyare.
- 272 suddhāvāsam apāyaṅ ca, hitvā'rūpaṅ ca sabbathā,
paṭhamānuttaro maggo, sesatṭhānesu jāyati.
- 273 sattatiṅsa apāyesu, kāmesīti pakāsītā,
pañcapaṅṇāsa suddhesu, rūpesvekūnasattati.
- 274 cha-cattālisa āruppe, uppajjanti yathārahaṅ,
icc' evaṅ bhūmibhedena, cittuppādā pakāsītā.
- 275 tihetusatte sabbāni, dvihetāhetuke pana,
parittāni vivajjetvā, ñāna-pāka-kriyā-jave.
- 276 puthujjanānaṅ sambhonti, diṭṭhiyuttaṅ ca kaṅkhatāṅ,
sotāpannāditinṅam pi, phalaṅ hoti yathāsakaṅ.
- 277 vitāragassa javanaṅ, kriyā c' antimanuttaraṅ,
puthujjanādi-tiṅṅam pi, paṭighaṅ samudīritaṅ.
- 278 javā puthujjanādīnaṅ, catunnaṅ sesasāsavā,
sāsavā vajjapākāni, pañcannam api dipaye.
- 279 puthujjanesu tesatṭhi, sotāpannādikadvaye,
ekūnasatṭhi cittāni, anāgāmikapuggale.
- 280 sattapaṅṇāsa jāyanti, tepaññāsa anāsave,
maggatṭhesu sako maggo, puggalesu ayaṅ nayo.
- 281 tihetu-kāmacutiya, sabbā pi paṭisandhiyo,
dvihetāhetucutiya, kāmāvacara-sandhiyo.
- 282 rūpāvacara-cutiya, aheturahitā siyuṅ,
āruppāruppacutiya, hetṭhimāruppavajjitā.
- 283 paṭisandhi tathā kāme, tihetu-paṭisandhiyo,
bhavantīti ca medhāvī, cutisandhinayaṅ naye.
- 284 cutiyānantaraṅ hoti, paṭisandhi tato paraṅ,
bhavaṅgaṅ taṅ pana chetvā, hoti āvajjanaṅ tato.
- 285 aṅiṭṭhe pāpapākā ca, cakkhuviññānakādayo,
iṭṭhe tu puññapākā ca, yathāsambhavato siyuṅ.

- 286 pubbe vuttanayen' eva, vithicittāni yojaye,
pañcadvāre yathāyogaṃ, manodvāre ca paṇḍito.
- 287 santiraṇa-tad-ālambam iṭṭhālambe pavattati,
sukhitaṃ iṭṭhamajjhatte, anīṭṭhe ca upekkhitaṃ.
- 288 sukho p' etaṃ tad-ālambaṃ, upekkhā-kriyato paraṃ,
na hoti domanassamhā, somanassan tu sabbathā.
- 289 tato'pekkhā-tad-ālambaṃ, sukhitakriyato paraṃ,
aññattha niyamo natthi, tad-ālambappavattiyā.
- 290 somanassabhavaṅgassa, javane domanassite,
tad-ālambe asamhonte, upekkhātiraṇaṃ bhava.
- 291 parikammopacārānuloma-gotrabhūto paraṃ,
pañcamaṃ vā catutthaṃ vā, javanaṃ hoti appaṇā.
- 292 catujjhānaṃ sukho p'eta-ñāyuttānanantaraṃ,
upekkhā-ñāyuttānaṃ, pañcamaṃ jāyate paraṃ.
- 293 puthujjanānaṃ sekkhānaṃ, kāmapuñña tihetuto,
tihetu-kāmakriyato, vitarāgānam appaṇā.
- 294 āvajja-pañcaviññaṇa-sampaticchana-tiraṇaṃ,
paṭisandhi-cutī sabbā, rūpārūpādikappaṇā.
- 295 nirodhā vuṭṭhahantassa, upariṭṭhaphaladvayaṃ,
pañcābhiñña tathā maggā, ekacittakkhaṇā matā.
- 296 dvikkhattuṃ hi nirodhassa, samāpattikkhaṇe pana,
catutthārūppajavanaṃ, tadālambaṃ ca sabbathā.
- 297 dvikkhattuṃ vātha tikkhattuṃ, maggassānantaraṃ
phalaṃ
bhavaṅgādi ca voṭṭhabbaṃ, javanādi sakiṃ pana.
- 298 tihetukāmajavanaṃ, appaṇā-ghaṭitaṃ pana,
tikkhattuṃ vā catukhattuṃ, manodvāre pavattati.
- 299 chadvāresu pan' aññattha, javanaṃ kāmadhātujaṃ,
pañcadvāre cha vā satta, samuppajjanti sam-
bhavā.
- 300 samāpattibhavaṅgesu, niyamo na samīrito,
vithicittāvasāne tu, bhavaṅgaṃ cuti bhāvaye.
- 301 iccānantarabhedena, cittuppādatṭhitaṃ cutiṃ,
ñatvā gaṇeyya saṅgaya, labbhamānavasā kathaṃ.
- 302 pañcadvārāvajjanato, dasa cittaṃ dipaye,
sesāvajjanato pañca-cattālisā ti bhāsitaṃ.
- 303 pañcaviññānato pāpa-vipākā sampaticchanā,
param' ekaṃ duve puñña-vipākā sampaticchanā.

- 304 santīraṇadvihetumhā, pākā dvādasa jāyare,
tīhetu-kāmapākamhā, ekavīsati bhāsītā.
- 305 rūpāvacarapākamhā, param' ekūnavīsati,
navatthārūpapākamhā, satta cha vā yathākkamaṇ.
- 306 paṭiḡhamhā tu satteva, sitamhā teras' abravuṇ,
dvihetu-puññāpuññamhā, ekavīsati bhāvaye.
- 307 dvihetu-kāmakriyato, atthārasa upekkhakā,
sukhitamhā sattarasa, vibhāventi vicakkhaṇā.
- 308 kāmapuññā tihetumhā, tetthiṇs' eva upekkhakā,
sukhitamhā tīpaṇṇāsa, bhavantīti pakāsitaṇ.
- 309 tihetukāmakriyato, catuvīsati' upekkhakā,
sukhitamhā tu dīpeyya, pañcavīsati paṇḍito.
- 310 dasa rūpajavamh' ekādasa dvādasa terasa,
yathākkamaṇ pañcadasa, āruppā paridīpaye.
- 311 phalamhā cuddas' ev' āhu, maggamhā tu sakaṇ
phalaṇ
paraṇ saṅgaham icc' evaṇ, vigaṇeyya visārado.
- 312 pañcadasamh ādāvajjam ekavīsati paraṇ,
ekamhā pañcaviññāṇaṇ, pañcamhā sampaṭicchanaṇ.
- 313 sukhasantiraṇaṇ hoti, pañcavīsati paraṇ,
sambhoti sattatiṇsamhā, upekkhātīraṇadvayaṇ.
- 314 bhavanti cattālisamhā, sukhapākā dvihetukā,
tath' ekacattālisamhā, upekkhāya samāyutā.
- 315 honti sattatito kāme, sukhapākā tihetukā,
dvisattatimhā jāyanti, upekkāsahitā puna.
- 316 ekūnasatthito rūpā, pākā pākā arūpino,
kāmatthacattālisamhā, tath' eka-dvi-ti-hīnato.¹
- 317 phaladvayaṇ catukkamhā, pañcamhāntaphaladvayaṇ
tikā mahaggatajavā, maggā kāmajavadvayā.
- 318 cittuppādānam icc' evaṇ, gaṇito pubbasaṅgaho,
ñeyyo 'yaṇ thānabhedo ti, pubbāparaniyāmito.
- 319 rūpapāka-mahāpākā, manodhātu ca tīraṇaṇ,
rūpam eva janentīti, vuttā ekūnavīsati.
- 320 appaṇājavanaṇ sabbaṇ, mahaggatam anuttaraṇ,
iriyāpatha-rūpāni, janentīti samīritaṇ.
- 321 voṭṭhabbaṇ kāmajavanam abhiññā ca yathārahaṇ,
iriyāpatha-viññatti-rūpānaṇ janakā siyuṇ.

¹ tateka°.

- 322 pañcaviññānam āruppā, vipākā ca na kiñcipi,
sabbesaṃ patisandhī ca, cuti cārahato tathā.
- 323 rūpādittayam icc' evaṃ, samuṭṭhāpeti mānasaṃ,
uppajjamānam eveti, ñeyyo janakasaṅgaho.
- 324 iti kiccādibhedesu, paccekasmiṃ pakāsitaṃ,
nayaṃ vuttānusārena, samāsetvā viyojaye.
- 325 panuṇṇa-sammohamalassa sāsane,
vikiṇṇa-vatthūhi suganthitaṃ nayaṃ,
pakiṇṇam ogayha pan' atthaninṇaye,
vitiṇṇa-kaṅkhā va bhavanti paṇḍitā.
- 326 bahunayavinibaddhaṃ kullam etaṃ gahetvā,
jinavacanasamuddaṃ kāmam ogayha dhīrā,
hitasakalasaṃmatthaṃ vatthusāraṃ haritvā,
hadayaratanaḡabbhaṃ sādhu sampūrayantu.
- Iti Nāmarūpaparicchede pakiṇ-
ṇakavibhāgo nāma catut-
tho paricchedo.*

PAÑCAMO PARICCHEDO.

- 327 vibhāgaṃ pana kammānaṃ, pavakkhāmi ito paraṃ,
kamma-pāka-kriyābhede, amohāya samāsato.
- 328 kammappaccayakamman ti, cetanā va samīritā,
tatthāpi nānākhanikā, puññāpuññā va cetanā.
- 329 deti pākam adhiṭṭhāya, sampayutte yathārahaṃ,
kammass' āyūhanatṭhena, pavattattā hi cetanā.
- 330 klesānusaayasantāne, pākadhammā hi jāyare,
pahīnānusaayanān tu, kriyāmatthaṃ pavattati.
- 331 mūlabhāvā ca sabbesaṃ, tath' ev' āvajjanadvayaṃ,
janitāni ca kammehi, vipākāni pavattare.
- 332 cittuppādaḡvasen' eva, kammaṃ tettiṃsadhā ṭhitaṃ,¹
kammacatukkabhedehi, vibhāveyya vicakkhaṇo.
- 333 paccuppannādi-kaṇhādi-janakādi-karādito,
diṭṭhadhammādi-kāmādi-bhedā chaddhā yathākathaṃ.

¹ dhammā tettiṃsadhā ṭhitā.

- 334 yaṅ pāpaṅ sukhavokiṇṇam akicchena kariyati,
paccuppannasukhakammam āyatiṅ dukkhapākadaṅ.
- 335 kicchena dukkhavokiṇṇaṅ, yadi pāpaṅ kariyati,
paccuppanne ca taṅ dukkham āyatiṅ dukkhapākadaṅ.
- 336 kicchena dukkhavokiṇṇaṅ, yadi puññaṅ kariyati,
paccuppannamhi taṅ dukkham āyatiṅ sukhapākadaṅ.
- 337 yaṅ puññaṅ sukhavokiṇṇam akicchena kariyati,
paccuppanne sukhañ ceva, āyatiṅ sukhapākadaṅ.
- 338 visasaṅsaṭṭhamadhuraṅ, svisaṅ tittakaṅ tathā,
gomutta-madhubhesajjam iccopammaṅ yathākkamaṅ.
- 339 samādāne vipāke ca, sukhadukkhappabheditaṅ,
kammam evaṅ catuddhā ti, pakāseṅti tathāgatā.
- 340 ānantariya-kammādi, ekantakaṭuk' āvahaṅ,
kaṅhaṅ kaṅhavipākan ti, kammaṅ duggatigāmikaṅ.
- 341 paṭhamajjhānakammādi, ekantena sukhāvahaṅ,
sukkaṅ sukkavipākan ti, kammaṅ saggūpapattikaṅ.
- 342 vokiṇṇakammaṅ vokiṇṇa-sukhadukkhūpapattikaṅ,
kaṅhaṅ sukkaṅ kaṅhasukka-vipākan ti samīritaṅ.
- 343 akaṅhasukkam ireṅti, akaṅhasukkapākadaṅ,
kammaṅ lokuttaraṅ loke, gatikkammakkhay' āvahaṅ.
- 344 iti vattappavattamhi, klesavodānabheditaṅ,
kammakkhayena saṅgayha, catudhā kammam iritaṅ.
- 345 janakañ cev' upatthambham upapilopaghātakaṅ,
catudhā kiccabhedena, kammam evaṅ pavuccati.
- 346 janeti janakaṅ pākaṅ, taṅ chindatupapilakaṅ
taṅ pavattet' upatthambhaṅ, taṅ ghātetvopaghātakaṅ
- 347 karoti attano pākassāvākāsan ti bhāsitaṅ,
pākadāyaka-kamman tu, yaṅ kiñci janakaṅ bhava.
- 348 bādhamānaka-kamman tu, taṅ pākamupapilakaṅ,
upaghātakaṅ ireṅti, tad-upacchedakaṅ vade.
- 349 garumāsannam āciṇṇaṅ, kaṭattākammunā saha,
kammaṅ catubbidhaṅ pāka-pariyāyappabhedato.
- 350 mahaggatānantariyaṅ, garukamman ti vuccati,
kataṅ cintitam āsannamāsannamaranena hi.
- 351 bāhullena samāciṇṇam āciṇṇan ti pavuccati,
sesaṅ puññaṃapuññañ ca, kaṭattākammam iritaṅ.
- 352 ditṭhadhamme vedaniyam upapajjāpare tathā,
pariyāyavedaniyam iti cāhosikkammunā.

- 353 pākakālavasenātha, kālātītavasena ca,
catudh' evam pi akkhātaṃ, kammam ādiccabandhunā
- 354 diṭṭhadhammavedaniyaṃ, paṭhamāṃ javanaṃ bhava,
aladdhāsevanattā vā, asamatthaṃ bhavantare.
- 355 vedaniyantupapajja, pariyoṣānam īritaṃ,
pariniṭṭhitakammattā, vipaccati anantare.
- 356 sesāni vedaniyāni, pariyaṃpare pana,
laddhāsevanato pākaṃ, janenti sati paccaye.
- 357 vuccantāhosikammāni, kālātītāni sabbathā,
ucchinnataṃhāmūlāni, paccayālābhato tathā.
- 358 catudhā puna kāmādi-bhūmibhedena bhāsitaṃ,
puññāpuññavasā dvedhā, kāmāvacarikaṃ bhava.
- 359 apuññaṃ tattha sāvajjam anitṭhaphaladāyakaṃ,
taṃ kammaṃ phassa-dvārehi, duvidhaṃ sampavattati.
- 360 kāyadvāraṃ vacīdvāraṃ, manodvāraṃ ti tādinā,
kammadvārattayaṃ vuttaṃ, phassadvārā cha dipitā.
- 361 kammadvāre manodvāre, pañcadvārā samohitā,
phassadvāra-manodvāraṃ, kammadvārattayaṃ kathaṃ.
- 362 tathā hi kāyaviññattiṃ, janetvā jātacetanā,
kāyakammaṃ vacīkammaṃ, vacibhedappavattikā.
- 363 viññattidvayasampattā, manokammaṃ ti vuccati,
bhedo' yaṃ pariyaṃyena, kammānam iti dipito.
- 364 pāṇaghātādikaṃ kammaṃ, kāye bāhullavuttito,
kāyakammaṃ vacīkammaṃ, musāvādādikaṃ tathā.
- 365 abhijjhādi-manokammaṃ, tisu dvāresu jāyati,
dvīsu dvāresu sesāni, bhedo' yaṃ paramatthato.
- 366 phassadvāre manodvāre, viññattidvayam īritaṃ,
pañcadvāre dvayaṃ natthi, ayam ettha vinicchayo.
- 367 akkhantañña-kosajjaṃ, dussīlyaṃ muṭṭhasaccatā,
iccāsaṃvarabhedena, aṭṭhadvāresu jāyati.
- 368 kammadvārattayaṃ ceva, pañcadvārā tathāpare,
asaṃvarānaṃ pañcannaṃ, aṭṭhadvārā pakāsītā.
- 369 tattha kammaṃpathappattaṃ, patisaṃdhiphalāvahaṃ,
pāṇaghātādi-bhedena, dasadhā sampavattati.
- 370 pānātipāto pharusaṃ, byāpādo ca taothāparo,
ecc' evaṃ tividhaṃ kammaṃ, dosamūlehi jāyati.
- 371 micchācāro abhijjhā ca, micchādītṭhi tathāparā,
icc' evaṃ tividhaṃ kammaṃ, lobhamūlehi jāyati.

- 372 theyyādānaṃ musāvādo, pisunaṃ sampalāpanaṃ
kammaṃ catubbidham p' etaṃ, dvimūlehi pavattati.
- 373 chandā dosā bhayā mohā, pāpaṃ kubbanti paṇino,
tasmā chandādi-bhedena, cattāḷisaṃvidhaṃ bhava.
- 374 iccāpuññaṃ pakāsentī, caturāpāyasādhakaṃ,
aññatthāpi pavattamhi, vipattiphalaśādhanaṃ.
- 375 tividaṃ pana puññaṃ tu, anavaḃḃ' iṭṭhapākadaṃ,
dānaṃ silaṃ bhāvanā ca, tīsu dvāresu jāyati.
- 376 mahatta-gāravā snehā, dayā-saddhupakārato,
bhogājivābhayadhamme, dadato dānaṃ iritam.
- 377 puññaṃ ācāra-vārittaṃ, vattam ārabba kubbato,
pāpā ca viramantassa, hoti silamayaṃ tadā.
- 378 dāna-sīla-vinimuttaṃ, bhāvanā ti pavuccati,
puññaṃ bhāventi santāne, yasmā tena hitāvalaṃ.
- 379 janetvā kāyaviññattiṃ, yadā puññaṃ kariyati,
kāyakammaṃ tadā hoti, dānaṃ silaṃ ca bhāvanā.
- 380 vacīviññattiyā saddhiṃ, yadā puññaṃ kariyati,
vacīkammaṃ manokammaṃ, vinā viññattiyā kataṃ.
- 381 taṃ taṃ dvārikam evāhu, taṃ taṃ dvārikapāpato,
viramantassa viññattiṃ, vinā vā saha vā puna.
- 382 dānaṃ silaṃ bhāvanā ca, veyyāvaccāpacāyanā,
pattānumodanā patti-dānaṃ dhammassa desanā.
savanaṃ diṭṭhujjukammam icc evaṃ dasadhā ṭhitaṃ.
- 383 kāmapuññaṃ pakāsentī, kāme sugatisādhakaṃ,
aññatthāpi pavattamhi, sampattiphalaśādhakaṃ.
- 384 cittuppādappabhedena, kammaṃ viśatidhā ṭhitaṃ,
kāmaṃvacaram icc' evaṃ, vibhāventi vibhāvino.
- 385 rūpāvacarikaṃ kammam appaṇābhāvanāmayaṃ,
kaṣiṇādīkam ārabba, manodvāre pavattati.
- 386 paṭhav' āpo ca tejo ca, vāyo nilāṇ ca pītakaṃ,
lohitodātam ākāsam āloko ti visāradā.
- 387 kaṣiṇāni das' irenti, ādikammikayogino,
uddhumātaṃ vinilāṇ ca, vipubbaka-vikhāditaṃ.¹
- 388 vicchiddakaṇ ca vikkhittaṃ, hatavikkhitta-lohitaṃ,
pulaṃvaṃ aṭṭhikaṇ ceti, asubhaṃ dasadhā ṭhitaṃ.
- 389 buddhe dhamme ca saṅghe ca, sīle cāge ca attano,
devatopasaṃyāṇ ca, vuttānussati²-bhāvanā.

¹ °vikhāyitaṃ.² sattānussati-.

- 390 maraṇe sati nām' ekā, tathā kāyagatā sati,
ānāpānasatī cevaṇ, dasadhānussat' iritā.
- 391 mettā karuṇā muditā, upekkhā-bhāvanā ti ca,
catubrahmavihārā ca, appamañña ti bhāsītā.
- 392 āhāre tu paṭikkūla-saññ' ekā ti pakāsītā,
catudhātuvavatthānaṇ, catudhātu-pariggaho.
- 393 cattāro'ruppakā ceti, cattāḷisa samāsato,
kammaṭṭhānāni vuttāni, samathe bhāvanānaye.
- 394 ānāpānañ ca kasiṇā, pañcakajjhānikā taḥiṇ,
paṭhamajjhānikā vuttā, koṭṭhāsā'subhabhāvanā.
- 395 mettādayo catujjhānā, upekkhā pañcamī matā,
āruppāruppakā sesā, upacārasamādhikā.
- 396 kasiṇāsubha-koṭṭhāse, ānāpāne ca jāyati,
paṭibhāgo tam-ārabbha, tattha vattati appaṇā.
- 397 kammaṭṭhānesu sesesu, paṭibhāgo na vijjati,
tathā hi sattavohāre, appamañña pavattare.
- 398 kasiṇugghātim ākāsaṇ, paṭhamāruppamānaṇ,
paṭhamāruppakābhāvam ākiñcaññañ ca gocaṇaṇ.
- 399 āruppā sampavattanti, ālambitvā yathākkamaṇ,
aññattha pana sabbattha, nappavattati appaṇā.
- 400 parikammaṇ parikamma-samādhi ca tato paraṇ,
upacārappaṇā ceti, bhāvanā'yaṇ catubbidhā.
- 401 parikammanimittañ ca, uggaho ca tato paraṇ,
paṭibhāgo ti tiṇ' eva, nimittāni pakāsayuṇ.
- 402 nimittaṇ gaṇhato pubbam ādikammikayogino,
parikammanimittan ti, kasiṇādikam iritaṇ.
- 403 tasmiṇ pana nimittamhi, ārabhantassa bhāvanaṇ,
paṭhamaṇ parikamman ti, bhāvanā pi pavuccati.
- 404 cittenuggahite tasmiṇ, manodvāre vibhāvite,
tad-uggahanimittan tu, samuppannan ti vuccati.
- 405 pañcadvāravanimuttā, tam-ārabbha samāhitā,
parikammasamādhiti, bhāvanā sā pakāsītā.
- 406 uggahākārasambhūtaṇ, vatthudhammavimuccitaṇ,
paṭibhāganimittan ti, bhāvanāmayam iritaṇ.
- 407 rūpādivisayaṇ hitvā, tam-ārabbha tato paraṇ,
bhavaṅgantaritaṇ hutvā, manodvāraṇ pavattati.
- 408 sikhāpattasamādhānam upakklesavimuccitaṇ,
upacārasamālhīti, kāmāvacaram iritaṇ.

- 409 paṭibhāganimittamhi, upacārasamādhito,
bhāvanā phalanipphannā, samuppajjati appaṇā.
- 410 purimaṇ purimaṇ katvā, vasibhūtaṇ tato paraṇ,
olārikaṅgamohāya, sukhumaṅgappavattiyā.
- 411 appaṇā padahantassa, pavattati yathākkamaṇ,
vitakkādivinimuttā, vicārādisamāyutā.
- 412 āvajjana ca vasitā, taṇ samāpajjana tathā,
vutthānādhiṭṭhānā paccavekkhaṇā ti ca pañcadhā.
- 413 vitakkaṇ ca vicāraṇ ca, sahātikkamato pana,
catukkajjhānam appeti, pañcakaṇ ca visuṇ visuṇ.
- 414 appaṇāya ca paccēkaṇ, jhānassāpi visuṇ visuṇ,
icchitabbā hi sabbattha, parikkammādi-bhāvanā.
- 415 taṇ parittaṇ majjhimaṇ ca, paṇītan ti vibhajjati,
vimokkho ca vasibhūtam abhibhāyatanaṇ ti ca.
- 416 parittātiparittādi-gocaraṇ ti catubbidhaṇ,
dukkhāpaṭipadaṇ dandhābhiññam icc' ādito tathā.
- 417 taṇ chanda-citta-viriya-vīmaṇsādhipatheyyato,
viseṣaṭṭhiti-nibbedha-hānabhāgiyato pi ca.
- 418 pañcadhā jhānabhedena, catudhālambabhedato,
samādhībhāvanāpuññam appaṇāpattam īritaṇ.
- 419 iti vikkhambhitaklesaṇ, rūpalokūpapattikaṇ,
rūpāvacaarakammaṇ ti, vibhāventi visāradā.
- 420 arūpāvacaaraṇ kammaṇ, catudhārūppasādhaṇaṇ,
rūpadhamma-vibhāgena, bhāvitaṇ ti pavuccati.
- 421 catupārisuddhisīlaṇ, dhutaṅgaparivāritaṇ,
sīlavisuddhisāṅkhātaṇ, pūrayitvā tato paraṇ.
- 422 patvā cittavisuddhiṇ ca, sopacārasamādhikaṇ,
tathā ditthivisuddhiṇ ca, nāmarūpapariggahaṇ.
- 423 kaṅkhāvitaraṇaṇ nāma, paccayaṭṭhitidassanaṇ,
visodhetvā maggāmagga-ñāṇadassanaṇ eva ca.
- 424 tato paraṇ vipassanto, visuddhīsu samāhito,
sāmpādetvā paṭipadā-ñāṇadassanaṇ uttamaṇ.
- 425 tato pappoti medhāvī, visuddhiṇ ṇāṇadassanaṇ,
catumaggasamaññātaṇ, sāmaññaphaladāyakaṇ.
- 426 chabbisuddhikkamen' evaṇ, bhāvetabbaṇ yathākkamaṇ,
kammaṇ lokuttaṇaṇ nāma, sabbadukkhakkhayāvahaṇ.
- 427 iti channaṇ catukkānaṇ, vasā kammaṇ vibhāvaye,
yena kammavisesena, santānaṇ abhisāṅkhataṇ.

- 428 bhūmi-bhava-yoni-gati-ṭhiti-vāsesu sambhavā,
paṭisandhādibhāvena, pākāya parivattati.
- 429 sāyaṅ kammaṣamaññātā, kammajāti yathārahaṅ,
janeti rūpārūpāni, manosañcetanā kathaṅ.
- 430 bhūmi lokuttarā ceva, lokiyā-ti dvidhā ṭhitā,
parittā ca mahaggatā, appamānā ti bheditā.
- 431 ekādasa kāmabhavā, bhavā soḷasa rūpino,
cattāro'ruppakā ceti, tividho bhavaṅgaho.
- 432 asaññeko tathā neva-saññīnāsaññīno bhavā,
sabbo saññībhavo seso, evam pi tividho bhavo.
- 433 āruppā catuvokārā, ekavokārasaññīno,
pañcavokārako nāma, bhavo seso pavuccati.
- 434 niraye hoti deve ca, yon' ekā opapātikā,
aṇḍajā jalābujā ca, saṅsedajopapātikā.
- 435 petaloke tiracchāne, bhummadeve ca mānuse,
asure ca bhavant' evaṅ, catudhā yonisaṅgaho.
- 436 gatiyo nirayaṅ petā, tiracchānā ca mānavā,
sabbe devā ti pañc' āha, pañca-nimmala-locano.
- 437 tāvatiṅsesu devesu, vepacittāsurā gatā,
kālakañjasurā nāma, gatā petesu sabbathā.
- 438 sandhisaññāya nānattā, kāyassāpi ca nānatā,
nānattakāyasaññīti, kāmasugatiyo matā.
- 439 paṭhamajjhānabhūmi ca, caturāpāyabhūmiyo,
nānattakāyā ekatta-saññī ti samudiritā.
- 440 ekattakāyā nānatta-saññī dutiyabhūmikā,
ekattakāyā ekatta-saññī upari rūpino.
- 441 viññāṇaṭṭhitiyo satta, tihāruppehi hetṭhato,
asaññ' ettha na gaṇhanti, viññāṇabhāvato sadā.
- 442 catutthāruppabhūmi ca, paṭuviññāṇa-hānito,
taṅ dvayam pi gahetvāna, sattāvāsā nav' eritā.
- 443 devā manussāpāyati, tividhā kāmadhātuyo,
paṭhamajjhāna-bhūmādi-bhedā bhūmi catubbidhā.
- 444 paṭhamāruppādi-bhedā, catudhārappa-dhātuyo,
sotāpannādi-bhedena, catudhānuttarā matā.
- 445 nirayādippabhedena, bhinnā paccakato puna,
ekatiṅsavidhā honti, sattānaṅ jātibhūmiyo.
- 446 evaṅ bhūmādi-bhedesu, sattā jāyanti sāsavā,
kammāni ca vipaccanti, yathāsambhavato kathaṅ.

- 447 apāyamnā cutā sattā, kāmādhātumhi jāyare,
sabbatthānesu jāyanti, sesā kāmabhavā cutā.
- 448 suddhāvāsā cutā suddhāvases' upari jāyare,
asaññimhā cutā kāmasugatimhopapajjare.
- 449 sesarūpā cutā sattā, jāyantāpāyavajjite,
ārūppatopari kāmasugatimhi tahiṇ pi ca.
- 450 puthujjanā va jāyanti, asaññāpāyabhūmisu,
suddhāvāsesu jāyanti, anāgāmikapuggalā.
- 451 vehapphale akaṇiṭṭhe, bhavagge ca patitṭhitā,
na punaṇṇattha jāyanti, sabbe ariyapuggalā.
- 452 brahmalokagatā hetthā, ariyā nopapajjare,
dukkhamūlasamucchedā, parinibbant' anāsavā.
- 453 jāyantānañ ca jātānam iti vuttaniyāmato,
pavattātītakaṇ kammaṇ, paṭisandhippavattiyaṇ.
- 454 arūpaṇ catuvokāre, rūpam eva asaññisu,
janeti rūpārūpāni, pañcavokārabhūmiyaṇ.
- 455 ārūppānuttaraṇ kammaṇ, pākam eva vipaccati,
kaṭattārūpapākāni, kāmarūpa-niyāmitaṇ.
- 456 kālopadhippayogānaṇ, gatiyā ca yathārahaṇ,
sampattiñ ca vipattiñ ca, kammam āgamma paccati.
- 457 apāye sandhim uddhacca-hīnaṇ datvā pavattiyaṇ,
sabbā pi pañcavokāre, dvādasāpuññacetanā.
- 458 sattākusalapākāni, vipaccanti yathārahaṇ,
kāmāvacara-puññāni, kāmasugatiyaṇ pana.
- 459 sahetukāni pākāni, paṭisandhippavattiyaṇ,
janenti pañcavokāre, ahetūpi yathārahaṇ.
- 460 tihetupuññam ukkaṭṭhaṇ, paṭisandhiṇ tihetukaṇ,
datvā solasa pākāni, pavatte tu vipaccati.
- 461 tihetukomakukkaṭṭhaṇ, dvihetuñ ca dvihetukaṇ,
sandhiṇ deti pavatte pi, tihetukavivajjitaṇ.
- 462 dvihetukomakapuññaṇ, paṭisandhim ahetukaṇ,
datvāhetukapākāni, pavatte puna paccati.¹
- 463 asaṅkhāraṇ sasaṅkhāra-vipākāni na paccati,
sasaṅkhāram asaṅkhāra-vipākānīti kecana.
- 464 parittaṇ paṭhamajjhānaṇ, majjhimañ ca paṇitakaṇ,
bhāvetvā jāyare brahma-pārisajjādi-tisu pi.

¹ pavatesu na paccati.

- 465 tath' eva dutiyajjhānaṃ, tatiyañ ca yathākkamaṃ,
bhāvetvā jāyare jhānaṃ, parittābhādi tīsu pi.
- 466 tathā catutthaṃ tividhaṃ, bhāvetvāna samāhitā,
parittasubhādikesu, tīsu jāyanti yogino.
- 467 pañcamaṃ pana bhāvetvā, honti vehapphalūpagā,
saññāvirāgaṃ bhāvetvā, asaññisupapajjare.
- 468 suddhāvāsesu jāyanti, anāgāmikapuggalā,
āruppāni tu bhāvetvā, āruppesu yathākkamaṃ.
- 469 evaṃ mahaggataṃ puññaṃ, yathābhūmivavatthitaṃ,
janeti sadisaṃ pākaṃ, paṭisandhippavattiyaṃ.
- 470 lokuttarāni puññāni, uppannānantaraṃ pana,
samāpattikkhaṇe ceva, janenti sadisaṃ phalaṃ.
- 471 mahaggatānantariyaṃ, paripakkasabhāvato,
anantara-bhavātitaṃ, kālātitaṃ na paccati.
- 472 sukhumālasabhāvā ca, sukhumattā mahaggatā,
santāne na vipaccanti, paṭipakkhehi dūsite.
- 473 samānāsevane laddhe, vijjamāne mahabbale,
aladdhā tādisaṃ hetuṃ, abhiññā na vipaccati.
- 474 sakaṃ bhūmim atītānaṃ, na vipaccatanuttaraṃ,
kammantarassa'dhiṭṭhānā, santānass' eti dīpitaṃ.
- 475 iti tettiṃsa kammāni, pākā chattiṃsa bhāsītā,
cittuppādā kriyā sesā, kriyāmattappavattito.
- 476 cittuppādavasena' evam ekūṇānavutīvidhā,
tepaññāsa sabhāvena, cittacetāsikā matā.
- 477 iti cittaṃ cetāsikaṃ, nibbānaṃ ti naruttaro,
nāmaṃ tidhā pakāsesi, cakkhumā vadataṃ varo.
- 478 iti kammavipākapaṇḍitā,
mita-kammavipāka-sāsane,
hita-kammavipāka-pāragū,
catu-kammavipākam abravuṃ.
- 479 satthā yaṃ paramattha-vattuniyame tullyena bāhullato,
atthānatthavicāraṇaṃ pati jano sammoham āpādito,
buddho bodhitale yaṃ āha sugato gantvāna devālayaṃ,
svāyaṃ kammavipāka-nicchayanayo saṅkhepato dīpito.
- Iti Nāmarūpaparicchede kammavibhāgo
nāma pañcamaṃ paricchedo.*

CHAṬṬHO PARICCHEDO.

- 480 Iti pañca pariccheda-paricchinnatthasaṅgahaṇ, nāmadhammam asesena, vibhāvetvā sabbhāvato.
 481 sappabhedajaṇ pavakkhāmi, rūpadhammam ito paraṇ, bhūtopādāyabhedena, duvidham pi pakāsitaṇ.
 482 uddesa-lakkhaṇādīhi, vibhāga-janakā tathā, kalāpuppattito cāti, yathānukkamato kathaṇ.
 483 ruppatīti bhava rūpaṇ, vikārapaccaye sati, rūpārūpaṇ tathā rūpa-pariyāpannato paraṇ.
 484 bhūtarūpan tu pathavi, āpo tejo tathāparo, vāyo ca bhavatūpādā-rūpam etthāti bhāsitaṇ.
 485 bhūtarūpam upādāya, pavattati na c' aññathā, icc' upādāyarūpan ti, rūpaṇ sesam udīritaṇ.
 486 cakkhu sotañ ca ghānañ ca, jivhā kāyo ti pañcadhā, pasādarūpam akkhātaṇ, nopasādaṇ pan' etaraṇ.
 487 rūpa-sadda-gandha-rasa-phoṭṭhabbam iti pañcadhā, rūpaṇ pasāda-visayaṇ, pasādā gocaraṇ paraṇ.
 488 itthattaṇ purisattañ ca, bhāvarūpam udīritaṇ, jīvitindriyarūpan ti, upādinnappavattakaṇ.
 489 vatthurūpan tu hadayaṇ, yaṇ dhātudvayanissaayaṇ, kabalīnkāram āhāra-rūpam icc' āhu paṇḍitā.
 490 rūpadhammasabhāvattā, rūpan ti paridīpitaṇ, icc' evam atthārasadhā, rūparūpam udīritaṇ.
 491 anipphanasabhāvattā, rūpākāropalakkhitaṇ, anipphannaṇ nāma rūpaṇ, dasadhā paridīpitaṇ.
 492 rūpapariccheda-rūpam icc' ākāso pakāsito, kāya-vacīviññattika-dvayaṇ viññattirūpakaṇ.
 493 lahutā mudutā kammaññatā viññattiyā saha, vikārarūpam iccāhu, pañcadhā va vibhāvino.
 494 upacayo santatī ca, jaratāniccatā ti ca, catudhā lakkhaṇarūpaṇ, rūpakaṇḍe vibhāvitaṇ.
 495 icc' evam atthavisati-vidhāni pi vicakkhaṇo, rūpāni lakkhaṇādīhi, vibhāveyya yathākkamaṇ.
 496 kharatā pathavīdhātu, sāyaṇ kakkhala-lakkhaṇā, kalāpādhiṭṭhānārasā, paṭiggāho ti gayhati.
 497 ābandhanam¹ āpodhātu, sā paggharaṇa-lakkhaṇā, kalāpābandhanārasā, saṅgahattena gayhati.

¹ sandhāraṇa.

- 498 tejanattaṅ tejobhātu, sāyam uṅhatta-lakkhaṇā,
pācanarasā maddavānuppādanā ti gayhati.
- 499 vāyodhātu vāyanattaṅ, sā vitthambhanalakkhaṇā,
samīraṇarasābhinihārabhāvena gayhati.
- 500 sabbatthāvinibhuttā pi, asammissita-lakkhaṇā,
taṅ taṅ bhāvasamussanna-sambhāresupalakkhitā.
- 501 aññamaññen' upatthaddhā, sesarūpassa nissayā,
catudh' evaṅ kalāpesu, mahābhūtā pavattare.
- 502 cakkhu sambhāracakkhumhi, sattakkhipaṭalocite,
kaṅhamaṅḍalamajjhamhi, pasādo ti pavuccati.
- 503 yena cakkhuppasādena, rūpāni manu passati,
parittaṅ sukhumañ c' etaṅ, ūkāsirasamūpamaṅ.
- 504 sotaṅ sotabilass' anto, tambalomācite tathā,
aṅgulivethanākāre, pasādo ti pavuccati.
- 505 anto ajapadatthāne, ghāṇaṅ ghāṇabile ṭhitaṅ,
jivhā jivhāya majjhamhi, uppalākārasannibhe.
- 506 icc' evaṅ pana cattāro, taṅ taṅ desa-vavatthitā,
kāyappasādo kāyamhi, upādinne ti pañcadhā.
- 507 kappāsapāṭalasneha-sannibhā bhūtanissitā,
pasādā jīvitarakkhā, rūpādi-parivāritā.
- 508 ṭhitā rājakumārā va, kalāpantaravattino,
dvārabhūtā ca paccekaṅ, pañcaviññāṇa-vīthiyā.
- 509 rūpādābhigāṭarasā, bhūtānaṅ vā yathākkamaṅ,
datṭhukāmanidānādi-kammabhūtānam eva vā.
- 510 pasādādalakkhaṇā rūpādāviñjanarasā tathā,
pañcaviññāṇayugalaṅ, dvārabhāvena gayhare.
- 511 rūpaṅ nibhāso bhūtānaṅ, saddo nigghosanaṅ tathā
gandho ca gandhanaṅ tattha, raso ca rasanīyatā.
- 512 icc' evaṅ pana cattāro, gocarā bhūtanissitā,
bhūtattayañ ca phoṭṭhabbam āpodhātu vivajjitaṅ.
- 513 saddo aniyato tattha, tad-aññe saha-vuttino,
taṅ taṅ sabhāvabhedena, taṅ taṅ dvāropalakkhitā.
- 514 pañc' evaṅ pañcaviññāṇa-vīthiyā visayā matā,
cakkhādīnaṅ paṭihanana-lakkhaṇā ca yathākkamaṅ.
- 515 pañcaviññāṇayulālabhāvarasā tathā,
pañcaviññāṇayugalaṅ, gocarattena gayhare.
- 516 itthindriyaṅ panitthittam itthibhāvo ti bhāsito,
purisattaṅ tathā bhāvo, purisindriyanāmaḥko.

- 517 taṇ dvayam pan' upādinne, kāye sabbattha labbhati,
kalāpantara-bhinnañ ca, bhinnasantānavatti ca.
- 518 vase vatteti liṅgānam itthipumbhāvalakkhaṇaṇ,ṇ,
itthiṭi ca puriso ti, pakāsanarasaṇ tathā.
- 519 itthināṇ purisānañ ca, liṅgassa ca yathākkamaṇ,ṇ,
nimitta-kuttākappānaṇ,ṇ, karaṇattena gayhati.
- 520 sattā maranti nāsenā, yassa paṇanti vuttiyā,
sajīva-mata-kāyānaṇ,ṇ, bhedo yenopalakkhito.
- 521 tad-etaṇ kammajātānam anupālana-lakkhaṇaṇ,ṇ,
jīvitaṇ jīvanarasaṇ,ṇ, āyubandho ti gayhati.
- 522 manodhātuyā ca tathā, manoviññānadhātuyā,
nissaya-lakkhaṇaṇ,ṇ, vatthu-rūpaṇ,ṇ, hadayasammaṭaṇ,ṇ.
- 523 samādhānarasaṇ,ṇ, tāsam ubbāhattena gayhati,
yasmiṇ kupitakālamhi, vikkhittā honti paṇino.
- 524 kāyo yassānusārena, cittakkhepena khijjati,
yasmiṇ niruddhe viññāna-soto pi ca nirujjhati.
- 525 yaṇ nissāya patitṭhāti, paṭisandhi bhavantare,
tad-etaṇ kamma-sambhūtaṇ,ṇ, pañcavokārabhūmiyaṇ,ṇ.
- 526 majjhe hadayakosamhi, addhappasatalohite,
bhūtarūpam upādāya, cakkhādi viya vattati.
- 527 kabaliṅkāro āhāro, rūpāharāna-lakkhaṇo,
kāyānuyāpanaraso, upatthambho ti gayhati.
- 528 ojāya yāya yāpenti, āhārasneha-pattiyā,
paṇino kāmālokamhi, sāyam evaṇ pavuccati.
- 529 ākāsadhātu rūpānaṇ,ṇ, pariyoṣāna-lakkhaṇā,
pariccheda-rasā rūpamariyādo ti gayhati.
- 530 salakkhaṇa-paricchinna-rūpadhammapariggāhe,
yogīṇam upakāraya, yaṇ desesi dayāparo.
- 531 paricchinna-sabhāvānaṇ,ṇ, kalāpānaṇ,ṇ, yathārahaṇ,ṇ,
pariyantānam ev' esa, tad-ākāro pavuccati.
- 532 gamanādi-vacighosa-pavattamhi yathākkamaṇ,ṇ,
vāyo-paṭhavi-dhātūnaṇ,ṇ, yo vikāro samatthata.¹
- 533 sahaṇjopādinnakānaṇ,ṇ, kriyā-vācā-pavattiyā,
vipphanda-ghaṭṭanā-hetu, cittānuparivattito.
- 534 sa vikāra-viseso'yaṇ,ṇ, viññattiti pakāsito,
viññāpetiti kāyena, vācāya ca vicintitaṇ,ṇ.

¹ samantato, sadandhatā.

- 535 vāyo-paṭhavādhikānaṃ, bhūtānam iti kecana,
pavuttā tādinā kāya-pariggaha-sukhāya yā.
- 536 kāyo yassānubhāvena, sahābhogo va khāyati,
yaṃ nirodhā parābhūto, seti niccetano yathā.
- 537 loke papañcā vattanti, bahudhā yāya nimmitā,
kappenti kāyam attānaṃ, bālā yāya ca vañcitā.
- 538 sāyaṃ kāya-vacīkamma-dvārabhāvena lakkhitā,
byāpāra-ghattanā-hetu, vikārākāra-lakkhaṇā.
- 539 kāya-vācā-adhippāya-pakāsana-rasā tathā,
kāya-vipphanda-ghatanā-hetubhāvena gayhati.
- 540 lahutā pana rūpānaṃ, adandhākāra-lakkhaṇā,
avittāna(?)-rasā sallahukavuttitī gayhati.
- 541 mudutāpi ca rūpānaṃ, kakkhalābhāva-lakkhaṇā,
kiccāvirujjhana-rasā, anukūlyanti gayhati.
- 542 kammaññatā ca rūpānaṃ, alaṅkiccassa lakkhaṇā,
pavatti-sampatti-rasā, yoggabhāvo ti gayhati.
- 543 sappāyam utum āhāraṃ, laddhā cittam anāmayaṃ,
lahu mudu ca kammaññaṃ, sadā rūpaṃ pavattati.
- 544 tathā pavattarūpassa, pavattākāra-bheditaṃ,
lahutādittayam p' etaṃ, sahavutti tadā bhava.
- 545 sappāya-paṭivedhāya, paṭipattupakārikā,
sākārā rūpasampatti, paññattā va mahesinā.
- 546 rūpass' upacayo nāma, rūpassācāya-lakkhaṇo,
rūpuppajjāpana-raso, pāripūriti gayhati.
- 547 pavattilakkhaṇā rūpasantatīti pakāsītā,
anuppabandhanarasā, avicchedo ti gayhati.
- 548 rūpam ācāya-rūpena, jāyaticcūparūpari,
pekkhatopacayākārā, jāti gayhati goginā.
- 549 anuppabandhākārena, jāyatīti samekkhato,
tadāyaṃ santatākārā, samupaṭṭhātī cetasi.
- 550 evam ābhoga-bhedena, jātirūpaṃ dvidhā katanṃ,
attūpaladdhi-bhāvena, jāyantaṃ vātha kevalaṃ.
- 551 rūpavivittam okāsaṃ, purakkhattena dissati,¹
abhāvā puna bhāvāya, pavattam iti santati.
- 552 evam ākārabhedāpi, sabbākāravārākaro,²
jātirūpaṃ dvidh' ākāsi, jātirūpavirocano.

¹ gayhati (visati).² sabbākāra-tadākaro.

- 553 jaratā kālaharaṇaṇ, rūpānaṇ pākalaṅkhaṇā,
navatāpāyana-rasā, purāṇattan ti gayhati.
- 554 antimakkaṇasampatti, paribhijjana-lakkaṇā,
sīdanarasāniccatā, khayabhāvena gayhati.
- 555 iti lakkaṇarūpan tu, tividhaṇ bhinnakālikaṇ,
sabhāvaṇ rūpadhammesu, taṇ taṇ kālopalakkaṇaṇ.
- 556 yena lakkaṇiyatī rūpaṇ, bhinnākāraṇ khaṇe khaṇe,
vipassanā-nayatthāya, tam icc' āha tathāgato.
- 557 icc' evaṇ sapaṇicchedā, savikārā salakkaṇā,
akiccha-paṭivedhāya, dayāpanna tādina.
- 558 rūpadhammā sabhāvena vijjamānā ti bhāsitaṇ,
ajjhattikādibhedena, bahudhā bhijjare kathaṇ.
- 559 dvārabhūtā pavattenti, cittam attā ti kappitaṇ,
rūpam ajjhattikaṇ tasmā, pasādā bāhiraṇ paraṇ.
- 560 vaṇṇo gandho rasoṇ ca, bhūtarūpaṇ ca bhāsitaṇ,
avinibbhogaṇarūpan ti, vinibbhogaṇ pan' etaraṇ.
- 561 sattaviññāna-dhātūnaṇ, nissayattā yathārahaṇ,
pasādā hadayaṇ ceva, vatthunā vatthu desitaṇ.
- 562 pañcaviññāṇupādinna-liṅgādiṇ ca pavattino,
pasādā jivita-bhāvā, ve 'ndriyaṇ ne 'ndriyaṇ paraṇ.
- 563 pañcaviññāṇa-kammānaṇ, pavattimukhabhāvato,
dvārā pasāda-viññatti, param advāram iritaṇ.
- 564 paṭihaññant' aññamaññaṇ, pasāda-visayā pana,
tasmā sappatighaṇ nāma, rūpam appatighaṇ paraṇ.
- 565 dvārālabhāna-bhāvena, sabhāven' eva pākātā,
te ev' oḷārikā tasmā, sesaṇ sukhumam iritaṇ.
- 566 oḷārika-sabhāvena, pariggahasukhā tahiṇ,
te eva santike rūpaṇ, dūre rūpaṇ pan' etaraṇ.
- 567 tanhā-diṭṭhi h' upetena, kammunādinnabhāvato,
kammajātam upādinnaṇ-anupādinnaṇ paraṇ.
- 568 cakkhunā dissamānattā, sanidassana-nāmaṇ,
rūpam eva tato sesam anidassanaṇ abravuṇ.
- 569 sanidassanaṇarūpaṇ ca, rūpaṇ sappatighaṇ tathā,
anidassanaṇ aññaṇ tu, thūlaṇ sappatighaṇ mataṇ.
- 570 anidassanaṇarūpaṇ ca, sesaṇ appatighaṇ tathā,
rūpaṇ tividham icc' evaṇ, vibhajanti vicakkaṇā.
- 571 appattagocaraṅgāhi-rūpaṇ cakkhādikadvayaṇ,
sappattagāhī ghaṇādittayamaṅgāhikaṇ paraṇ.

- 572 diṭṭhaṃ rūpaṃ sutaṃ saddo, mutaṃ gandhādikkattayaṃ
viññāṇeṃ' eva ñeyyattā, viññātam aparāṃ bhava.
- 573 hadayaṃ vatthum ev' ettha, dvāraṃ viññāttikadvayaṃ
pasādā vatthu ca dvāraṃ, aññantubhaya-vajjitaṃ.
- 574 bheditvā rūpam icc' evaṃ, tass' eva puna paṇḍito,
samuṭṭhāna-janakehi, vibhāveyya yathārahaṃ.
- 575 kusalākusalaṃ kammam atītaṃ kāmikaṃ tathā,
rūpāvacaram icc' evaṃ, pañcaviṣatidhā ṭhitaṃ.
- 576 patisaṇḍhimupādāya, sañjaneti khane khane,
kāmarūpesu rūpāni, kammajāni yathārahaṃ.
- 577 jāyantaṃ pañcaviññāna-pākārūpa-vivajjitaṃ,
bhavaṅgādim upādāya, samuppādeti mānaṃ.
- 578 sītuṅho 'tu samaññātā, tejodhātu ṭhittikkhane,
tath' ev' ajjhohatāhāro, kāme kāyaṃ patitṭhito.
- 579 ajjhattaṃ pana cattāro, bāhirotūpalabbhati,
sabbe kāmabhava rūpe, āhāro na samīrito.
- 580 pavatte honti cattāro, kammam evopapattiyaṃ,
jivamānassa sabbe pi, matasso tu siyā na vā.
- 581 kamma-cittotum-āhāram icc' evaṃ pana paṇḍitā,
rūpānaṃ janakattena, paccayāti pakāsayuṃ.
- 582 hadayindriya-rūpāni, kammajān' eva cittaṃ,
viññāttidvayaṃ iṅenti, saddo cittotujo mato.
- 583 cittotu-kabalīkāra-sambhūtā lahutādayo,
kamma-cittotukāhārajāni sesāni dīpaye.
- 584 jāyamānādi-rūpānaṃ, sabhāvattā hi kevalaṃ,
lakkhaṇāni na jāyanti, kehicīti pakāsitāṃ.
- 585 yadi jātādayo tesam avassaṃ taṃ sabhāvata,
tesaṃ ca lakkhaṇānaṃ ti, anavatthā bhavissati.
- 586 atṭhārasa paṇṇarasa, terasa dvādasāti ca,
kamma-cittotukāhārajāni honti yathākkamaṃ.
- 587 kalāpāni yathāyogaṃ, tāni saṅgayha paṇḍitā,
nava cha caturō dve ti, ekavīsati bhāvayūṃ.
- 588 jīvitāṃ cāvinibbhogarūpaṃ ca saḥavuttito,
saṅgayha cakkhudasakaṃ, cakkumādāya bhāsitaṃ.
- 589 tathā sotaṃ ca ghānaṃ ca, jivhaṃ kāyaṃ yathākkamaṃ,
itthibhāvaṃ ca pumbhāvaṃ, vatthum ādāya dīpaye.
- 590 avinibbhogarūpena, jivitanavakaṃ bhava,
icc' evaṃ kammajā nāma, kalāpā navadhā ṭhitā.

- 591 avinibbhogarūpañ ca, suddhatṭhakam udīritaṃ,
kāyaviññattiyā saddhiṃ, navakan ti pavuccati.
- 592 vacīviññatti-saddehi, dasakaṃ bhāsitaṃ tathā,
lahutād' ekādasakaṃ, lahutādīhi tihi pi.
- 593 kāyaviññatti-lahutādīhi dvādasakaṃ mataṃ,
vacīviññatti-lahutādīhi terasakaṃ tathā.
- 594 gahetvākārabhedañ ca, taṃ taṃ kālopalakkhitaṃ,
iti cittasamuṭṭhānā, cha kalāpā ti bhāsita.
- 595 suddhatṭhakan tu paṭhamaṃ, saddena navakaṃ mataṃ,
lahutādekādasakaṃ, lahutādisamāyutaṃ.
- 596 saddena lahutādīhi, tathā dvādasakaṃ bhava,
kalāpā utusambhūtā, catudh' evaṃ pakāsita.
- 597 suddhatṭhakañ ca lahutā-dekādasakam iccapi,
kalāpāhārasambhūtā, duvidhā va vibhāvita.
- 598 kalāpānaṃ pariccheda-lakkhaṇattā vicakkhaṇā,
na kalāpaṅgam iccāhu, ākāsaṃ lakkhaṇāni ca.
- 599 icc' evaṃ catusambhūtā, kalāpā ekavīsati,
sabbe labbhanti ajjhataṃ, bāhirotusamuṭṭhitā.
- 600 atṭhakaṃ saddanavakam iti dvedhā va bhāsita,
matakāye pi te eva, siyuṃ icc' āhu paṇḍitā.
- 601 kāme sabbe pi labbhanti, sabhāvānaṃ yathārahaṃ,
sampunnāyatanānaṃ tu, pavatte catusambhavā.
- 602 dasakān' eva sabbāni, kammajān' eva jātiyaṃ,
cakkhu-sota-ghāna-bhāva-dasakāni navā siyuṃ.
- 603 vatthu-kāyadasakāni, sabhāvadasakāni vā,
gabbhaseyyakasattānaṃ, tato sesāni sambhavā.
- 604 kammaṃ rūpaṃ janet' eva, mānaṃ sandhito paraṃ,
tejodhātu ṭhitippattā, āhārajjhohaṭo tathā.
- 605 icc' evaṃ catusambhūtā, rūpasantati kāminaṃ,
dīpajālā va sambandhā, yāvajīvaṃ pavattati.
- 606 āyuno vātha kammaṃ, khayenobhinnaṃ eva vā,
aññena vā marantānaṃ upacchedakakammaṃ.
- 607 sattarasa-cittakkhaṇam āyu rūpānaṃ īritaṃ,
sattarasama-cittassa, cuticittopari tato.
- 608 ṭhitikālam upādāya, kammajaṃ na paraṃ bhava,
tato bhijjat' upādinnaṃ, cittaajāhārajaṃ tato.
- 609 icc' evaṃ matasattānaṃ, punadeva bhavantare,
patisandhim upādāya, tathā rūpaṃ pavattati.

- 610 ghāna-jivhā-kāya-bhāva-dasakāhārajaṇaṇa pana,
rūpaṇa rūpabhāve natthi, paṭisandhip-pavattiyaṇa.
- 611 tattha gandha-rasoja ca, na labbhanti kecana,
kalāpā va gaṇetabbā, tattha taṇa rūpavajjitā.
- 612 thitikkhanaṇa ca cittassa, te eva paṭisedhayuṇa,
cittabhaṅgakkhaṇe rūpa-samuppattiṇa ca vārayuṇa.
- 613 cakkhu-sota-vatthu-sadda-cittaṇaṇa pi asaṇṇisu,
arūpe pana rūpāni, sabbathā pi na labbhare.
- 614 itthaṇa pan' ettha vimalena vibhāvanatthaṇa,
dhammaṇa sudhammam upagamma surādhivāsaṇa
rūpaṇa sarūpa-visabhāga-salakkhaṇaṇa taṇa,
vuttaṇa pavuttam abhidhammanaye mayā pi.
- 615 rūpavibhāgam imaṇa suvibhattaṇa,
rūpayato pana cetasi niccaṇa,
rūpasamiddha-jinerita-dhamme,
rūpavati bhivaddhati paṇṇā.
- iti Nāmarūpaparicchede rūpavibhāgo nāma
chattho paricchedo.

SATTAMO PARICCHEDO.

- 616 Catupaṇṇāsa dhammā hi, nāma-nāmena bhāsita,
atthārasavidhā vuttā, rūpadhammā hi sabbathā.
- 617 abhiṇṇeyyasabhāvena, dvāsattati samissita,
sacchikattha-paramatthā, vatthudhammā salakkhaṇā.
- 618 tesāṇa dāni pavakkhāmi, sabbasaṅgāhikaṇa nayaṇa,
abhidhammika-bhikkhūnaṇa, hatthasāram anuttaraṇa.
- 619 dukā tikā ca khandhāyatanā dhātu-saccato,
paticcasamuppādā ca, paccayā ca samaṇṇato.
- 620 paccayo eva nibbānaṇa appaccayam asaṅkhataṇa,
asaṅkhāram anuppādaṇa, sassataṇa niccalakkhaṇaṇa.
- 621 paccayā ceva saṅkhārā, saṅkhatā ca tato pare,
uppāda-vayadhammā ca, paccayaṭṭhitikā tathā.
- 622 nibbānaṇa rūpadhammā ca, vippayuttā ca kevalaṇa,
ārammaṇā eva nāma, nālambanti hi kiṅcipi.
- 623 ekuppāda-nirodhā ca, ekālambaṇa-vatthukā,
saṇsatthā sampayuttā ca, sahaṇjātā yathārahaṇa

- 624 aññamaññen' upatthaddhā, sabbattha saḥavuttino,
sārammaṇārammanā ca, citta-cetasikā matā.
- 625 vipassanāya bhūmīti, tattha tebhūmikā matā,
lokiyā pariyāpannā, vattadhammā sa-uttarā.
- 626 sakkāyadhammā sabhayā, tīram-orimanāmakaṇ,
saññojanīyā samalā, tathā nīvaraṇīyakā.
- 627 saṅklesikā parāmāsā, upādāniya-sāsavā,
oghanīyā yoganiyā, ganthanīyā ti bhāsītā.
- 628 aññe apariyāpannā, vivaṭṭā ca vipassiyā,
lokuttarānuttarā ca, no saṇyojanīyādayo.
- 629 kammajātā upādinnā, nāma vuccanti sāsavā,
anupādinnakā nāma, tato sesā pavuccare.
- 630 dhammā sappatibhāgā ti, kusalākusalā matā,
appaṭibhāgadhammā hi, tad-aññe ti padīpaye.
- 631 saraṇā ca pahātabbā, dvādasākusalā pana,
tad-aññe araṇā nāma, pahātabbā na kehici.
- 632 rūpino rūpadhammā ca, nāmadhammā arūpino,
evam ādippabhedenā, dvidhā bhedaṇ vibhāvaye.
- 633 bālā dhammā tapanīyā, kaṇhā ca kaṭukapphalā,
asevitabbā sāvajjā, dvādasākusalā matā.
- 634 paṇḍitā cātapanīyā, sukkā ca sukhadāyaka,
sevitabbān' avajjā ca, kusalā ekavisati.
- 635 kriyā vipākā rūpaṇ ca, nibbāṇan ti catubbidhā,
vuttā abyākatā nāma, dhammā tabbiparītato.
- 636 hīnā dhammā parittā ca, kāmāvacarabhūmikā,
rūpārūpā pavuccanti, majjhimā ca mahaggatā.
- 637 appamāṇā paṇītā ca, dhammā lokuttarā matā,
saṅkiliṭṭha-saṅklesikā, dvādasākusalā tathā.
- 638 asaṅkliṭṭha-saṅklesikā dhammā tebhūmikā pare.
asaṅkliṭṭha-saṅklesikā, nava lokuttarā siyuj,
- 639 vipākā te pavuccanti, vipākā catubbūmikā.
vipākadhammā nāmāti, kusalākusalā matā.
- 640 kriyā rūpaṇ ca nibbāṇaṇ, na pākaṇ na tu paccati,
ācayagāmino dhammā, puññāpuññā va sāsavā.
- 641 vuttāpacayagāmino ti, kusalānuttarā pana,
kriyā rūpaṇ ca nibbāṇaṇ, pākā cobhaya-vajjitā.
- 642 paṭhamānuttaro maggo, dassanaṇ bhāvanāpare,
tad-aññe dvayanimmuttā, sabbe pi paramatthato.

- 643 satta lokuttarā hetṭhā, vuttā sekkhā ti tādinā,
arahatta-phalam eva, asekkhan ti pakāsitaṇ.
- 644 lokiya pi ca nibbāṇaṇ, bhāsitobhaya-vajjitā,
evam ādippakārehi, tividdhā ti vibhāvaye.
- 645 atitānāgataṇ rūpaṇ, paccuppannam athāparaṇ,
ajjhattaṇ vā bahiddhā vā, sukhumoḷārikaṇ tathā.
- 646 hīnaṇ panitaṇ yaṇ dūre, santike vā tad-ekato,
sabbāṇ rūpaṇ samodhāya, rūpakkhandho ti vuc-
cati.
- 647 tath' eva vedanākkhandho, nāma yā kāci vedanā,
saññākkhandho ti saññā va, rāsibhāvena dīpitā.
- 648 vaṭṭadhammesu assādaṇ, tad-assādapasevanaṇ,
vinibbhujja nidassetuṇ, khandhadvayam udāhaṭaṇ.
- 649 vivādamūla-saṅsāra-kāmahetu-nidassanaṇ,
sandhāya vedanā saññā, katā nānā ti kecana.
- 650 cittasaṅsaṭṭhadhammānaṇ, cetanāmukhato pana,
saṅkhārakkhandhanāmena, dhammā cetasikā matā.
- 651 sappabhedāṇ tathā cittaṇ, viññāṇakkhandha - sam-
mataṇ,
bhedābhāvena nibbāṇaṇ, khandhasaṅgahanissaṭaṇ.
- 652 ālambāṇiyabhāvena, upādānopakārato,
pañcupādānakkhandhā ti, lokuttara-vivajjitā.
- 653 yathā-thūlaṇ hitatthāya, pariggāhaka-yoginaṇ,
dhammā tebhūmakā eva, bhūmi-bhāvāya desitā.
- 654 bhājanaṇ bhojanaṇ tassa, byañjanaṇ bhojako tathā,
bhūñjitā cāti pañc' ete, upamenti yathākkamaṇ.
- 655 gilānasālā gelaññaṇ, asappāyopasevanā,
samuṭṭhānaṇ gilāno ti, upamenti ca paṇḍitā.
- 656 cārako kāraṇaṇ tattha, aparādho ca kārako,
aparādhakato coro, iti copamitā puna.
- 657 niccādhīpaṇaṭṭhena, bhārā ti paridīpitā,
klesadukkha-mukhen' ete, kārakā va nirantaraṇ.
- 658 anattā c' ahitā niccam ukkhittāsika-verino,
maccumārābhidheyattā, vadhakā ti ca bhāsitā.
- 659 vimaddāsahanaṇ rūpaṇ, phenapiṇḍaṇ va dubbalaṇ,
muhuttaramaṇiyattā, vedanā bubbūlūpamā.
- 660 maricikūpamā saññā, vipallāsaka-bhāvato,
saṅkhārā pi ca nissārā, kadalikkhandhasādisā.

- 661 nānappakāraṇ cittedaṇ, nānāklesa-vimohitaṇ,
palambhatiti¹ viññāṇaṇ, māyāsamam udīritaṇ.
- 662 icc' evaṇ pañcupādānakkhandhā khandhā ca kevalā
pañcakkhandhā ti nāmena, desitā ti vibhāvaye.
- 663 ajjhattañ ca bahiddhā ca, viññānuppatti-kāraṇaṇ,
dvārāmbana-bhedena, dvedhāyatanam īritaṇ.
- 664 cakkhādajjhattikaṇ tattha, cha-dvārāyatanāṇ bhava
bāhirāyatanāṇ nāma, tathā rūpādigocaraṇ.
- 665 iti vīthipavattānaṇ, dvārāmbana-saṅgaho,
āgame abhidhamme tu, sabbathā pi yathārahaṇ.
- 666 tathāhanantarātito, jāyamānassa pacchato,
mano sabbo pi sabbassa, manassāyatanāṇ bhava.
- 667 tathā pubbaṅgamaṭṭhena, sahajā nāmarūpinaṇ,
dvārābhāvena viññāṇaṇ, sabbam āyatanāṇ mataṇ.
- 668 manāyatanam icc' evaṇ, pasādāyatanāṇ tathā,
pañcaviññāṇa-dhammānaṇ, iti chaddhā vibhāvaye.
- 669 pañcappasāda-visayā, pañcāyatana-sammataṅ,
sesaṇ rūpañ ca nibbānaṇ, sabbe cetasikā ti ca.
- 670 ekūna-saṭṭhi-dhammānaṇ, dhammāyatanasaṅgaho,
iti chaddhā pakāsentī, bāhirāyatanāṇ budhā.
- 671 suññagāmo va datṭhabba-majjhattika-pasādato,
gāmaghātaka-corā va, taṇ hanantā va bāhirā.²
- 672 nāmappavatti-mūlhānaṇ, tad-uppattikakāraṇaṇ,
dvādasāyatanānīti, vuttam itthaṇ mahesinā.
- 673 samattā bhāvamattena, dhārentīti salakkhaṇaṇ,
dvārāmbana-tad-uppanna-pariyāyena bheditā.
- 674 manāyatanam etth' āha, satta-viññāṇadhātuyo,
ekādasa yathāvuttā, icc' aṭṭhādasa dhātuyo.
- 675 antādīkā manodhātu, manoviññāṇa-dhātuyā,
pavesāpagame dvāra-pariyāyena tiṭṭhati.
- 676 bheritāla-daṇḍa-ghosa-samaṇ chakkaṇ yathākkamaṇ,
kaṭṭhāraṇi-pāvakaḍi-samaṇ ca tividhaṇ bhava.
- 677 dukkhaṇ samudayo ceva, nirodho ca tathāparo,
maggo cāti catuddh' āha, saccaṇ saccaparakkamo.
- 678 bhāro ca bhārādānañ ca, bhāranikkhepanāṇ tathā,
bhāranikkhepanūpāyo, iccopammaṇ yathākkamaṇ.

¹ pulubbhati, palabbhati.² bāhiraṇ.

- 679 rogo roganidānañ ca, rogavūpasamo tathā,
roga-bhesajjam icc' evam upamāhi ca dīpitaṃ.
- 680 visarukkho rukkhamūlaṃ, rukkhaçchedo tathāparo,
rukkhaçchedaka-satthan ti, catudhopamitaṃ tathā.
- 681 tīram-orimasāṅkhātaṃ, mahogho pārimaṃ tathā,
tadatikkam upāyo ti, upamenti ca taṃ budhā.
- 682 sacchikatvāna paccakkham iccopammaṃ yathākkamaṃ
samācikkhi vimokkhāya, saccaṃ tacchaniyāmato.
- 683 tathā hi dukkhaṃ nābādhaṃ, nāññaṃ dukkhā ca bā-
dhakaṃ.
bādhakattaniyāmena, dukkhaṃ saccam itīritaṃ.
- 684 taṃ vinā nāññato dukkhaṃ, na hoti na ca taṃ tato,
dukkhahetu-niyāmena, saccam āha visattikaṃ.
- 685 nāññā nibbāṇato santi, na ca santaṃ na taṃ yato,
santabhāvaniyāmena, nibbāṇaṃ saccam uttamaṃ.
- 686 nāññaṃ maggā ca nīyānaṃ, anīyāno na cāpi so,
tasmā nīyānabhāvena, maggo saccan ti sammato.
- 687 iti tacchāvipallāsabhūtabhāvo catusvapi,
saccaṭṭho ti viniddiṭṭho, dukkhādisvavisesato.
- 688 piṇaṇaṭṭho saṅkhataṭṭho, santāpaṭṭho ca bhāsito,
vipariṇāmaṭṭho cāti, dukkhass' evaṃ catubbidhā.
- 689 āyūhanā nidānā ca, saṃyogā paḷibodhato,
dukkhasamudayassāpi, catudhātthā pakāsita.
- 690 nissaraṇā vivekā cāsaṅkhatāmatato tathā,
atthā dukkhanirodhassa, catudhātha samīritā.
- 691 nīyānato hetuto ca, dassanādhipeyyato,
maggassāpi catuddh' evam iti solasadhā ṭhitā.
- 692 sacchikatṭha-paramatthā, tacchābhisamayaṭṭhato,
tathaṭṭham api saccaṭṭhaṃ, paññapent' ettha paṇḍitā.
- 693 tad-etaṃ paṭivijjhanti, ariyā va catubbidhaṃ,
vuttaṃ ariyasaccan ti, tasmā nāthena taṃ kathaṃ.
- 694 jāti jarā ca maraṇaṃ, soko ca paridevanā,
dukkhañ ca domanassañ ca, upāyāso tathāparo.
- 695 appiyehi ca saṃyogo, vippayogo piyehi ca,
yam pi na labhat' icchanto, tam pi dukkham idaṃ
mataṃ.
- 696 apāyes' upapajantā, cavantā devalokato,
manussesu ca jirantā, nānābyasana-pīlitā.

- 697 socantā paridevantā, vedentā dukkhavedanaṃ,
domanassehi santattā, upāyāsa-vighātino.
- 698 anitthehi akantehi, appiyehi samāyutā,
saṅkhārehi ca sattehi, nānānattha-vidhāyihī.
- 699 itthehi piyakantehi, manāpehi viyojitā,
saṅkhārehi ca sattehi, nānā-sampatti-dāyihī.
- 700 dukkhāpagamam icchantā, patthayantā sukhāgamaṃ
alabbhaneyya-dhammānaṃ, pipāsātura-mānasā.
- 701 kiechādhipannā kapaṇā, vipannatthā durammukhā,
tanhādāsā parābhūtā, bhava-saṅsāra-saṅkaṭe.
- 702 yaṃ tebhūmika-nissandaṃ, kaṭukaṃ gālhavedanaṃ,
vedenti saṅsāra-phalaṃ, taṃ jātādiṃ vinā kuto.
- 703 tasmā jātyādi-bhedehi, bādhamānā bhayāvahā,
dukkhā ca dukkhavatthū ca, bahudhāpi papañcitā.
- 704 te sabbe pañcupādānakkhandhā eva samāsato,
dukkhādhitthāna-bhāvena, dukkhatāya niyāmitā.
- 705 tasmā tebhūmakā dhammā, sabbe taṇhā-vivajjitā,
dukkhasaccan ti desesi, desanākusalo muni.
- 706 virāga-tejālābhena, taṇhā-sneha-sinehitaṃ,
visarukkho va jātādi-nānānattha-phalodayaṃ.
- 707 nandirāgānubaddhena, santānam avakaḍḍhitaṃ,
punabbhavābhiniḍḍatti-bhāvena parivattati.
- 708 patitthitaṃ ca tath' eva, mettāsnehānusevanaṃ,
gocarānunayābaddhaṃ, rāga-mucchā-samohitaṃ.
- 709 klesarāsiparikkliṭṭhaṃ, vyasanopaddavāhataṃ,
dukkhasalla-samāviddhaṃ, vihaññati nirantaraṃ.
- 710 bhava virāga-tejena, vicchinne sati ¹ sabbathā,
kena baddhena sandhānaṃ, ² gamissati bhavantaraṃ?
- 711 bhavantaram asampatte, santānamhi vivatṭite,
kim adhitthāya jātādi-dukkhadhammā pavattare.
- 712 tasmā mokkhavipakkhena, taṇhā dukkhavidhāyini,
dukkhasamudayo nāma, saccam icc' āha nāyako.
- 713 sabbadukkhavinimuttaṃ, sabba-klesa-vinissaṭaṃ,
dukkhanirodha-nāmena, saccaṃ vuccati accutaṃ.
- 714 dukkhaṃ ca pariḷānanto, pajahaṃ dukkhasambhavaṃ,
nibbānapadam ārabha, bhāvanā-vithim oṣaṭo.

¹ vicchijjissati.² santānaṃ.

- 715 niyyātattṅhaṅgiko maggo, sabbadukkha-vimuttiyā,
dukkhanirodhagāmīti, saccaṅ tasmā tam īritāṅ.
- 716 catusacca-vinimmuttā, sesā lokuttarā matā,
maggaṅga - sampayuttā ca, phaladhammā ca sab-
bathā.
- 717 itthaṅ sahetukaṅ dukkhaṅ, sopāyāmata-nibbutiṅ
paṭipattihitatthāya, vibhāvesi vināyako.
- 718 sappātihāriyaṅ dhammaṅ, desetvāna manuttaro,
catudhāriyasaccāni, vibhajīti vibhāvaye.
- 719 tabbhāva-bhāvī-bhāvena, paccayākāra-lakkhitaṅ,
tiyaddhaṅ dvādasāṅgaṅ ca, vīsatākāra-sāṅghaṅ.
- 720 tisandhi catusāṅkhepaṅ, tivaṭṭaṅ ca tilakkhaṅ,
tebhūmakaṅ dvimūlaṅ ca, catukkanaya-maṅḍitaṅ.
- 721 paccekaṅ catugambhīram anupubba-vavatthitaṅ,
avijjā-kūṭa-sāṅkhātaṅ, baddhāviccheda-maṅḍalaṅ.¹
- 722 sokādanattha-nissandaṅ, kevalaṅ dukkha-piṅḍitaṅ
paṭiccasamuppādo ti, bhavacakkaṅ pavuccati.
- 723 paṭividdhāya vijjāya, bhaṅgāvijjāya sabbathā,
vivatṭatānupubbena, hetubhaṅgā yathākathaṅ.
- 724 asmiṅ sati idaṅ hoti, ass' uppādā idaṅ bhava,
asantasmiṅ na taṅ hoti, tassa bhaṅgā ca bhijjati.
- 725 etam atthaṅ purakkhitvā, paccayaṭṭhiti dassitā,
paṭiccasamuppādassa, idappaccayatā-naye.
- 726 tathā hi jātiyāpāha, paccayattaṅ mahāmuni,
jarāmaraṇa-dhammāna-matthābhede pi vatthuto.
- 727 āhacca paccayaṭṭhamhi, nedisī paccayaṭṭhiti,
tattha dhammantarass' eva, paccayaṭṭho vibhāvito.
- 728 vuttam ācariyen' ettha, paṭṭhāna-nayasaṅgahe,
labbhamāna-nayaṅ tāva, dassanatthaṅ papañcito.
- 729 ettha tasmānapekkhitvā, āhacca-niyamaṅ budho,
tabbhāva-bhāvīmattena, paccayattaṅ vibhāvaye.
- 730 tatthāvijjā ca saṅkhārā, addhātīti ti bhāsītā,
viññānaṅ nāmarūpaṅ ca, saḷāyatana-saññitaṅ.
- 731 phasso ca vedanā tanhā, upādānaṅ bhavo ti ca,
paccuppanno bhava addhā, bhava addhā anāgato.
- 732 jāti jarā-maraṇan ti, dvedhā hoti ca sabbathā,
kālattaya-vavatthānā, tiyaddham itī dīpaye.

¹ khandhāviccheda°.

- 733 tatthāvijjā ti aññāṇaṇ, catusaccesu bhāsitaṇ,
pubbante cāparante ca, paccayaṭṭhitiyaṇ tathā.
- 734 apuññābhisaṅkhāro ti, vuttā dvādasa cetanā,
tathā puññābhisaṅkhāro, kāma-rūpesu bhāsito.
- 735 āneñjābhisaṅkhāro ti, vuttārubbā catubbidhā,
kāya-vacī-manodvāraṇ, patvā tā eva cetanā.
- 736 vuttā kāya-vacī-citta-saṅkhārā ti mahesinā,
saṅkhārā ti vibhatt' evam ekūṇatiṇsa cetanā.
- 737 ekūṇavīsatividhaṇ, paṭisandhikkhaṇe tathā,
pavatte dvattiṇsavidhaṇ, viññāṇaṇ pākamānasaṇ.
- 738 tividhaṇ vedanā saññā, saṅkhārā ti vibheditaṇ,
nāmaṇ rūpan tu duvidhaṇ, bhūtopādāya-bhedato.
- 739 salāyatana-saṅkhātaṇ, cakkhādajjhattikaṇ mataṇ,
cakkhusamphassādi-bhedā, phasso chaddhā pakāsito.
- 740 sukhā dukkhā upekkhā ti, vedanā tividhā bhava,
kāme bhava ca vibhave, taṇhā ti tividhā matā.
- 741 kāmupādānādi-bhedā, upādānā catubbidhā,
kammopapatti-bhedena, bhavo nāma dvidhā maṭo.
- 742 attabhāvābhiniḍḍatti, jāti nāma jarā pana,
purāṇabhāvo maraṇaṇ, pariyosānam īritaṇ.
- 743 dvādasāṅgappabhedena, vibhatt' evaṇ mahesinā,
paṭiccasamuppādo ti, paccayā eva kevalā.
- 744 paṭicca phalabhāvena, sāpekkhaṇ ṭhitam attani,
apaccakkhāya saṅgantvā, uppādentiti paccayā.
- 745 avijjā-saṅkhārānaṇ tu, gahane gahitā va te,
taṇhūpādāna-bhavāpi, iti pañc' ettha hetuyo.
- 746 taṇhūpādāna-bhavānaṇ, gahane gahitā puna,
avijjā saṅkhārā cāti, pañc' ev' etthāpi hetuyo.
- 747 viññānādi-sarūpena, dassitaṇ phalapañcakaṇ,
jāti-jarāmarānaṇ, tad-eva gahitaṇ puna.
- 748 atīte hetuyo pañca, idāni phala-pañcakaṇ,
idāni hetuyo pañca, āyatiṇ phala-pañcakaṇ.
- 749 itthaṇ bhedena saṅgayha, dvādasāṅgaṇ vicakkhaṇā
atthāpatti-visesena, vīsataḱāram īrayuṇ.
- 750 hetu-phalaṇ phalaḱhetu, puna hetuphalan ti ca,
tisandhi catusaṅkhepaṇ, tam' evāhu vibhāvino.
- 751 avijjā taṇhūpādānā, klesavaṭṭan ti bhāsitā,
bhavekaḱeso saṅkhārā, kammavaṭṭaṇ tato-paraṇ.

- 752 vipākavattam icc' evaṇ, vivatṭenāvivatṭitaṇ,
tivatṭa-vatṭitaṇ hutvā, vatṭam etaṇ pavattati.
- 753 aniccaṇ ca khayatṭhena, dukkham etaṇ bhayatṭhato,
anattāsāraṇatṭhena, vatṭam evaṇ tilakkhaṇaṇ.
- 754 saṅsārass' eva vuttā yā, paccayānaṇ paramparā,
paṭiccasamuppādo ti, tato tebhūmiko mato.
- 755 baddhāvijjāṇḍakosena, vijjādi-bheda-vajjitā,
vimuttirasam appattā, bhavataṇhā-pipāsītā.
- 756 abhisāṅkhārabbhāvena, paṭibandhati¹ santati,
tathābhisāṅkhātā pāka-bhāvāya parivattati.
- 757 vipākā puna kammāni, pākāni puna kammato,
icc' evaṇ pariyāyena, saṅsāro'yaṇ pavattati.
- 758 iccāvijjā bhavataṇhā, vatṭopatthambhākā matā,
sampayuttānupassitā (?), tasmā vatṭaṇ dvimūlakaṇ.
- 759 paccaya-paccayuppanna-santāna-bhedato pana,
nānābhūtānam ekattaṇ, bijarukkhādayo viya.
- 760 tathā pi tesāṇ dhammānaṇ, vatthu - lakkhaṇa - bhe -
dato
dīpa-vatṭi-sikhānaṇ va, natthi ekantam ekatā.
- 761 hetu hetusamuppannā, ihābhoga-vivajjitā,
paccayāya ca paccetum abyāpārā tato matā.
- 762 avijjādinam evātha, sambhave sambhavanti ca,
saṅkhārādi-sabhāvātī, tṭhit' evaṇ dhammatāya te.
- 763 ittham ekatta-nānattā, abyāpāro tato paro,
etth' evaṇ-dhammatā ceti, nayā vuttā catubbidhā.
- 764 phalānaṇ paccayupatti, paccayaṭṭho ca hetusu,
sabhāva-paṭivedho ca, desanā-cittatāti ca.
- 765 attha-dhamma-paṭivedha-desanānaṇ yathākkamaṇ
atigambhīra-bhāvena, catugambhīram īritaṇ.
- 766 padhāna-kāraṇattā hi, avijjādi-paramparā,
kamena saṅkhārādīnaṇ, paccayā ti vavatthitā.
- 767 tathā hi jātiyā eva, jarāmaraṇasambhavo,
ajātānaṇ jarā vā'tha, maraṇaṇ vā kuto bhava.
- 768 bhavopatti-saṅkhātā, jāti kammabhavoditā,
aṅkuro viya bijambhā, tattha tatthūpalabbhati.
- 769 sampayogānusayato (?), upādānappatitṭhitā,
āyūhanti ca kammāni, ākaḍḍhantopapattikaṇ.

¹ paripanthati.

- 770 upādāniya-dhammesu, taṇhā-sneha-pipāsītā,
dalhikubbantupādānaṃ, piyarūpābhinandino.
- 771 vedanīyesu dhammesu, assādam anupassato,
vedanā-paccayā taṇhā, samuṭṭhāya pavaddhati.
- 772 itthānitthaṃ ca majjhattaṃ, phusantā pana gocaraṃ,
vedenti vedanaṃ nāma, nāphusantā kudācanaṃ.
- 773 phusatālambaṇaṃ c' esa, salāyatanasambhave,
dvārābhāve kuto tassa, samuppatti bhavissati.
- 774 salāyatanam etaṃ ca, nāmarūpūpanissitaṃ,
cha-phassadvāra-bhāvena, pavattati yathārahaṃ.
- 775 pubbaṅgamādhiṭṭhānena, viññānena patitṭhahe (?),
nāmarūpaṃ upatthaddhaṃ, paṭisandhippavattiyaṃ.
- 776 saṅkhāra-janitaṃ hutvā, patitṭhāti bhavantare,
viññāṇa-janakābhāve, tass' uppatti kathaṃ bhava.
- 777 avijjāyānusayite, paṭivedha-virodhite,
vattānugata-santāne, paṭisandhi-phalāvahe.
- 778 pākadhamma-sabhāvena, pavattanti hi cetanā,
avijjāpaccayā honti, saṅkhārā ti tato matā.
- 779 paṭividdhesu saccesu, paccayānaṃ paramparā,
vighāṭiyati¹ sabbā pi, tato vaṭṭaṃ vivatṭati.
- 780 iccāvijjā-virodhena, tassā vaṭṭappavattiyā,
saṅghāṭanika-bhāvena, avijjā kūṭasammata.
- 781 jarā-maraṇa-saṅghāta-paṭipilīta-cetasaṃ,
klesamucchā-paretānaṃ, sā avijjā pavaddhati.
- 782 iccābaddham avicchedaṃ, idappaccaya-maṇḍalaṃ,
cakka-nemi-samāvaṭṭaṃ, kamena parivattati.
- 783 vattassa dvādasāṅgassa, tassa tebhūmakassa tu,
dukkhakkhandhassa dassesi, nissandena nidassanaṃ.
- 784 sokaṃ ca paridevaṃ ca, tathā dukkhaṃ ca kāyikaṃ,
domanassam upāyāsaṃ, nānābyasanasambhavaṃ.
- 785 iccāturam anaccantaṃ, mahopaddava-saṅkulaṃ,
bahupaklesupassaṭṭhaṃ, dukkham etaṃ ti piṇḍitaṃ.
- 786 icc' evaṃ pañcupādānak-khandha-bhedita-saṅgaho,
attabhāva-bhavaratho, hatthamuttaṃ va yantakaṃ.
- 787 gatitṭhiti-nivāsesu, saṃsaranto nirantaraṃ,
cakkhen' etena yātiti, bhavacakkam idaṃ mataṃ.

¹ vighāṭiyati, vighāṭiyati.

- 788 avijjandaṃ padāletvā, paṭivedhappavattiyā,
paccayā paccayuppannā, sūpaṭṭhanti sabhāvato.
- 789 aniccā dukkh' anattā ca, bhaṅgavanto bhayāvahā,
sādinavā ti saṅkhāya, vivattaṃ abhitṭṭhati.
- 790 tato sānusayā taṇhā, nirujjhati punabbhave,
santāna-ratīyābhāvā, na pakkhandhati sandhiyaṃ.
- 791 avirūhika-bhāvena, tattha vattavirodhite (?),
abhisāṅkhāra-bhāvena, nappavattanti cetanā.
- 792 paṭisandhiyaṃ pavattā pi, na janenti bhavantare,
iccāvijjā-nirodhena, niruddhā kammacetanā.
- 793 paccayatta-nirodhena, saṅkhārānaṃ nirodhato,
viññānaṃ janakābhāvā, niruddham iti vuccati.
- 794 viññānādi-nirodhā ca, nāmarūpādikaṃ tathā,
dukkhakkhandhass' imass' evaṃ, nirodho ti pavuccati.
- 795 iti vatta-vivattānaṃ, vasā dvedhā vibhāvito,
paṭiccasamuppādo ti, desito 'yaṃ mahesinā.
- 796 sabbasaṅkhata-dhammānaṃ, sabbe dhammā pi paccayā,
janakā cev' upatthambhā, saṃvibhattā yathārahaṃ.
- 797 āhacca paccayaṭṭhena, catuṣsatidhā ṭhitā,
hetārammanādhipatānantara-samanantarā.
- 798 saha-jāta-aññamañña-nissayā copanissayo,
purejāta-pacchājātāsevanā kammam eva ca.
- 799 pākāhārindriya-jhāna-maggaṅga-sampayuttakā
vippayuttatthi natthi ca, vigatāvigatan ti ca.
- 800 pañcātītā va kamman tu, vattamānaṃ samīritaṃ,
sabbatthāpi tayo vuttā, vattamānā tato pare.
- 801 chaddhā nāman tu nāmassa, pañcadhā nāmarūpinaṃ,
ekadhā puna rūpassa, rūpaṃ nāmassa c' ekadhā.
- 802 paññatti-nāmarūpāni, nāmassa duvidhā dvayaṃ
dvayassa navadhā ceti, chabbidhā paccayā kathaṃ.
- 803 niruddhānantarā eva, jāyantānam anantaraṃ,
nāmadhammā va nāmānaṃ, janakattopakārakā.
- 804 nirantarappavattiyā, anurūpam anantarā,
anantarappaccayena, paccayo ti pakāsito.
- 805 samanantara-bhāvena, tesāṃ te eva paccayā,
samanantara-nāmena, paccayo ti pakāsito.
- 806 atthibhāvāya dhammānaṃ, natthitāyopakārakā,
natthippaccaya-nāmena, vuttā te eva tādinā.

- 807 okāsa-dāna-bhāvena, vigatā vopakārakā,
dhammā te eva vuccanti, vigatappaccayo ti ca.
- 808 javā-paṅṅa-bhāvāya, javānam upakārakā,
āsevana-paccayo ti, niruddhānantarā matā.
- 809 saṅsattha-sahajātānaṅ, sampayogena paccayā,
sampayutta-paccayo ti, nāmā nāmānam iritā.
- 810 icc' eko vattamāno ca, pañcātītā yathārahaṅ,
arūpānam arūpā va, paccayā chabbidhā matā.
- 811 pavatte cittaajātānaṅ, kammajānaṅ ca sandhiyaṅ,
rūpānaṅ sahajātānam arūpānaṅ ca tādinaṅ.
- 812 hetubhūtā cha dhammā pi, mūlatṭhenopakārakā,
hetupaccaya-bhāvena, paccayo ti pakāsito.
- 813 tathā nijjhāyanatṭhena, tesam evopakārakā,
jhānapaccaya-nāmena,¹ jhāna-dhammā vibhāvitaṅ.
- 814 tath' eva niyyānatṭhena, paccayā ti pakāsitaṅ,
maggappaccaya-nāmena, maggaṅgā ca mahesinā.
- 815 tesam eva ca dhammānaṅ, sahajātā hi cetanā,
kammabyāpāra-bhāvena, vattamānā 'va paccayā.
- 816 katattārūpa-pākānaṅ, nānakhaṅṅika-cetanā,
abhisaṅkhāra-bhāvena, janakappaccayā matā.
- 817 icc' evaṅ duvidhā bhedaṅ, vipphāratṭhena cetanā,
kammappaccaya-nāmena, paccayo ti pakāsitaṅ.
- 818 rūpānaṅ sahajātānaṅ, aññamaññam arūpinaṅ,
paccayā santa-bhāvena, vipākā samudiritā.
- 819 ekotīto pi cattāro, vattamānā ti pañcadhā,
paccayā nāmadhammā va, nāmarūpānam iritā.
- 820 imassa rūpakāyassa, pacchājātopakārakā,
pacchājātappaccayo ti, nāmā rūpānam ekadhā.
- 821 sattaviññāṅadhātūnaṅ, cha-vatthūni pavattiyaṅ,
pañca-viññāṅavithiyā, pañc' ālambā yathākkamaṅ.
- 822 purejāta-visesena, nāmānam upakārakā,
purejātappaccayo ti, rūpaṅ nāmassa c' ekadhā.
- 823 citta-cetasikā dhammā, yaṅ yam ārabba jāyare,
ālambaṅpaccayo ti, sabbam etaṅ pavuccati.
- 824 yam ālambaṅ garuṅ katvā, nāmadhammā pavattare
svāyam evālambaṅpanissayo ti pakāsito.

¹ bhāvena.

- 825 anantarappaccayena, ye dhammā paccayā matā,
te eva vānantarūpanissayo ti pakāsito.
- 826 rāga-saddhādayo dhammā, ajjhattamanasiritā,
satta-saṅkhāradhammā ca, bahiddhopenisevitā.
- 827 rāga-saddhādi-dhammānaṃ, kammaṃ pakānam iccayaṃ
pakatūpanissayo ti, paṭṭhapesi tathāgato.
- 828 icc' evaṃ balavattena, nissayenopakārakā,
upanissayanāmena, paccayo 'yaṃ tidhā mato.
- 829 rūpārūpaṃ paṇ' icc' evaṃ, tekālikam-akālikā,
paññatti ceva nāmānaṃ, paccayo duvidho mato.
- 830 ālambādhipati-bhūtaṃ, nāmānaṃ garugocaraṃ,
sahajādhipati-dhammā, sahajānaṃ yathārahaṃ.
- 831 nāmarūpānam icc' evam-ādhipaccena paccayo,
adhipati-paccayo ti, duvidhā paridīpito.
- 832 sahajā nāmarūpānaṃ, nāmapbhūtā ca rūpinaṃ,
paṭisandhikkhaṇe vatthu, nāmānam iti sabbathā.
- 833 sahajātavisesena, dhammānam upakārakā,
sahajātappaccayo ti, tividh' evaṃ vibhāvitā.
- 834 arūpino catukkhandhā, mahābhūtā catubbidhā,
sandhiyaṃ vatthunāmāni, sahajāniti sabbathā.
- 835 upakārappavattā ca, aññamaññassa tādinaṃ,
aññamaññappaccayo ti, vibhattā tividhā matā.
- 836 sattaviññāṇadhātūnaṃ, bhūtopādāya-rūpinaṃ,
sahajāta-nāmarūpa-dhammānaṃ ca yathākkamaṃ.
- 837 vatthubhūtā catukkhandhā, nissayenopakārakā,
nissayapaccayo nāma, paccayo ti mato tidhā.
- 838 kabaḷīnkāro āhāro, rūpakāyassa paccayo,
arūpino paṇ' āhārā, sahajānaṃ yathārahaṃ.
- 839 nāmarūpānam icc' evaṃ, yāpanaṭṭhena paccayā,
āhārapaccayo teva, duvidh' evaṃ pakāsito.
- 840 pasāda-jīvitārūpindriyadhammā yathākkamaṃ
pañcaviññāṇupādinna-rūpānaṃ nāmarūpinaṃ.
- 841 sahajātānam icc' evam issaraṭṭhena paccayā,
indriyapaccayo teva, tividhā samudāhaṭo.
- 842 sattaviññāṇadhātūnaṃ, cha vatthūni yathārahaṃ,
pacchājātā ca kāyassa, citta-cetasikā tathā.
- 843 arūpā sahajātānaṃ, rūpānaṃ ti matā tidhā,
vippayuttappaccayo ti, vippayogopakārakā.

- 844 saha-jātaṃ pure-jātaṃ, pacchā-jātañ ca sabbathā,
kabalīnkāro āhāro, rūpajivitam icc' ayaṃ.
- 845 atthippaccaya-saṅkhāto, paccayo pañcadhā mato,
vijjamāna-sabhāvena, paccayattā yathārahaṃ.
- 846 te evāvigatā hutvā, vattamānopakārakā,
avigata-paccayo ti, sugatena vavatthitā.
- 847 atth' evaṃ vattamānāni, nāmarūpāni paccayā,
sabbatthādhipatī cāti, navadhā nāmarūpinaṃ.
- 848 ittham uddiṭṭha-niddiṭṭhā, paṭṭhāna-nayasaṅgahe,
kusalākusalādihi, suvibhattā mahesinā.
- 849 paññatti-nāma-rūpānaṃ, vasena tividhā tṭhitā.
paccayā ti pakāsentī, catuvisati paṇḍitā.
- 850 paññatti paññāpiyattā, paññāpetitī ca dvidhā,
nāmarūpavinimuttā, paññattā tādinā kathaṃ.
- 851 bhūtapariṇāmākāram upādāya tathā tathā,
bhūmi-pabbatā-pāsāṇā, tiṇa-rukkha-latādayo.
- 852 sambhārākāram ārabba, sannivesa-visesitā,
yāna-gāma-vanuyyāna-kaṭasāra-paṭādayo.¹
- 853 kāraka-vedakākāraṃ, viññattindriya-lakkhitaṃ,
khandhapañcakam āhacca, maccāsura-surādayo.
- 854 candādi-vattanādihi, disā-kālādi-sammuti,
pārampariyakādihi, jāti-gotta-kulādayo.
- 855 taṃ taṃ kriyādibhedehi, paññattā kathinādayo,
taṃ taṃ kalāpāsamphuṭṭhā, kūpākāsa-guhādayo.
- 856 taṃ taṃ nimittam ārabba, cintayantassupaṭṭhitā,
kasiṇādika-vohārā, bhāvanāmāya-gocarā.
- 857 pubbopalabbhābhāvena, kasiṇuggḥāṭim ādayo,
nirodhā ca samāpatti, visesābhāva-lakkhitā.
- 858 iti taṃ tam upādāya, samaññatā tathā tathā,
saṅkhā samaññā paññatti, vohāro ti pakāsitā.
- 859 ālambaṇaṭṭhākārena, santābhāve pi² vatthuto,
cintā-vohāranipphannā, atthacchāyāvagāmini.
- 860 paññāpiyattā paññatti, nāmāyam iti bhāsītā,
upādāya ca paññatti, sā evopanidhāya ca.
- 861 paññatti paññāpanato, paṇḍitehi pakāsitā,
avijjamānā paññatti, vijjamānā ti pi dvidhā.

¹ sakāṭa-ghaṭa-paṭādayo.² sattābhāve pi.

- 862 lokavohārikatthena, paññattiṃ paramatthato,
avijjamānam etāya, voharanti yadā tadā.
- 863 avijjamānapaññatti, vijjamānaṃ yadā puna,
paññāpeti tadā esā, vijjamānā ti vuccati.
- 864 itthaṃ paññattidhammañ ca, sammatatthavisesato,
bhāvadhammañ ca rūpādi-salakkhaṇavisesato.
- 865 paññāpetiti paññatti, nāmāyam iti bhāsītā,
yā nāma-nāmakammādi-nāmena samudiritā.
- 866 sā evāvijjamānena, vijjamānādi-bheditā,
itthisaddo chaḷabhiñño, rājaputto ti bhāsītā.
- 867 kriyānimittatthayoga-rūlhijātopacāritā,
sambandhopacayāvattā, saṅghānāpekkhitā tathā.
- 868 Devadatto' tha medhāvī, vedanā candimā tathā,
khattiyo narasiho ca, bhātā lohitaṃ yuvā.
- 869 kuṇḍalaṃ dasanam icc' evam ādi-bhedita-saṅgahā,
sammataṭṭha-sabhāvesu, vohārākāra-lakkhitā.
- 870 sāyaṃ yādicchakanvattha-saṅketakkhaṇasambhavā,
vohārattha-visesena, ñeyyākārānusārīnī.
- 871 vacīghosānusārena, sotaviññāṇa-vithiyā,
pavattānantaruppanna-manodvārassa gocarā.
- 872 atthā yassānusārena, viññāyanti tato paraṃ,
sammata ca sabhāvā ca, pubbasaṅketa-bhāgino.
- 873 yāya vālambaṇākāra-visese paṭinīyati,¹
vedanādi-vacīghosa-sabhāvānuga-jānanaṃ.²
- 874 sāyaṃ paññatti viññeyyā, lokasaṅketa-nimmitā,
vacīviññāttisahito, saddo evāti kecana.
- 875 itthaṃ paññattidhammā ti, vuttaṃ paññattikadvayaṃ,
tathādhivacanā dhammā, niruttiti ca tādīnā.
- 876 avisaṃvādakaṭṭhena, lokavohāra-sādhakaṃ,
samaññāsaccam icc' evaṃ, ācikkhanti vicakkhaṇā.
- 877 satthā yaṃ paramattam uttamaguṇo nāmañ ca rūpan
ti ca,
dvedhākāsi sabhāvadhammakusalo nibbhijja dham-
mantaraṃ,
vohārattha-visesa-ñeyyam aparāṃ byākāsi paññattito,
āradhakkamato may' evam akhilaṃ taṃ suṭṭhu niṭṭhā-
pitaṃ.

¹ paṭidissati.² gataṃ jaye.

878 yaṅ dhammaṅ dhammarājā niyatitam¹ abhisambodhi-
maggena buddhā,
katvā gaṇḍamba-mūle paramam² anupamaṅ pāṭihīraṅ
khanena,
pātvākāsīttha patvā suravaragaṇam ullopalāvaṇṇaraṅsī,
tatthādāyatthasāraṅ kathitam aticiraṅ ṭhātu pāṭhā-
nukūlaṅ.

*iti Nāmarūpaparicchede sabbasaṅgāhaka-
vibhāgo nāma sattamo paricchedo.*

NIṬṬHITO CA NĀMARŪPAPARICCHEDE
SABBATHĀPI ABHIDHAMMA-PARAMATTHA-VIBHĀGO.

¹ niyatika°.

² asamam.

BHĀVANĀDHIKĀRO.

AṬṬHAMO PARICCHEDO.

- 879 Ito paraṅ pavakkhāmi, bhāvanāyamaṃ uttamaṅ,
nāmarūpaṅ pariggayha, paṭipajjitum icchato.¹
- 880 bhāvanā duvidhā tattha, samatho ca vipassanā,
samatho duvidho tattha, paritto ca mahaggato.
- 881 upacāraṃ anuppatto, paritto ti pavuccati,
mahaggatappaṇāppatto, samatho lokiyo mato.
- 882 kasiṇāni dasāsabhā, dasadhānussati tathā,
appamaññā ca saññā ca, vavatthāruppakāni ca.
- 883 kammaṭṭhānāni tatthāhu, cattāḷisa vicakkhaṇā,
yatthānuyogaṅ kubbantā, bhāventi samathadvayaṅ
- 884 taṅ payogavisuddhena, patvānopāyasampadaṅ,
ajjhāsayaṅ visodhetvā, bhāvetabban ti bhāsitaṅ.
- 885 kathaṅ karonto cārittaṅ, vārittaṅ ca vivajjaye,
pātimokkhaṅ samādāya, saddhāya paripūraye.
- 886 paṭisaṅkhāya sodhetvā, cha-dvāresu malāsavaṅ,
chalindriyāni medhāvī, satārakkhena gopaye.
- 887 pāpakājīva-nissaṅgo, kuhakācāra-nissaṭo,
ājīvaṅ parisodheyya, pahitatt' eṭṭhi-suddhiyā.
- 888 idam atthitam ārabba, paṭisaṅkhāya yoniso,
paññavā sampajaññena, paribhuñjeyya paccaye.
- 889 saṅvaraṅ pātimokkha ca, silam indriyasavaṅvaraṅ,
ājīvapārisuddhī ca, tathā paccayanissitaṅ.
- 890 samādāya catuddh' evaṃ adhiṭṭheyya tato paraṅ,
tass' eva parivārāya, dhutaṅgāni yathārahaṅ.
- 891 paṅsukūlikam aṅgaṅ ti-civaraṅ civare yugaṅ,
piṇḍapātikam aṅgaṅ ca, sapadānikam uttamaṅ.
- 892 khaḷu-pacchābhattikaṅgaṅ, dhutaṅgaṅ pattapiṇḍikaṅ
ekāsanikam icc' evaṅ, pañcadhā bhojane ṭhitaṅ.

¹ icchato.

- 893 āraññikaṃ yathāsantha-tikaṅgaṃ rukkhamaḷikaṃ,
abbhokāsika-sosānikaṅgā nesaḷḷikaṃ tathā.
- 894 cha senāsanam ārabba, dhutaṅgānīti terasa,
kappiye pi ca loluppa-samācāra-vimuttiyā.
- 895 sāmīci-paṭipattīti, katvā sallekha-vuttiyā,
paccayattayam āhacca, paññattāni mahesinā.
- 896 catupārisuddhisilaṃ, dhutaṅga-parivāritaṃ,
pūretvāna visuddh' evaṃ, payoga-parisuddhiyā.
- 897 tato paṇidhi-sampanno, bhāvanāya visārado,
upāyaṃ paṭipādeyya, pavivekarato kathaṃ.
- 898 āvāso ca kulaṃ lābho, gano kammaṃ ca pañcamaṃ,
addhānaṃ ũāti-ābādho, gantho iddhīti te dasa.
- 899 chetvāna nipako yogī, paḷibodhe yathārahaṃ,
nirālayo nirālambo,¹ papañcopasame rato.
- 900 piyaṃ garuṃ bhāvaniyaṃ, vattāraṃ vacanakkhamaṃ,
kattāram atigambhīraṃ, kathaṃ ṭhānaniyojakaṃ.
- 901 bahussutaṃ gunavantam āgammācariyaṃ budho,
khamo padakkhiṇaggāhī, nīyatattuju bhadraḷo.
- 902 ārādhettvāna gaṇheyya, taṃ kammaṭṭhānadāyakaṃ,
kammaṭṭhānaṃ parikkhitvā, cariyāraham attano.
- 903 rāgo doso ca moho ca, cariyā tīhi paṇḍitā,
saddhā buddhī vitakkehi, chabbidhā va vibhāvayaṃ.
- 904 rāgussannassa sappāyā, koṭṭhāsāsūbha-bhāvanā,
dosussannassa' appamaññā, nīlādī ca catubbidhā.
- 905 vitakka-moh' ussannānaṃ, ānāpānaṃ pakāsitaṃ,
cha saddhācaritassāhu, buddhānussati-ādayo.
- 906 maranopasamā saññā-vavatthānāni buddhino,
sesāni pana sabbesaṃ, tatthāpi kaṣiṇaṃ budhā.
- 907 vitakkapakatīkassa, parittaṃ mohacārīno,
mahantam itī sappāyaṃ, gaḷettvāna tato paraṃ.
- 908 mahāvāsaṃ navaṃ jīnaṃ, pantha-soṇḍīka-santīkaṃ
paṇṇa-puppha-phalākīṇṇaṃ, bahusammāna-patthitaṃ.
- 909 sīmanā-dvāra-nagaraḷ-ḷhettā-paccanta-nissitaṃ,
visabhāgam asappāyaṃ, paṭṭanaṃ mittadullabhaṃ.
- 910 ṭhānānaṭṭhāras' etāni, parivajjeyya paṇḍito,
seveyya bhāvanāyoggaṃ, senāsanam atandito.

¹ nirārambho.

- 911 nātidūraṇ nāccāsannaṇ, appasaddam anākulaṇ,
gamanāgamana-sampannaṇ, appaḍaṇsād' upaddavaṇ.
- 912 akiccha-paccayuppādaṇ, lajjibhikkhu-gaṇocitaṇ,
vivekaṭṭhāna-bahulaṇ, bahussuta-nisevitaṇ.
- 913 appabhaya¹-nirāsaṅkam appadosaṇ mahāguṇaṇ,
vihāram anusevanto, tattha nissaṅga-cetasā.
- 914 tato kesa-nakhaccheda-rajanādim asesato,
khuddhakaṇ paḷibodhañ ca, chinditvāna yathārahaṇ.
- 915 āvāsaṇ gocaraṇ bhassaṇ, puggalaṇ bhojanaṇ tathā,
vajjento 'tum asappāyaṇ, iriyāpatham attano.
- 916 sevanto satta sappāye, te evāti padhānavā,
bhāvanūpāya-sampanno, upakaṭṭho rahogato.
- 917 kāmesvādīnavaṇ disvā, nekkhammaṇ daṭṭhu khemato,
pariyuṭṭhāna-nibbinno, sodheyyajjhāsayaṇ kathaṇ.
- 918 appassādā mahādukkhā, kāmā 'tikaṭukapphalā,
dussaṇhārā durārakkhā, bāvādīnava-saṅghitā.
- 919 aṭṭhikā khajjamānā va, vighātāya pabbijjitā,
gayhantatta-vadhāy' ete, maṅsapesīva pakkhihi.
- 920 paṭivāte tiṇukkā va, pariggāhaka-dāhino,
aṅgārakāsu-saṅkāsā, sabbaṅga-paritāpakā.
- 921 supine paribhuttā va, nālaṇ kassaci tittiyā,
na tu kassaci āyattā,² alaṅkāra va yācitā.
- 922 chijjantā phalarukkhā va, paṭipannappabhañjino,
asisūnūpamā niccam adhikoṭṭenti paṇino.
- 923 sattisūlūpamā daḷhaṇ, taṅhāsallānuvedhino,
ghorānattha-visākiṇṇa-kaṇhasappasirūpamā.
- 924 sabbāsava-patikkiṭṭhā, sabbasaṅklesa-vatthukā,
gammā ca capalā nīcā, puthujjana-mamāyitā.
- 925 bahusādhāraṇā c' ete, sapattajana-patthitā,
mahopaddavupassaṭṭhā, bāvāyāsa-bhayāvahā.
- 926 mahārambha-samāraddhā, khippākāra-vidhaṅsino,
sokasallaṇ pavesentā, vigacchanti suve suve.
- 927 nālaṇ kassaci tāṇāya, nālam assāsanāya ca,
avissāsaniyāvassaṇ, kitavā māraṅkiṅkarā.
- 928 sattānam upaghātāya, madhurākāra-nimmitā,
rakkhasī viya santānam āvisanti manoharā.

¹ rammabhūmi.² accantā.

- 929 ajjhitthā yehi dummedhā, byasanāhita-sambhavā,
vipallāsa-parābhūtā, byāpajjantā vihaññare.
- 930 cetosaṅkappa-racitā, nandirāgopasevanā,
madhulittāsiddhārāva, byāpārenopasevitā.
- 931 manorama-subhākārā, piyarūpopalambhino,¹
mittamukha-sapattā va, vañcayanti mahājanaṃ.
- 932 vañcitā yehi dummedhā, sabbasampatti-dhaṅsitā,
khemamaggā paribbhaṅgā, dhārenti vadham attano.
- 933 virūpa-rūpākārena, nimmathentā palobhino,
abhāvitānaṃ bālānaṃ, mānasaṃ nihanant' ime.
- 934 yattha rāga-sarāviddhā,² sallen' eva vane migā,
tattha tatthānudhāvantaṃ, vipphandanti nirantaṃ.
- 935 mamaṅkārena jumbhanti, ghoram āsivisaṃ yathā,
vissatthā bhogadhammesu, assādentī aviddasū.
- 936 anayabyasanāy' ete, vasikubbanti pāṇino,
vicittākāra-saṅghānaṃ, pisācanagaraṃ yathā.
- 937 anattāhāvhitā bālā, vāguraṃ nāvabujjhare,
tatth' eva paṭimucchantī, yathā haññanti mucchitā.
- 938 sīghavāhī mahogho 'yaṃ, klesāvatto mahabbhayo,
sakaṅkakaṅ ca gahanaṃ, paṅko ca duratikkamo.
- 939 ceto sammohanaṅghānaṃ, pamāda-paṭipatthitaṃ,³
ohāra-sithilāṅ c' etaṃ, duppamuñcaṅ ca bandhanaṃ.
- 940 jālaṃ va vitataṃ loke, mārapāso samodḍito,
pañjaraṃ cārako c' eso, sattānam anayāvaho.
- 941 yatthānurāga-sambaddhā, paḷiṅṅhita-sāyino,
makkaṭālepa-baddhā va, nitthunanti vighātino.
- 942 balisaṅvāmisacchannaṃ, savisaṃ viya bhojanaṃ,
migaludda-nivāpo va, vināsāya samodḍitā.
- 943 mīnakā vaṅkaghastā⁴ va, ye gilivā puthujjanā,
ghoraṃ maccumukhaṃ patvā, socantāpāyabhāgino.
- 944 pāpakhettaṃ idaṃ ṭhānam icchā-lobha-nisevanaṃ,
duccaritaṅkurārohaṃ, apāya-phala-pūraṃ.
- 945 ajjhositā paṇ' etth' eva, bhoga-mucchā-vidāhino,
kodhūpanāha-jalitā, issā-macchera-dhūpitā.
- 946 sārāmbhāyudha-sannaddhā, vipphurantaṃ-manorathā,
ābandhicchā-mahākaccā, ṭhanti lokavipattiyā.

¹ labbhino.² sarā viddhā, samāviṭṭhā.³ paripanthakaṃ, paṭisandhataṃ.⁴ vaṅkagiddhā.

- 947 avajjaṃ natthi etesam akattabbaṃ na vijjati,
sammuttā-saccatā tesu, nappatitthāti sādhitā.
- 948 paropaghātābhiratā, dayādhamma-parammukhā,
sabba-sattes' vavissāsī, sabbattha parisāṅkitā.
- 949 bhaya-santāsa-bahulā, sabbānatthānusārino,
sādhentā caturāpāyaṃ, pāpakamma-purakkhitā.
- 950 mahāsaṅkaṭapabbyūlhā, palibodha-paripphutā,
haññanti dukkhadhammehi, kāme bālā bhava-pare.
- 951 tato maceu-nirāsaṅkā, khiḍḍarati-vimohitā,
kiṇṇakam iva bhakkhantā, rammākāra-virodhino.
- 952 gāmasūkara-potā va, kāmāsuci-pariplutā,¹
camarīkata²-kammantā, apaloka-palobhitā.³
- 953 khajjamānā kilesehi, kimihīva nirantaraṃ,
parihānim anaññāya, parivārenti mucchitā.
- 954 tato jarābhisantattaṃ, yobbanañ copamuyhati,
kāma ca parihāyanti, jīvitañ coparujjhati.
- 955 parappamādābhivaṭṭā,⁴ pāpaklesa-mahodikā,
tato taṇhānadi-pūrā, pāpetāpāya-sāgaraṃ.
- 956 idhaloka-pariccattā, paralokattha-dhaṅsitā,
Gaṅgā-kuṇapa-kākā va, senti sokaparāyanā.
- 957 icc' attatthaṃ paratthañ ca, sattā kāma-nibandhanā,
viddhaṅsetvā vinassanti, idha ceva parattha ca.
- 958 iti sādīnavā kāmā, ghorā sālasilūpamā,*
yattha bālā visīdanti, natthi saṅgo vijānataṃ.
- 959 itthaṃ kāmabhayaṭṭānaṃ, sikkhattayam anuttaraṃ,
samācikkhi vimokkhāya, nekkhammam iti cakkhumā.
- 960 sabbāsava-vighātāya, paṭipatti anuttarā,
antadvayam anāgamma, majjhimāyaṃ pakāsītā.
- 961 sabbadukkha-samugghātī, visuddhi param uttamā,
vijjācaraṇa-sampatti, sabbasampatti-sādhikā.
- 962 puññakkhettam idaṃ ṭhānaṃ, tapokamma-nisevanaṃ,
saddhā-silāṅkurārohaṃ, sampattiphala-pūraṇaṃ.
- 963 klesa-cāraka-mokkhāya, dvāram etam anuttaraṃ,
mahogh' uttaraṇaṃ kullaṃ, sotthi pārima-pāpakaṃ.⁵
- 964 pāpa-cora-vighātāya, khema-maggo anuttaro,
akaṇṭako agahano, uju sabbhi pavedito.

¹ paripphutā. ² cāmarīkata. ³ asmiṃ lokaṃ palobhitā.

⁴ vuṭṭhā, -vaṭṭhā. * See note, p. 114. ⁵ pārima-tīrakaṃ.

- 965 mahābandhana-mokkhāya, abbhuto (?) jinaghosito,
palibodha-pariccāgo, abbhokāso alepano.
- 966 saṅga-paṅkā samuttāro, ganthānaṅ viniveṭhanaṅ,
taṅhā-dāsavya-nitthāro, seribhāvo sukhāvaho.
- 967 sabbayoga-visaṅyogo, sabbasokādi-rundhano,
sabbālaya-visaṅkhāro, sabbaduggati-niggamo.¹
- 968 mārapāsa-samucchedī, sattham etam anuttaraṅ,
mohandhakāra-viddhaṅsī, vijjāloka-virocano.
- 969 abyāpajjam idaṅ ṭhānam abhayaṅ nirupaddavaṅ,
tapokammānam okāso, māra-cakkhu-vimohano.
- 970 sabba-santāpa-haraṅam idaṅ sitaṅ va candanaṅ,
nimmalaṅ dhammasalilaṅ, saṅklesa-mala-sodhanaṅ.
- 971 saṅsāra-setu sukātā, bodhipakkhiya-patthaṭā,
sokasalla-samuddhārī, yantaṅ sukata-yojitaṅ.
- 972 cittātaṅka-samuddhaṅsī, paribhoga-sukhosadhaṅ,
lokāmisānaṅ vamaṅaṅ, ceto dosa-virecanaṅ.
- 973 accanta-tittikaraṅam idaṅ taṅ dhammabhojanaṅ,
pipāsāharanaṅ pānaṅ, vimuttirasa-pesalaṅ.
- 974 vaṅṅa-kitti-sugandhāyaṅ, guṇamālā suganthitā,
pāpa-kopīna-vasanaṅ, hirottappa-vicittitaṅ.
- 975 accanta-parisuddhā ca, saddhamma-ratanāvalī,
ariyānam alaṅkāro, anupādhi-siriṅkaro.
- 976 cittānaṅ² dunnimittānam idaṅ santikaraṅ paraṅ,
vipattipaṭighātāya, parittam idam uttamaṅ.
- 977 antarāya-vināsāya, maṅgalaṅ jinadesitaṅ,
micchāgāha-vimokkhāya, sotthi sambuddha-bhāsītā.
- 978 anivatti³ ca paccakkham āvenikam ahāriyaṅ,
amatosadham accantam ajarāmara-sādhanaṅ.
- 979 yam etaṅ samadhiṭṭhāya, sambodhittayam uttamaṅ,
papponti sabbasampatti-guṇapārami-pūritaṅ.
- 980 sabbākāra-varopetaṅ etaṅ nekkhammasammaṅaṅ,
sīla-gambhīra-parikhaṅ, dhutaṅgodita-toraṅaṅ.
- 981 samādhi-vīthi-vitthiṅnaṅ, sati-pākāra-gopuraṅ,
saddhā-samidhi-samphullaṅ, paññā-pāsāda-sobhitaṅ.
- 982 sammājivaddhajaṅ rammaṅ, hirottappa-paṭicchadaṅ,
vimuttāmata-sambhogaṅ, veneyyajana-sevitaṅ.

¹ sabba-dukkha-viniggamo.² cintanā.³ anuvatti.

- 983 abhejjaṃ pāpa-verihi, puraṃ sugata-māpitaṃ,
anītim anupassaggaṃ, paṭipannā mahesayo.
- 984 param' assāsa-sampattā, paripunṇa-manorathā,
sabba-saṅgam atikkamma, nikkhantā akutobhayā.
- 985 sammad-attham abhiññāya, maccudheyyap-pahāyino,
sabba-dukkhogha-nittiṇṇā, pāraṃ gacchanti paṇḍitā.
- 986 iti sabbaṅga-sampannaṃ, mahesigaṇa-sevitaṃ,
nekkhammaṃ kāma-nikkhantaṃ, saddhamma-patham
uttamaṃ.
- 987 virādhenti parābhūtā, mucchitā yena dujjanā,
taṃ pāpasamudācāraṃ, pariyuṭṭhānam abravuṃ.
- 988 ceto nivāraṇaṃ c' etaṃ, paññā-cakkhu-nirodhanaṃ,
sīlopaghāta-karaṇaṃ, cittavikkhepa-saṅgamo.
- 989 ayasānaṃ padatṭhānaṃ, guṇa-teja-vināsanaṃ,
sabbasampatti-dhanaṃ, caturāpāya-sādhakaṃ.
- 990 sabbāsava-malopeto, sabbopakklesa-sañcayo,
pāpa-yakkha-samāveso, dosāsivisa-saṅgamo.
- 991 pamādapatha-pakkanta¹-amittagaṇa-saṅgamaṃ,
mahabbhaya-samuṭṭhānaṃ, mahābyasana-saṅkaraṃ.
- 992 apāyadukkham ārūhaṃ, ahitāvahitaṃ paraṃ,
sabbānattha-karaṃ ghoraṃ, sabbadukkha-vidhāyakaṃ.
- 993 dhir-atthu pāpadhammānaṃ, sabba-kalyāṇa-hāriṇaṃ,
laddhā pi khaṇasampatti, dullabhā yehi nāsitā.
- 994 tesāṃ hi samudācāro, dullabhaṃ buddhasāsanaṃ,
samuddhaṃseti asanī, yathā ratana-pabbataṃ.
- 995 saddhamma-dhana-coraṃ te, nekkhamma-paripanthakā,
paṭipattiṃ vilumpantā, palibuddhanti paṇino.
- 996 vissāsī-vadhakā v' ete, vissatthāvassa-ghātino,
yehi bālā hatā senti, nissāsaṃ jinasāsane.
- 997 tepi vāsenti dummedhā, nissaṅkā² mohapārutā,
antomanasi ucchaṅge, ghoramāsivisaṃ yathā.
- 998 attano ca vināsāya, nissaṭṭe³ klesapañjare,
cinantā nāvabujjhanti, vipattipatha-sāyino.
- 999 haḷāhalaṃ va khādantā, āliṅgantā va pāvakaṃ,
avassam upahaññanti, pāpadhammopalālino.
- 1000 pāpacintā-paribbūḷhā, vitakka-mathitā janā,
lokadvayāpi dhaṃsenti, atthadvaya-vināsino.

¹ makkantaṃ.² nissaṅga-moha.³ nissaye.

- 1001 kodhūpanāhī bibhacchā, issā-macchera-dūsitā,
makkhī palāsī sārambhī, appatissā agāravā.
- 1002 mānātimāna-bahulā, muddhā mukhara-caṇḍikā,
uddhatāsampajaññā ca, dappitā ketugāhino.¹
- 1003 cetokhiḷa-khilibhūtā, vinibandhānuveṭhitā,
mahogho viya sassāni, vināsenti tapogunaṇ.
- 1004 visayassāda-vikkhittā, vikiṇṇā pākatindriyā,
muṭṭhassatī kusitā ca, jīvanti mogha-jīvitaṇ.
- 1005 mahagghasā bāhulikā, duppaññā kāya-daḷhikā,
gantha-nīvaraṇābaddhā, icchā-lobha-vasikatā.
- 1006 malaggahita-santānā, tiracchānakathā-ratā,
vinayopasamāpetā, visamācāra-gocarā.
- 1007 dubbharā 'tha ca dupposā, sukumāra²-sukālayā,
asantuṭṭhā mahicchā ca, loluppacāra-lakkhitā.
- 1008 duggandhen' eva sunakhā, āmagandhena muc-
chitā,
tattha tatthābhidhāvanta, nappatitṭhanti sāsane.
- 1009 nillajjā vītasārajjā, lokadhammesu mucchitā,
pāpicchā kuhanacchannā, micchājīva-palobhitā.³
- 1010 saṭhā sagabbhā⁴ māyāvi, antopūti avassutā,
saṅkassara-samācārā, kasambusithilā jaḷā.
- 1011 siṅgāra-capalocittā,⁵ pūtikāyānurāgino,
sīdantā palipāpannā, na virūlhanti sāsane.
- 1012 pāpapuggala-saṅsatṭhā, pāpaditṭhi-parākatā,
assaddhā dhammanicchandā, duṭṭhā dubbaca-niṭ-
ṭhurā.
- 1013 sāmaññaṇ paridhaṅsentā, dūsentā jinasāsanaṇ,
atikkamma jinovādaṇ, bālā duggati-bhāgino.
- 1014 kāmagiddhā durācārā, dussilā mohapārutā,
khajjantā kaddamī-bhūtā, jinasāsana-kaṇṭakā.
- 1015 hitāhitam ajānantā, anurodha-virodhino.
cetopahata-santānā, vipallāsa-palambhitā.
- 1016 vipannākula-kammantā, pāpakārī parājītā,
socanti dīgham addhānaṇ, apāyamhi samappitā.
- 1017 itthaṇ hitasamucchedi, kummaggo 'yaṇ rajāpatho,
pāpaḍhammappavattīti, vīditvā puna paṇḍito.

¹ setughātino. ² sukhumārā. ³ °malositā, °malohitā.

⁴ pagabbhā.

⁵ capalā citta.

- 1018 pariyutthānupakklesaṃ, vipphuraṅgaṃ visārado,
paṭisaṅkhāya rundheyya, manten' eva mahāvisaṅgaṃ.
- 1019 khippam āditta-celo va, pāpa-pāvakaṃ utthitaṅgaṃ,
bhāvanā-jala-sekena, nibbāpeyya nirantaṅgaṃ.
- 1020 appamādena medhāvī, nagen' eva mahānadiṅgaṃ,
pāpogaṅgaṃ paṭibandhanto, pidaheyya khaṇe khaṇe.
- 1021 sabhaṅgaṃ viya kantāraṅgaṃ, ghoram āsivisaṅgaṃ yathā,
papātam iva gambhīraṅgaṃ, mīlaṅgaṃ viya ca paṇḍito.
- 1022 pahāya pariyutthānaṅgaṃ, nekkhammam adhigacchati,
kalyāṇamitto vajjesu, bhayadassāvi subbato.
- 1023 kāmarāga-visaṅgyutto, bhoga-dhana-nirālayo,
icchā-lobha-vinimutto, ammamo apariggaho.
- 1024 sorato sakhilo saṅgho, mettāyanto dayāparo,
anāhata-mano dhīro, santa-citto khamāparo.
- 1025 hitesī sabbapāṇiṅgaṃ, issā-maccheramucchito.
koddhapanāha-byāpāda-virodhipasame rato.
- 1026 anolīna-mano yogī, niccāraddha-parakkamo,
susamāhita-saṅkappo, vipprasanno anāvilo.
- 1027 okappentodhimuccanto, paññavā paṭipattiyaṅgaṃ,
pihayaṅgaṃ mamāyantaṅgaṃ, sammāsambuddhasāsaṅgaṃ.
- 1028 iti nīvaraṇāpeto, ñāṇāloka-jutindharo,
pūjeti sammāsambuddhaṅgaṃ, saddhammapaṭipattiyā.
- 1029 hīrotappa-guṇopeto, kalyāṇācāra-gocaro,
makkhappalāsa-rahito, sappatisso sagāro.
- 1030 ajjavā-cāra-cāritto,¹ māyā-sāṭheyya-nissato,
thambha-sārambha-nissaṅgo, maddavācāra-pesalo.
- 1031 mānātimāna-vimukho, saddhamma-garu sādaro,
parappavāda-nimmaddī, saṅvega-bahulo sadā.
- 1032 vodāna²-citta-saṅkappo, pāpicchā-mala-vajjito,
micchādīṭṭhim atikkanto, saddhamme suppatīṭṭhito.
- 1033 ceto-khila-samucchedī, vinibandha-vivethako,
mānaṅgaṃ sampahaṅgeti, sabbaklesa-vimuttiyā.
- 1034 pavivitto asaṅsaṭṭho, santo appicchatā-rato,
ariyavaṅsālaṅkāro, supposo subharaṅgaṃ sukhī.
- 1035 sallekha-vuttī dhutavā, pāpāpacaya-tapparo,
pāsādika-samācāro, pasāda-bahulo muni.

¹ vāritto.² vodāta.

- 1036 anuddhato acapalo, danto gutto yatindriyo,
cetosamādhi-garuko, sampajāno satīyuto.
- 1037 ussāhajāto saddhamme, chandajāto nirantaraṇ,
sātaccakāri svākāro, paṭipattiparāyano.
- 1038 cetokalaṅkāpagato, bhāvanārasam uttamaṇ,
raṅgaṇ niddhota-vatthaṇ va, sādhukaṇ patigaṇhati.
- 1039 iti sampāditākāro, parisuddha-manoratho,
nirādinava-sañcāro, sotthipatto niraṅgaṇo.
- 1040 pāpagāha-vinimmutto, rāhumutto va candimā,
guṇaraṅsi-parikkhitto, sobheti jinasāsaṇaṇ.
- 1041 icc' alobham adosaṇ ca, mohābhāvam athāparaṇ,
nekkhammaṇ pavivekaṇ ca, tathā nissaraṇaṇ budho.
- 1042 samārabba visodhento, ajjhāsayaṇ asesato,
dhīro sampaṭipādeti, bhāvanāsukham uttamaṇ.
- 1043 tato paṇitādhimutti-palibodha-vinissaṇo,
paripantha-vinimmutto, vigatāvaraṇālayo.
- 1044 bhāvanā-ninna-santāno, kallacitto visārado,
kaṣiṇādikam ārabba, bhāveyya samathaṇ kathaṇ?
- 1045 pathavikaṣiṇaṇ tāva, vidatthi-caturaṅgulaṇ,
katvānāruṇavaṇṇāya, mattikāya sumaṇḍalaṇ.
- 1046 yugamate ṭhapetvāna, ṭhāne sukhanisinnako,
pathavī ti samaññāya, katvābhogan tu bhāvaye.
- 1047 akate pi khalādimhi, akicchen' eva maṇḍale,
nimittaṇ jāyaticcāhu, pubbayogavato pana.
- 1048 āpomaṇḍalam uggaṇhe, bhājanādigate jale,
tejamhi tejokaṣiṇaṇ, paṭacchiddādi-saṅgate.
- 1049 sassaggādimhi kampante, vāyokasina-maṇḍalaṇ,
paṭibhāga-samācāro, phutṭhatṭhaṇ' eva jāyati.
- 1050 nilādikaṣiṇaṇ vatthe, pupphe vā vaṇṇadhātuyaṇ,
ākāsamaṇḍala-bhittic-chiddādimhi upaṭṭhitaṇ.
- 1051 channappaviṭṭham¹ ālokaṇ, uggaṇheyya paṭiṭṭhitaṇ,
suriyālokādibhedan, bhūmiyaṇ vātha bhittiyaṇ.
- 1052 dasadhā kaṣiṇesv-evaṇ, yattha katthaci yogino,
parikammaṇ karontassa, uggaho nāma jāyati.
- 1053 citte sūpaṭṭhite tasmiṇ, passantass' eva cakkhunā,
uggaṇhamhi nimittamhi, paṭipādeyya bhāvanaṇ.

¹ chidda°.

- 1054 vikkhepaṃ vinivārento, paripanthe virājayaṃ,
nimittābhimukhen' eva, mānasaṃ paṭipādaye.
- 1055 āsevantaṃ tass' evaṃ, cittaṃ hoti samāhitaṃ,
saṅklesā sannisīdanti, paṭibhāgo ca jāyati.
- 1056 tattha paṇṇatti-saṅkhāte, nimitte bhāvanāmaye,
tath' eva paṭibhāgamhi, tato yuñjeyya bhāvanaṃ.
- 1057 tatthādhimutto satimā, nimittavidhi-kovido,
indriyāni samānento, sappāyam upalakkhayaṃ.
- 1058 niggayham uddhataṃ cittaṃ, paggaṇhaṃ linamānasaṃ,
uhataṃ sampahaṃsento, upekkhanto samāhitaṃ.
- 1059 reṇumhi uppaladale, sutte nāvāya nāliyā,
yathā madhukarādinaṃ, pavatti sampavaṇṇitā.
- 1060 cittappavatti-ākāraṃ, sādhukaṃ lakkhayaṃ budho,
tathā samen' ākārena, pahitatto parakkame.
- 1061 samappavattam ākāraṃ, sallakkhetvā nirantaṃ,
padahantassa tass' evaṃ, appaṇā nāma jāyati.
- 1062 paṭibhāganimittan tu, vaddheyya kasiṇaṃ puna,
upacāra-bhūmiyaṃ vā, appanāyaṃ va katthaci.
- 1063 ekaṅgula-dvaṅgulādi-vasen' eva yathākkamaṃ,
pharanto manasā yeva, nipuṇo yāvadicchakaṃ.
- 1064 tatth' evaṃ paṭhamajjhānaṃ, patvāna paṇṇaṃ tato,
katvā ciṅṇavasībhūtaṃ, tamhā vutthāya paṇḍito.
- 1065 vitakkādika-thūlaṅgap-pahānāya yathākkamaṃ,
tath' eva paṭipajjanto, pappoti dutiyādayo.
- 1066 dasadhā kasiṇān' evaṃ, bhāvetvā pana yogino,
catuttha-paṅcakaṃjjhānaṃ, katvā vikkhepa-nissaṭaṃ.
- 1067 supakkhālit' upakklesā, santa-cittā samāhitā,
paviveka-rasassādaṃ, anubhonti yathāsukhaṃ.
- 1068 asubhaṃ pana bhāvento, nimittaṃ yattha katthaci,
uddhumātādi-bhedamhi, uggaṇheyyāsubhe kathaṃ.
- 1069 ekāhādim atikkantaṃ, uddhumātakam īritaṃ,
vigatacchavi-bībhacchaṃ, nīlākāraṃ vinīlakaṃ.
- 1070 vikiṇṇa-pubba-kudhitaṃ,¹ paribhinnaṃ vipubbakaṃ,
viccheditaṅga-paccaṅgaṃ, vicchiddaka-kalebaraṃ.
- 1071 vividhākāra-pāṇehi, khajjamānaṃ vikhāditaṃ,
vinābhūtaṅga-paccaṅgaṃ, vikkhittan ti pavuccati.

¹ kuthitam.

- 1072 pādādikaṅga-vikkhittaṅ, hata-vikkhittakaṅ mataṅ,
lohitāṅ lohitākiṅṇaṅ, pulavaṅ kimisaṅkulaṅ.
- 1073 aṭṭhisāṅkhalikā-mattaṅ, aṭṭhikaṅ ti ca sabbathā,
saṅṭhāṅākāra-bhedena, dasadhāsūbha-desanā.
- 1074 tatth' evaṅ dasadhā-bhede, nijjīva-kūṇapāsūbhe,
ujjhite bhūmibhāgasmiṅ, matakāye kalebare.
- 1075 labbhamānakam ākāraṅ oloketvā salakkhaṅṇaṅ,
uggahetvāna cittaṅ, taṅ taṅ nāmena bhāvaye.
- 1076 paṭikkūlaṅ ca jegucchaṅ, duggandhaṅ ca vidūsakaṅ,
harāyitam ajaṅṅāṅ ca, hīlitaṅ dhikkatāsivaṅ.¹
- 1077 icc' evam asubhākāre, katvābhogan tu yogino,
bhāventass' upacāro ca, paṭibhāgo ca jāyati.
- 1078 paṭibhāganimittaṅ taṅ, upacārena sevato,
appeti paṭhamajjhānam etth' evaṅ samathe nayo.
- 1079 vināsadhamaṅ pan' idaṅ, sarīraṅ bālananditaṅ,²
vipattipariyosāṅṇaṅ, avassaṅ bhedaḡāmikaṅ.
- 1080 yathā idaṅ tathā etaṅ, yathā etaṅ tathā idaṅ,
jīvamāṅṇaṅ ca nijjīvam evaṅ dhammaparāyaṅṇaṅ.
- 1081 sabhāvo so pi dehassa, sabbassāpi ca sabbathā,
bhavitabbā cireṅṇāpi, esāyaṅ niyatā gati.
- 1082 aniccaṅ khayadhammaṅ ca, dukkham etaṅ bhayāva-
haṅ
anattā ca parābhūtaṅ, vibhijjati khāṇe khāṇe.
- 1083 vinassamānass' ākāraṅ, tatth' evaṅ pana passato,
vipassanā bhāvanā ti, tam īrenti tathāgatā.
- 1084 bhāvanaṅ duvidham p' etaṅ, bhāventi puna paṇḍitā,
jīvamāṅṇe pi kāyamhi, taṅ tadākāra-sambhave.
- 1085 jīvamāṅṇo pi kāyo 'yaṅ, kūṇapo va sabhāvato,
tam-alaṅkāra-paṭicchannaṅ, bālāṅṇaṅ nappakāsati.
- 1086 bahi maṭṭham upaṭṭhāti, anto kūṇapa-pūritaṅ,
uggharantaṅ paggharantaṅ, navadvāramalassaṅṇaṅ.³
- 1087 sarīraṅ niccaduggandhaṅ, nāṅkīmisamākulaṅ,
taca-maṅsa-paṭicchannaṅ, aṭṭhipaṅjara-saṅṭhitaṅ.
- 1088 vacca-kūpam idaṅ nāma, dvattiṅsāsuci-pūritaṅ,
narānukkāra-bhūmī ca, nekavassagaṅocitā.
- 1089 susānagamaṅṇosāṅṇaṅ, bahusādhāraṅṇasūbhaṅ,
gaṅḡa-bhūtaṅ sallabhūtaṅ, bahudukkha-nibandhanaṅ.

¹ vikkhitāsivaṅ.² bālālālito.³ navadvāraṅ vanassaṅṇaṅ.

- 1090 nānābyādhi-samākiṇṇaṇ, nānopaddava-saṅkulaṇ,
nānānattha-samodhānaṇ, nānopaklesa-vatthukaṇ.
- 1091 positam pi ciraṇ kālaṇ, mamaṅkāra-mamāyitaṇ,
lahu dujjana-mitto va, picchilaṇ sampadussati.
- 1092 parihāyati nissāraṇ, jaratāpīta-yobbanaṇ,
maṅcu-bhaṅjitaṇ accantaṇ asesāṇ paribhijjati.
- 1093 tathā' pi jālasantāno (?), bahusaṅkhāra-saṅkhato,
vatthālaṅkāra-saṅchanno, māla-gandhādi-sobhito.
- 1094 saviṅṅatti-vikārehi, vicittākāra-maṅḍito,
kāyo līhā-vilāsehi, palambheti mahājanaṇ.
- 1095 vaṅcītā yena dummedhā, kāmaklesa-balimatā,
pūrenti caturāpāyaṇ, māradheyyānusārino.
- 1096 evam ādīnavaṇ ṅatvā, pūtikāye vicakkhaṇā,
asubhādikam ākāram ārabba chandupaṭṭhahaṇ¹
- 1097 yasmiṇ patanti kuṇape viparīta-saṅṅā,
saṅklesa-pāpavasagā visamaṇ carantā,
taṇ passath' etam asubham pi vināsadhamaṇ,
icc' evam āha sugato dasadhā vibhāgaṇ
- 1098 satthārā kasiṇaṇ ca yaṇ dasavidhaṇ vikkhepavik-
khambhanaṇ,
kāmaklesa - vināsanaṇ dasavidhaṇ yaṇ cāsubhaṇ
bhāsitaṇ,
dibba - brahma - sukhāvahaṇ samapadaṇ vijjodayaṇ
yoginaṇ,
kammaṭṭhānam alaṇ tam uttamagūṇeṇāseviṇaṇ
seviṇaṇ.

*Iti Nāmarūpaparicchede
kasiṇāsubha-vibhāgo nāma atthamo
paricchedo.*

NAVAMO PARICCHEDO.

- 1099 Saddhā-pabbajito yogī, bhāvento-'nussatī pana,
dasānussatī-bhedesu, bhāveyy' aññatarāṇ kathaṇ?

¹ chanda-mabravvaṇ.

- 1100 arahaṇ sugato loke, bhagavā lokapāragū,
vijjācarāṇa-sampanno, vimutti-pariṇāyako.¹
- 1101 jeṭṭho sammābhisambuddho, seṭṭho purisa-sārathī,
satthā deva-manussānaṇ, buddho appaṭipuggalo.
- 1102 sabbaloka-hito bandhu, samatta-ratanālayo,
sattānam anukampāya, jāto nātho sivaṅkaro.
- 1103 cakkhumā tittakusalo, dhammassāmī tathāgato,
maccudheyya-vimokkhāya, paṭipādayi pāṇiṇo.
- 1104 satthavāho mahāyoggo,² maggāmaggāyudhandharo,³
sirisattham adhigayha, vicarittha mahāpathaṇ.
- 1105 anomo nasamo dhīro, loka-hita-parakkamo,
sabbākāra-varopeto, accherabbhuta-puggalo.
- 1106 atthabhūto dhammabhūto, brahmabhūto mahāyaso,
ñāṇāloka-paricchinna-neyyāsesa-pariggaho.
- 1107 ānubhāva-vasippatto, āsabhāṇṭhāna-niccalo,
mahanta-mariyādāya⁴-mananta-gati gocaro.
- 1108 sabbābhiññā-balappatto, vesāraja-visārado,
sabbasampatti-niṭṭhāno, guṇapārami-pūrako.
- 1109 appameyyo mahānāgo, mahāvīro mahāmuni,
mahesī mahitācāro, mahāmaha-mahiddhiko.
- 1110 sabbatthasiddhi-saṅcāro, mahesigaṇa-pūjito,
rājādhirāja-mahito, deva-brahmābhivandito.
- 1111 abhibhūya tayo loke, ādicco va nabhantare,
virocati mahātejo, andhakāre pabhaṅkaro.
- 1112 byāmapabbhā-parikkhitto, ketumālāhalaṅkato,
dvattiṇsa-lakkhaṇāsīti-anubyañjana-sobhito.
- 1113 chabbāṇṇaraṇsi-lalito, ratanagghiya-sannibho,
samiddha-rūpasobhaggo, dassaneyyaṇ va maṇḍitaṇ.
- 1114 phullaṇ padumasāṇḍaṇ va, kapparukkho v' alaṅkato,
nabhaṇ 'va tārakākiṇṇaṇ, uttamo paṭidissati.
- 1115 satthukappa-mahāvīra-puttehi parivārito,
sabbalokam abhiddhāya, dhammarājā sayāṇ-vasī.
- 1116 niddhota-mala-cando va, nakkhattaparivārito,
khattasaṅgha-paribbūḷho, cakkavattīva sobhati.
- 1117 iccānanta-guṇākiṇṇam asesamala-nissataṇ,
sabbasampatti-dātāraṇ, vipatti-vinibaddhakaṇ.

¹ vimuttipada-nāyako.² mahāyogo.³ mahāmaggā°.⁴ pariādāya.

- 1118 dayāparam ahorattaṃ, bhagavantam anussaraṃ,
bhāveti paññavā yogī, buddhānussati-bhāvanaṃ.
- 1119 svākkhāto tena saddhammo, sambuddhena satīmatā,
paccatta-paṭivedhena, passitabbo yathārahaṃ.
- 1120 taṇhādālidda-nāsāya, manoratha-samiddhiyā,
kālantaram anāgamma, paccakkhaphala-dāyako.
- 1121 upanissaya-vantānam ehi passāti dassiyo,
paccattam eva viññūhi, veditabbo sabhāvato.
- 1122 sabbāsava-samugghātī, suddho sovattiko sivo,
pihitāpāya-kummaggo, maggo nibbāṇa-pattiyā.
- 1123 klesasaṅkaṭṭha-duggamhā, dukkhakkhandha-mahab-
bhayā
khemantabhūmiṃ nīyāti, accantam anupaddavaṃ.
- 1124 puññatittham idaṃ nāma, maṅgalaṃ ca sivaṅkaraṃ,
hitodayaṃ sukhādhāram¹ amatāhāram uttamaṃ.
- 1125 avijjāpaṭaluddhārī, vijjānettosadhaṃ varaṃ,
paññādhāram² idaṃ satthaṃ, klesagaṇḍappabhedakaṃ.
- 1126 caturogha-nimuggānaṃ, setubandho samuggato,
bhava-cāraka-ruddhānaṃ, mahādvāro apāruto.
- 1127 sokopāyāsa-viddhānaṃ, parideva-samaṅginaṃ,
sallanīharaṇopāyo, accantasukham īrito.
- 1128 byasanopaddavāpeto, saṅklesamala-nissato,
uju sammattaniyato, paṭipatti-visuddhiyā.
- 1129 suddhisila-parikkhāro, samādhimaya-pañjaro,
sammāsāṅkappa-cakkaṅgo, sammāvāyāmaṅghano.
- 1130 satisārathi-saṅyutto, sammāditthi-purejavo,
esa dhammaratho yāti, yogakkhemassa pattiyā.
- 1131 vipatti-paṭibhāyā, sabbasampatti-siddhiyā,
sabba-bandha³-vimokkhāya, dhammaṃ desesi cak-
khumā.
- 1132 hitesī sabbapāṇinaṃ, dayāpanno mahāmuni,
dhammalokaṃ pakāsesi, cakkhumantānam uttamo.
- 1133 yaṃ dhammaṃ sammad-aññāya, khemamaggaṃ paṭiṭ-
ṭhitā,
pāpakāpagatā dhīrā, passaddha-darathāsāyā.
- 1134 bhavayoga-vinimuttā, pahīna-bhaya-bheravā,
accantasukham edhenti, sotthippattā mahesayo.

¹ hitāvassaṃ sukhādhānam.² saṅhataram.³ khandha°.

- 1135 tam evam uttamaṃ dhammaṃ, cintento pana paṇ-
ḍito,
bhāvetīti pakāsentī, dhammānussati-bhāvanaṃ.
- 1136 cattāro ca paṭipannā, cattāro ca phale t̥hitā,
esa saṅgho ujubbhūto, paññā-sīla-samāhito.
- 1137 palāsāpagato suddho, paṭipattippaṭiṭṭhito,
pariggahita-saddhammo, samiddha-guṇa-sobhito.
- 1138 pahināpāya-gamano, pāpaklesa-vinissaṭo,
paripantha-samucchedī, bhavacāraka-bhedako.
- 1139 uttama-damathappatto, suvinīto mahesinā,
vijjā-vimutti-vodāno, ājāniyapathe t̥hito.
- 1140 sugatorasi sambhūto, sucidhamma-sirindharo,
paṭipādita-sammattho,¹ dhammasāsana-sevito.
- 1141 bhaya-bherava-nissaṅgo, jinātejānupālito,
moneyyapatha-sañcāro, sugatovāda-bhājano.
- 1142 appamāda-parittāno, silālaṅkāra-bhūsito,
cetosamādhi-sannaddho, paññāyudha-samujjalo.
- 1143 ujumaggam adhiṭṭhāya, mārakāyappadālano,
aparājita-saṅgāmo, lalitodāra-vikkamo.
- 1144 maccudheyyam atikkanto, bodhidhammappaṭiṭṭhito,
chalābhinnā-balappatto, samārādhitā-sāsano.
- 1145 anubodhim anuppatto, pabhinna-ṭṭisambhido,
sāmaññāpāramippatto, toseti janamānaṃ.
- 1146 nekākāravārūpeto, nānāsampatti-phullito,
vipattipatha-nittiṇṇo, abhivuddhiparāyano.
- 1147 āhuṇeyyo pāhuṇeyyo, dakkhiṇeyyo sudullabho,
sadevakassa lokassa, puññakkhettam anuttaraṃ.
- 1148 yattha suddhamhi niddose, saddhā-bijaṃ paṭiṭṭhitaṃ,
accantaṃ paripāceti, sampatti-phalam uttamaṃ.
- 1149 yaṃ phalaṃ paribhuñjantā, vimuttirasasevanaṃ,
accanta-sukhitā dhīrā, bhavanti ajarāmārā.
- 1150 taṃ phalaṃ patthayantena, saṅghānussati-bhāvanā,
bhāvetabbā paṇ' iccevam itī bhāsanti paṇḍitā.
- 1151 pañcasīlaṃ dasasīlaṃ, pātimokkham uposathaṃ,
catupārisuddhisīlaṃ, dhutaṅga-parivāritaṃ.
- 1152 evam etesu yaṃ kiñci, samādāya rahogato,
tam ānisaṃsaṃ guṇato, phalato ca vicintaye.

¹ °sappatto.

- 1153 ādim etaṃ paṭiṭṭhā ca, mukhaṃ pamukham uttamaṃ,
mūlaṃ kusala-dhammaṇaṃ, pabhavaṃ¹ paṭipattiyā.
- 1154 sāsanotaraṇadvāraṃ, titthaṃ saddhamma-vāpiyā,
pārisuddhipadaṭṭhānaṃ, maggaṃ khemanta-pāpakaṃ.
- 1155 sādhusikkhā-samādhānaṃ,² bāhusacca-vibhūsaṇaṃ,
ariyācāra-cāritta³-mavaṇṇaṃ malavajjanaṃ.
- 1156 kolaṃputti⁴-alānkāro, pāpajallappavāhanaṃ,
anapāyi sugandhañ ca, mahāpurisa-sevitaṃ.
- 1157 pacchānutāpa-haraṇaṃ, pītipāmojja-vaḍḍhanaṃ,
nekkhamabhāvanopetaṃ, pabbajjā-vesa-sobhanaṃ.
- 1158 sopāṇaṃ saggalokassa, daḥhāpāya-pidhānakaṃ,
anupaddava-sampatti, samatta-guṇa-sūdanī.
- 1159 klesa-pañjara-vicchedi, vipatti-patha-vāraṇaṃ,
soṭṭhikamma-samuṭṭhānaṃ, asādhāraṇa-maṅgalaṃ.
- 1160 suladdhā vata me laddhā, saddhā sugatasāsane,
silāṃ me yassa kallyānaṃ, parisuddham akhaṇḍitaṃ.
- 1161 dullabho vata me laddho, mahālābho anappako,
yo 'ham akkhalitācāro, upaghāta-vivajjito.
- 1162 dammaṅkurita-santāno, mūlajāto 'smi sāsane,
ujumaggaṃ samārūlho, pihitā sabhayā disā.
- 1163 avañjha vata me jāti, āraddhā khaṇasampadā,
paṭiṭṭhito 'mhi saddhamme, saḥhalāṃ mama jīvitaṃ.
- 1164 itthaṃ nānappakārena, cintento guṇam attano,
silakkhandhassa bhāveti, silānussatibhāvanaṃ.
- 1165 saddhāya silavantesu, datvā dānaṃ yathārahaṃ,
niddhota-mala-macchero, vivitto tam-anussare.
- 1166 dānaṃ nidhānam anugaṃ, asādhāraṇam uttamaṃ
avināsa-sukhādhānaṃ, accantaṃ sabbakāmaṇaṃ.
- 1167 kopadāhopasamaṇaṃ, macchera-mala-sodhanaṃ,
pamādaniddā-vuṭṭhānaṃ, lobhapāsa-vimocanaṃ.
- 1168 cetovikāra-damaṇaṃ, micchāmagga-nivāraṇaṃ,
vittilābha-sukhassādo, vibhavodaya-maṅgalaṃ.
- 1169 saddhādiguṇa-vodānaṃ, ajjhāsaya-vikāsaṇaṃ,
sadācāraparikkhāro, tanu-ceto-vibhūsaṇaṃ.
- 1170 appamaññā-padaṭṭhānaṃ, appameyyena vaṇṇitaṃ,
mahāpurisa-cārittaṃ, apadānaṃ mahesino.

¹ sambhavaṃ.² samādhānaṃ.³ vāritta.⁴ kulaputta.

- 1171 dhammādhigata-bhogānaṃ, sārādānam anuttaraṃ,
mahattādhigamūpāyo, lokasantati-kāraṇaṃ.
- 1172 atthakāri ca sammāhaṃ,¹ pariccāgasamāyuto,
attano ca paresaṅ ca, hitāya paṭipannaṃ.
- 1173 uju-maddava-citto' smi, kālussiya-vinissaṭo,
pāpa-saṅklesa-vimukho, pāṇabhūtānukampako.
- 1174 silavanta-paṭiṭṭho' smi, kapaṇānaṃ parāyano,
buddhasāsan' upaṭṭhako, ñātimittopajīviko.²
- 1175 dāna-vossagga-sumukho, saṃvibhāgarato sukhi,
kapparukkho va phalito, jāto lokābhivuddhiyā.
- 1176 pihitāpāya-maggo' smi, saggadvāram apārutaṃ,
sampattā sabbasampattī, daḷiddassa manāpitā.³
- 1177 saṅsāraddhānapātheyyaṃ, sabbadukkha-vinodanaṃ,
subaddhaṃ mama sabbattha, gahito ca kaṭaggaho.
- 1178 evaṃ dānaguṇaṃ nānap-pakārena vicintayaṃ,
bhāveti dāyako yogī, cāgānussati-bhāvanaṃ.
- 1179 saddhaṃ silaṃ sutāṃ cāgaṃ, paññaṃ paṇḍitajātiko,
sampādayitvā saddhamme, devatāyo anussare.
- 1180 cātummahārājikā ca, tāvatipaṅsā ca yāmakā,
tusitā ceva nimmāna-ratino vasavattino.
- 1181 tad-uttariṅ ca ye devā, dibbakāyam adhiṭṭhitā,
te pi saddhādi-dhammesu, cirakālappatitṭhitā.
- 1182 susamāhita-saṅkappā, dāna-sīla-dhurandharā,
dhamma-maggam adhiṭṭhāya, hirottappa-purakkhatā.
- 1183 taṃ lokaṃ upapannāse, sassirikaṃ parāyanaṃ,
iddhimanto jutimanto, vaṇṇavanto yasassino.
- 1184 dibbasampatti-sampattā, nānā-bhoga-samappitā,
pālentā digham addhānaṃ, anubhonti mahāsukhaṃ.
- 1185 te sabbe pi ca mayham pi, vijjanti anupāyino,
saddhādi-kusalā dhammā, deva-dhammā ti vissutā.
- 1186 saddhammaguṇasampatti-mātā⁴ maṅgalanāyika,
dullabhā pi ca me laddhā, saddhā sugatasāsane.
- 1187 vajjopavāda-rahito, pāpakamma-parammukho,
parisuddha-samācāro, pasannāmala-cetano.
- 1188 niccam ohita-soto 'smi, tathāgata-subhāsīte,
sutabhājana-bhūto ca, satimā susamāhito.

¹ kammāhaṃ.² ojjivito.³ daḷiddassama-nāsitāṃ.⁴ dātā.

- 1189 macchera-mala-nittiṇṇo, lobhakkhandha-vimuccito,
opānabhūto lokasmiṇ, vissatṭha-sukhayācano.¹
- 1190 vatthuttaya-mahatte ca, hitāhita-vinicchaye,
paññā vatthusabhāve ca, tikhiṇā mama vattati.
- 1191 samārādhita-saddhammo,² katapuñña-mahussavo,
devadhamma-samidho' smi, kallyāṇa-caritākaro.
- 1192 devatāhi samāno 'haṇ, guṇālaṅkāra-bhūsito,
hatthappattā ca deviddhi, nipphannā dibbasampadā.
- 1193 devasāmaññam icc' evaṇ, cinto gūṇam attano,
bhāveti gūṇasampanno, devatānussatiṇ paraṇ.
- 1194 jātidhamma-jarā-vyādhi-sokopāyāsa-bhañjite,
anicce dukkhenatte ca, nibbinnopadhisambhave.
- 1195 virāgo ca nirodho ca, cāgo mutti anālayo,
yo 'yam ādāna-nissāgo, nibbānam iti vuccati.
- 1196 upasantam idaṇ ṭhānam iti cīnteti paṇḍito,
anupādānasaṅkīṭṭham asaṅkhāram anāsavaṇ.
- 1197 appamāṇaṇ paṇītaṇ ca, sivaṇ paramam accutaṇ,
anantaḡuṇam accantam avikāram anāmayaṇ.
- 1198 khemantaṇ pārīmaṇ tīraṇ, pāpanāsakaraṇ paraṇ,
tānaṇ leṇaṇ ca dipaṇ ca, patitṭhānaṇ parāyanaṇ.
- 1199 vaṭṭānubandha-vicchedo, bhavataṇhā-visosanaṇ,
sabbūpadhi-samugghāto, dukkhanibbāpanaṇ suk-
haṇ.
- 1200 sabbapāpa-vināso 'yaṇ, sabbaklesa-visodhanaṇ,
sokopāyāsa-santāpa³-bhaya-bherava-mocanaṇ.
- 1201 paḷibodha-samucchedo, papañca-viniveṭhanaṇ,
sabbasaṅkhāra-samatho, sabbaloka-vinissaṭo.
- 1202 pārisuddhi-karā dhātu, bhavanissaraṇaṇ padaṇ,
uttamāriya-sampatti, anomam amataṇ padaṇ.
- 1203 sabbato-bhaddam atulaṇ, nibbānam iti passato,
upasamānussatīti, bhāvanā 'yaṇ pavuccati.
- 1204 sattānussatim icc' evaṇ, bhāvento pana paṇḍito,
pāmojja-bahulo hoti, pasanno buddhasāsane.
- 1205 paṭippassaddha-daratham upacāra-samādhinā,
samādhīyati cittaṇ ca, parisuddham anāmayaṇ.
- 1206 bhāvanāmāyamaṇ etaṇ ca, katvā puññaṇ anappakaṇ,
vāsana-gati-sampatti-bhoga-bhāgīti vuccati.

¹ vissatṭha°.² samāgamitā°.³ °santāsa°.

- 1207 upanissaya-sampanno, patvā nibbedham uttamaṇ,
diṭṭh' eva dhamme dukkhaggiṇ, nibbāpeti anāsavo.
- 1208 lokappavattiṇ cintetvā, maraṇānussatiṇ pana,
bhāveyya sakam accantaṇ, cinto maraṇaṇ kathaṇ.
- 1209 animittam anaññātaṇ, maccānaṇ idha jīvitaṇ,
kasirañ ca parittañ ca, tañ ca dukkhena saññutaṇ.
- 1210 appodakamhi macche va, phandamāne rudammukhe,
maccu gacchati ādāya, pekkhamāne mahājane.
- 1211 purakkhatvā va maraṇaṇ, jāyanti patisandhiyaṇ,
jātā puna marissanti, evaṇ dhammā hi paṇino.
- 1212 yam ekarattiṇ paṭhamaṇ, gabbhe vasati māṇavo,
abbhuttḥito va sa yāti, sa gacchaṇ na nivattati.
- 1213 sattā maranti gabbhe pi, jāyamānā ca dārakā,
kumārā yobbanappattā, balappattā mahattarā.
- 1214 athāvassaṇ marant' eva, jinṇā daṇḍa-parāyanā,
sūrā puñña-balatthāmā,¹ nānābyādhi-nipīlitā.
- 1215 ajja suve ti maraṇaṇ, pariyesati paṇino,
senā yuddhapayātā va, sabbe maccu-bhayākulā.
- 1216 sattaratanalaṅkāṛā, caturiddhi-samuggatā,
cakkavatti mahātejā, rājamaṇḍala-sobhitā.
- 1217 kapputtḥāna-mahāvātā, pātītā va mahāsīlā,
patanti maccu-vikkhittā, parocetā na māṇavā (?)
- 1218 ye pi dighāyukā devā, vaṇṇavanta mahiddhikā,
ānubhāva-balappattā, mahābhoga-sukhedhino.
- 1219 te pi maccu-samuddhastā, bhavanti bhayasaṅkulā,
verambhakkhitta-pakkhī va, mādisesu kathā va kā ?
- 1220 accantarāya-bahulo, marāṇāhita-sambhavo,
niccaṇ cakkasamārūḥo, loko 'yaṇ parivattati.
- 1221 etth' antare marantassa,² vemajjhe mama vattato,
assāse pi avissaṭṭhe, jivite me kathā va kā ?
- 1222 accheraṇ vata lokasmiṇ, khaṇamattam pi jivitaṇ,
nissitopaddavaṭṭhāne, mahābyasana-pīdite.³
- 1223 addhuvāṇ jivitaṇ niccam accantaṇ maraṇaṇ mama,
sabhāvo maraṇan t' eva, viseso pana jivitaṇ.
- 1224 attham ārabha gacchanto, ādicco va nabhantare,
maraṇāyābhidhāvanto, vihāyāmi suve suve.

¹ balappattā.² maraṇassa.³ pīdite.

- 1225 vajjhappatto mahācoro, niyat' āghātanaṅ¹ yathā,
maraṇāya payāto 'haṅ, tath' eva anivattiyo.
- 1226 ambujo vaṅka-ghasto va, tāṇaṅ leṇaṅ vivajjito,
niccaṅ maccuvasaṅ yanto, vissattho kim ahaṅ care ?
- 1227 ko me hāso kim ānando, kim ahaṅ mohapāruto ?
parappamāda-vikkhitto, vicarāmi niraṅkuso.
- 1228 handāham ārabhissāmi, sammāsambuddhasāsane,
ātāpī pahitatto ca, hirottappa-samāhito,
- 1229 paṭipatti-paro hutvā, pāpadhamma-niraṅkuso,²
nibbāpayāmi accantaṅ, sabbadukkha-hutāvahaṅ.
- 1230 itthaṅ pan' attano yogī, maraṇaṅ paticintayaṅ,
maraṇānussatiṅ nāma, bhāvetitī pavuccati.
- 1231 tad-etaṅ pana bhāvetvā, upacāra-samāhito,
nibbedha-bahulo hoti, appamāda-dhurandharo.
- 1232 micchādhammaṅ virājetvā, nandirāga-nirālayo,
sabbāsava-parikkhīṇo, pappoti amataṅ padaṅ.
- 1233 gaheṭvā pana medhāvī, dvattiṅsākāra-bhāvanaṅ,
kareyya tāva pacchā ca, anupubbam abhiṅhaso.
- 1234 kesā lomā nakhā dantā, taco maṅsaṅ nahāru ca,
aṭṭhī ca miṅjā vakkaṅ ca, hadayaṅ yakanaṅ tathā.
- 1235 kilomaṅ pihakaṅ papphās' ant' antagaṇam udariyaṅ,
matthaluṅgaṅ karisaṅ ca, pittaṅ semham athāparaṅ.
- 1236 pubbo ca lohitaṅ sedo, medo assu vasā 'tha vā,
kheḷo siṅghāṇikā ceva, lasikā muttam icc' api.
- 1237 ghaṇabandha-subhākārā, vipallāsānusārinaṅ,
yathābhūtāvabodhāya, vibhatt' evaṅ mahesinā.
- 1238 kāye battiṅsa-kotṭhāsā, kuṇapā va samussitā,
sāragayhūpagāpetā, dhikkatā dhira-hīlitā.
- 1239 asubhā ca paṭikkulā, jegucchā sucivajjitā,
ninditā cakkhumantehi, andha-bālopalālitā.
- 1240 vicittac-chavi-sañchannā, tacagabbha-samohitā,
parissava-parikkliṭṭhā, kuthitā pūtigandhikā.
- 1241 dhoviyantā pi satataṅ, ajahantā malassavaṅ,
sugandhānuvilittā pi, duggandha-pariṇāmino.
- 1242 ahāṅkāra-mamattena, vissattha-sukha-saṅgahā,
saṅghāta - ghaṇa - saṅbaddhā, sammohenti mahā -
janaṅ.

¹ niyāt' āghātanaṅ.² niraṅkato, nirākato.

- 1243 chandarāga-samūpetā, yattha mūḷhā puthujjanā,
sévantī visamaṇ ghoraṇ, caturāpāya-bhāgino.
- 1244 tattha cittaṇ virājetuṇ, paṭipanno yathākkamaṇ,
ceto vibhāvanatthāya, koṭṭhāsesu vicakkhaṇo.
- 1245 vacasā manasā ceva, yathāvuttānusārato,
anuloma-paṭilomaṇ, sajjhāyitvā tato paraṇ.
- 1246 vaṇṇa-saṇṭhāna-disato, vavatthāpeyya paṇḍito,
tat' okāsa-paricchedā, paccekaṇ tu yathākkamaṇ.
- 1247 vaṇṇa-saṇṭhāna-gandhā ca, āsayokāsato tato,
vibhāveyyāsubhākāram ekekasmin tu pañcadhā.
- 1248 dasadhābhogam icce' vaṇ, katvā bhāvayato pana,
sandhibhūtā pakāsanti, ratha-cakkāra-sādisā.
- 1249 hitvā appaguṇe tattha, gaṇhaṇ suppaguṇaṇ budho,
appaṇaṇ paṭibhāgaṇ ca, pappot' ekeka-vatthusu.
- 1250 asubhākāram ārabba, bhāvanā ce pavattati,
kammaṭṭhānaṇ paṭikkūlaṇ, paṭhamajjhānikaṇ siyā.
- 1251 nilādi-vaṇṇam ārabba, paṭibhāgo yadā tadā,
nilādi-kasiṇaṇ hutvā, pañcakaṇṭhānikaṇ bhava.
- 1252 lakkhaṇākāram ārabba, cintanā ce pavattati,
vipassanā-kammaṭṭhānam iti bhāsanti paṇḍitā.
- 1253 tidhā pabbadam icce' vaṇ, bhāvento pana buddhimā,
kāya-gatāsatiṇ nāma, bhāvetitī pavuccati.
- 1254 so 'yam ajjhata-nibbinno, bahiddhā ca nirālayo,
ubbega-bahulo yogī, pamādam ativattati.
- 1255 kāma-bandha-vinimutto, pāpamedhāvi-nissaṭo,
sacchikatvāna sāmāññaṇ, amataṇ paribhuñjati.
- 1256 ānāpānasatiṇ nāma, sammāsambuddha-vaṇṇitaṇ,
kammaṭṭhānādhirājanaṇ, bhāvento pana paṇḍito.
- 1257 appaṇaṇ copacāraṇ ca, samathaṇ ca vipassanaṇ,
lokuttaraṇ lokiyaṇ ca, sukhenevādhigacchati.
- 1258 sukhumā nipuṇā tikkhā, paripākkā bale ṭhitā,
bodhipakkhiya-dhammā ca, vodāyanti visesato.
- 1259 kammaṭṭhāne tathā h' ettha, gaṇanā anubandhanā,
phusanā ṭhapanā ceva, sallakkhaṇa-vivaṭṭanā.
- 1260 pārīsuddhi tato pacchā, tesaṇ ca paṭipassanā,
icce' evam aṭṭhadhā bheda, mātikāyaṇ pakāsitā.
- 1261 vibhattā satipaṭṭhāna-vasā soḷasadhā tato,
ānāpānappabbhedena, bhinnā dvattiṇsadhā puna.

- 1262 tam eva pariyādāya, samathañ ca vipassanaṃ,
mahatta-vepullagataṃ, bhāveyya satimā kathaṃ ?
- 1263 ānāpānaṃ pariggayha, pavivitto rahogato,
gaṇeyya paṭhamaṃ tāva, nisinno sukham āsane.
- 1264 pañcannaṃ natṭhapetabbaṃ, hetṭhā na dasato 'pari,
netabbam anupubbena, gaṇetabbam akhaṇḍitaṃ.
- 1265 anto bahi ca vikkhepam akatvāna punappunaṃ,
phuṭṭhatṭhānamhi satimā, anubandheyya mānasaṃ.
- 1266 nāsikagg' uttarotṭhe ca, katvābhogaṃ tato paraṃ,
satat' assāsa-passāsaṃ, āvajjantassa yogino.
- 1267 puthulaṃ vā 'tha dīghaṃ vā, maṇḍalaṃ vā 'tha vit-
thataṃ,
tārakādisamākāraṃ, nimittaṃ tattha jāyati.
- 1268 cittaṃ samāhitaṃ hoti, upacāra-samādhinā,
upakklesā pahīyanti, paṭibhāge samuṭṭhite.
- 1269 nimitte ṭhapayaṃ cittaṃ, tato pāpeti appaṇaṃ,
pañcajjhāna-vasenāyaṃ, samathe bhāvanānayo.
- 1270 ārabhitvābhinivesam ānāpāne punāparo,
ajjhatañ ca bahiddhā ca, tato tadanusārato.
- 1271 bhūmidhamme yathābhūtaṃ, vipassitvā visārado,
pappotānuttarajjhānam ayaṃ suddhavipassanā.
- 1272 ānāpāna-samāpattiṃ, katvā pādakam uttaraṃ,
bhāventassa vasen' āhu, nayaṃ soḷasadhā kathaṃ ?
- 1273 dīgham assāsa-passāsaṃ, rassaṃ vā 'tha tathā dvayaṃ,
satimā sattisampanno, paṭhamaṃ parigaṇhati.
- 1274 ādimajjhāvasānaṃ taṃ¹, karonto viditaṃ tathā,
samāhito sabbakāya-paṭisaṃvedī sikkhati.
- 1275 tato te eva saṅkhāre, passambhanto 'parūpari,
vutto passambhayaṃ kāya-saṅkhāraṃ sikkhatīti ca.
- 1276 ānāpānasaticc' evaṃ, kāyasaṅkhāra-nissitā,
kāyānupassanā nāma, catuddhā pi ca bhāsītā.
- 1277 sampayuttana nānena, pītim ālambaṇena² ca,
vipassanāya samathe, kubbanto pākaṭaṃ sukhaṃ.
- 1278 vedanā saññā-saṅkhāte, citta-saṅkhārake tathā,
pītādi³-paṭisaṃvedī, sikkhatīti pavuccati.
- 1279 thūle te eva saṅkhāre, sametuṃ paribhāvayaṃ,
vutto passambhayaṃ citta-saṅkhāraṃ sikkhatīti ca.

¹ ādimajjhāvasānāni.² satim ālambaṇena.³ cittādi.

- 1280 tasmā taṅ taṅ mukhen' ettha, sampajjana-visesato,
vedanānupassanā 'yaṅ, catudhā samudiritā.
- 1281 appento paccavekkhanto, bujjhanto ca pakāsitaṅ,
karonto mānasaṅ citta-paṭisaṅvedī sikkhati.
- 1282 tam evābhippamodento, sappitika-samādhinā,
abhippamodayaṅ cittaṅ, sikkhatīti pavuccati.
- 1283 paccanikehi vikkhambha-samucchedehi¹ mocayaṅ,
tathā vimocayaṅ cittaṅ, sikkhatīti pi bhāsito.
- 1284 ānāpānaṅ purodhāya, kammaṭṭhānaṅ yathārahaṅ,
cittānupassanā nāma, pavattāyaṅ catubbidhā.
- 1285 vipassanāyāniccānugatattā hi visesato,
vipassanto aniccānupassī sikkhati paṇḍito.
- 1286 tato virāgānupassī, nibbinditvā virājayaṅ,
tathā nirodhānupassī, bhūmi-dhamme nirodhayaṅ.
- 1287 pakkhandana-pariccāga-paṭinissaggato pana,
paṭinissaggānupassī, sikkhatīti pavuccati.
- 1288 ānāpāna-mukhen' eva, bhūmidhamma-vipassanā,
dhammānupassanā nāma, bhāsīt' evaṅ catubbidhā.
- 1289 iti soḷasadhākāraṅ, sikkhattaya-paṭiṭṭhitaṅ,²
catubbidham pi pūreti, satipaṭṭhāna-bhāvanaṅ.
- 1290 pariggayha satīñ cevam ussahanto vipassanaṅ,
dvattiṅsākara-bhedehi, sato-kārīti vuccati.
- 1291 itthañ ca gaṇanādīhi, bhāvetvā samathaṅ tato,
vipassanādhivacanaṅ, katvā sallakhaṅṇaṅ puna.
- 1292 patvā vivaṭṭanāmaggaṅ,³ pārisuddhiphale ṭhito,
paccavekkhaṅṇa-saṅkhātaṅ, pappoti satipassanaṅ.
- 1293 ānāpānasaticc' evam asesāṅ paripūritā,
sākāraṅ sappabhedañ ca, bhāvitāti pavuccati.
- 1294 ānāpānasamādhim etam atulaṅ buddhāpadānutta-
maṅ,
pāpaklesa-rajoḥaraṅ sukhamukhaṅ dukkhaggi-nib-
bāpanaṅ,
bhāvetvā satisampajañña-vipulā⁴ vikkhepa-viddhaṅ-
sakaṅ
pappont' uttaram uttamāmatapadaṅ bodhittaya-byā-
pakaṅ.

¹ samucchede vimocayaṅ.² sikkhattayam adhiṭṭhitaṅ.³ vipassanāmaggaṅ.⁴ nipuḷā, nipuṅṇaṅ.

1295 buddhaṃ dhammaṃ ca saṅghaṃ puthujana-mahitaṃ
 suddhasīlaṃ sudānaṃ,
 dhammaṭṭhā devatāyo' pasama 'tha maraṇaṃ
 kāyaṃ ānaṃ ca pānaṃ,
 paññattārabba yāyaṃ sati samavahitā
 bodhimaggodayāya,
 sāyaṃ saddhamma-nettī sahita-sivaguṇā
 sevitabbādarena.

*Iti Nāmarūpaparicchede
 dasānussati-vibhāgo nāma navamo
 paricchedo.*

DASAMO PARICCHEDO.

- 1296 Byāpādādīnaṃ disvā, khemabhāvaṃ ca khantiyā,
 appamañña tu bhāvento, vineyya paṭighaṃ kathaṃ?
- 1297 ceto santāpano kodho, sampasāda-vikopano,
 virūpa-bībhaccha-karo, mukhavaṇṇappadhaṅsano.
- 1298 sīla-kālusiyuppādo, cittavikkhepa-sambhavo,
 pañña-pajjota-viddhaṅsī, paṭipatti-vibandhako.
- 1299 apāyekāyano maggo, pāpakaṇṭaka-bandhako,
 dhammamagga-samucchedī, maggadvāra-pidhānako.
- 1300 yaso-vaṇṇa-visaṅkhāro, guṇamūlappabhañjako,
 dukkhadhamma-samodhāno, byasanopaddavākaro.
- 1301 dunnimittam idaṃ jātaṃ, sabbasampatti-dhaṅsanaṃ,
 dhūmaketu-samuppādo, sabbaloka-vināsako.
- 1302 sabbakalyāna-dhammānaṃ, avamaṅgalam utthitaṃ,
 hitārambha-samugghātī, antarāya-samāgamo.
- 1303 sabbākāra-paṭikkūlaṃ, sabbavidhesa-kāraṇaṃ,
 vipattimukham uppannaṃ, amitta-jana-patthitaṃ.¹
- 1304 sapattakaraṇaṃ ghoraṃ, sabbānattha-vidhāyakaṃ,
 bhayaṃ antarato jātaṃ, taṃ jano nāvabujjhati.
- 1305 khuradhāraṃ lihantā va, gilantā va hutāsaṇaṃ,
 tittālābuṃ va khādantā, gaṇhantādittam āyudhaṃ.
- 1306 byāpādamattasambhavam attaghaññaṃ kevalaṃ,
 upalānti dummedhā, ghoram āsivisaṃ yathā.

¹ paṭṭanaṃ.

- 1307 dosatejena rukkho va, susirārūlha-pāvako,¹
anto nuḍayhamānā pi, vipphandanti vighātino.
- 1308 nāvabujjhanti dummedhā, cetosaṅkappa-vāyunā (?),
ukkāmukham iv' ādittam ujjalantā punappunaṅ.
- 1309 bhayamagga-samārūlhā, khemamagga-virodhino,
byāpannā kibbisākiṇṇā, atthadvaya-virodhino.
- 1310 anāthā sallakāviddhā,² visattā anusocino,
andhā viya migā 'rañṇe, bhamanti hatacakkhukā.
- 1311 asaṅvihita-kammantā, bālā kodhavasānugā,
khippaṅ lakkhipariccattā, yasobhogehi dhaṅsare.
- 1312 duppaṭipādītārambhā, kodha-saṅkhobha-mohitā,
dhammāmata-rasassādaṅ, na vindanti aviddasu.
- 1313 bavhādīnavam ice' evaṅ, mando byādhim iv' utthi-
taṅ,³
jātānalām iv' ucchaṅge, ajjupekkhanti dujjanā.
- 1314 codīyamānā dukkhehi, klesāciṇṇa-malī mahā,
pāpakammehi pūrentā, senti maccupathe ciraṅ.
- 1315 tam evaṅ paṭisaṅkhāya, paṭighaṅ pana yoniso,
vālamigaṅ va dhāvantaṅ, āvisantaṅ va rakkhasaṅ.
- 1316 pāvakaṅ va paribbūlhaṅ, bhāyamānassa yogino,
sotthibhāvāya khemantam upaṅṇattaṅ mahesinā.
- 1317 mātā kalyāṇa-dhammānaṅ, khamā nāma mahid-
dhikā,
samappavatti sattesu, sabbasampatti-sādhikā.
- 1318 kodhānala-jalāseko, sokopāyāsa-nāsaṅ,
āghāta-salla-niddhārī, upanāhavimocanaṅ.
- 1319 vaṅṇa-kitti-samuṭṭhānaṅ, guṇa-mūlādhisecanaṅ,
apāruta-mukhaṅ c' etam atthadvaya-samidhiyā.
- 1320 vighāta-pariyādānam āsavānam asesato,
paṭippassambhanaṅ ceto, pīti-karaṇa-candanaṅ.
- 1321 sabbadukkha-samugghātī, sukhupaṭṭhānam uttamaṅ,
byasanodaya-vicchedo, bhaya-bherava-niggamo.
- 1322 ceto-pasāda-sandhāno,⁴ pāsādika-phalāvaho,
pavaro bodhisambhāro, narānara-nisevito.
- 1323 pāpakantāra-nitthāro, caturāpāya-rodhako,
dvārāvāpuraṅ c' etaṅ, devalokūpapattiyā.

¹ susirādaḍḍha°.² sallakāvitṭhā, saṅkitāvitṭhā, saṅkatāvitṭhā.³ byāpā la-vuṭṭhitaṅ.⁴ cetopahāra-santāno.

- 1324 paññā-sīla-samādhānaṃ, paṭipatti-visodhanaṃ,
piyaṅkaro sommabhāvo, dullabho bahupatthito.
- 1325 klesa-saṅkhobha-vikkhepa-vipanna-paṭibandhanaṃ,
titikkhāguṇam akkhātam ārakkhavidhim attano.
- 1326 vihiṅsārati-sārambha-paṭirodha-vimocanaṃ,
verikibbisa-viddhaṅsī, lokānuggaha-kāraṇaṃ.
- 1327 dhamma-pajjota-kāraṇaṃ, saṃyoga-mala-sodhanaṃ
sammoha-timiruddhāri, sampatti¹-paṭipādanaṃ.
- 1328 icc' attatthaṃ paratthaṃ ca, sampādetvā khamāparo,
sādheti sabbasampattim idha ceva parattha ca.
- 1329 titikkhā-guṇa-sampanno, paṇabhūtānukampako,
anākulita-kammanto, sorato sakhilo suci.
- 1330 nivāto samitācāro, subhago piyadassano,
paṭisaṅkhā-balappatto, dhitimā matipāṭavo.
- 1331 akkhobho² adivāsento, sabbānatta-parissaye,
bhīma-saṅgāmāvacaro, hatthināgo va sobhati.
- 1332 itthaṃ samantato bhaddhaṃ, titikkhaṃ paccavekkhato,
passambhethi samuṭṭhāya, khamā byāpāda-sambha-
maṃ.
- 1333 dibbosadham ivātaṅkaṃ, meghajaṃ va³ hutāsanaṃ,
khippam antaradhāpeti, titikkhā kāyam attano.⁴
- 1334 tato nekaguṇopetaṃ, nekadosappabhaṅjanaṃ,
khantidhammam adhiṭṭhāya, sampanna - thira - mā-
naso.
- 1335 bhāveyya paṭhamaṃ tāva, mettābhāvanam uttamaṃ,
attānam upamaṃ katvā, sattesu hitabuddhiyā.⁵
- 1336 sabbe sattā ca pāṇā ca, bhūtā jivā ca puggalā,
abyāpajjā tathā 'verā, anīghā ca sukhedhino.
- 1337 vijjā-sampatti-bhogehi, pavaḍḍhantu yasassino,
parivāra-balappattā, bhayopaddava-vajjitā.
- 1338 sakhilā sukhasambhāsā, aññamaññāvirodhino,
modantu suhitā sabbe, mā kiñci pāpam āgamā.
- 1339 saddhā-pāmojja-bahulā, dāna-sīla-mahussavā,
guṇabhūṣita-santānā, āyuṃ pālent' anāmayaṃ.
- 1340 sammādiṭṭhiṃ purodhāya, saddhammapaṭipattiyā
ārādhentu hitopāyam accanta-sukhasādhanaṃ.

¹ sammatta-. ² akkodho. ³ meghajālaṃ.

⁴ kodhamattano. ⁵ hitavuḍḍhiyā.

- 1341 iti nānappakārena, sattesu hitamānasaṇ,
mātā va piyaputtamhi, pavatteyya nirantaraṇ.
- 1342 sinehaṇ parivajjento, byāpādañ ca vināsayaṇ,
parisuddhena cittena, hitakāmo va kevalaṇ.
- 1343 mettāya mitte majjhatte, verike ca yathākkamaṇ,
karonto sīmasambhedaṇ, attanīva samaṇ phare.
- 1344 āsevantassa tass' evaṇ, hitābhoga-samāhitaṇ,
sattapaññattim ārabha, samādhīyati mānasaṇ.
- 1345 tato anīgho ekaggo, upasanta-manoratho,
jhānattikaṇ catukkaṇ vā, mettācetovimuttiyā.
- 1346 bhūmi-desa-disā-satta-bhedabhinnesu odhiso,
yathāsambhavam appeti, sabbasattesv anodhiso.
- 1347 tadevam ekasattamhi, paricchedanīyāmato,
bahukesu ca sattesu, sabbesu ca pavattati.
- 1348 tathā 'sevitasantāno, mettācetovimuttiyā,
karuṇā-bhāvanāyogam ārabheyya tato paraṇ.
- 1349 sattānaṇ dukkhitākāram āvajjitvāna yoniso,
aho dukkhā vimuccantu, sabbe sattā ti cintayaṇ.
- 1350 kathaṇ māṇavako 'yañ ca, bhaya-bheravakampito,
byasanopaddavāvīṭṭho, vipphandati vighātava.
- 1351 tathā h' ete vimosāya, paṭipannā virodhino,
sabyāpajjhā vihaññanti, cetodukkkhasamappitā.
- 1352 ath' aññe paridevanti, vipatti-vinipātikā,
padhūpāyita-saṅkappā, sokopāyāsa-bhāgino.
- 1353 athāpare parābhūtā, kāmaklesa-vasikatā,
mohandhakāra-pakkhantā, sattā gacchanti duggatiṇ.
- 1354 te tattha kaṭukaṇ ghoram anubhontā sakaṇ phalaṇ,
dukkhasūla-samāviddhā, bhāhā paggayha kandare.
- 1355 dīgharattādhimuttāya, devaloka-samiddhiyā,
devakāyā¹ vihāyanti, akāmā parivattino.
- 1356 cirakālaṇ jalitvāna, suriyo va nabhantare,
brahmāno pi patant' eva, brahmalokaparāyanā.
- 1357 khandhapañcakam icc' evaṇ, dukkhabhāra-samubba-
haṇ,
nānāgatīsu vikkhittaṇ, pāṇajātaṇ vihaññati.
- 1358 anātham anayāpannaṇ,² parihāni-bhayākulaṇ,
vātamaṇḍalikakkhitta-pakkhī 'va parivattati.

¹ devalokā.² manasāpannaṇ.

- 1359 iti disvāna sutvā vā, sambhāvetvāna¹ tu puna,
dukkhāpagamam, icchanto dukkhāpagama-pattha-yaṃ.
- 1360 sukhitesu ca medhāvī, dukkhākāram anussaraṃ,
pavatteyya dayāpanno, karuṇābhāvanappaṇaṃ.²
- 1361 aho sattā vimuccantu, dukkhadhammehi sabbathā,
sādhu samentupāyāsā, sokā ca paridevanā.
- 1362 khīyantu pāpadhammā ca, passambhant' āmayā tathā,
saṅklesā palibodhā ca, samucchijjantu pāṇinaṃ.
- 1363 byāpādā ca vihāyantu, vinivaṭṭantupaddavā,
byasanāni vinassantu, vigacchantu vipattiyo.
- 1364 vihesā ca vighātā ca, khīyantu bhaya-bheravā,
paṭikkamantu vissatthā, sotthiṃ passantu pāṇino.
- 1365 icc' evam anukampanto, sabbasatte pi sabbathā,
sabbadukkha-samugghātaṃ, patthento karuṇāyati.
- 1366 sokuppattiṃ nivārento, vihiṃsaṃ dūrato haraṃ,
mettāsamiddhaṃ³ pāpeti, karuṇājhānam appaṇaṃ.
- 1367 karuṇānantaraṃ yogi, bhāveyya muditaṃ tato,
sattānaṃ sukhitākāram āvajjetvāna yoniso.
- 1368 kathaṃ? cirassaṃ brahmāno, mahāteja mahiddhikā,
pītibhakkhā subhaṭṭhāyī, pamodanti nirāmayā.
- 1369 devakāyā mahābhogā, mahesakkhā yasassino,
accharā-parivārehi, paricārenti Nandane.
- 1370 rājābhiseka-sampattā, chatta-cāmara-bhūsitā,
ādhipaccam adhiṭṭhāya, sukhitā rājābhogino.
- 1371 yathopatṭhita-bhogehi, tad-aññe pi ca pāṇino,
yathākāmita-nipphannā, modanti sukhaṇiṇitā.
- 1372 caturāpāyikā sattā, pāpakamma-parikkhayā,
tato cutābhinandanti, sukhaṭṭhāne patitṭhitā.
- 1373 sabbālaya-samugghātaṃ, patvā lokuttaraṃ padaṃ,
paṭippassaddha-darathā, sukhaṃ modant' anappakaṃ.
- 1374 iti disvāna sutvā vā, sambhāvetvā punappaṇaṃ,
santānam adhvāsento, sukhākāraṃ pamodati.
- 1375 aho sādhu aho suṭṭhu, modanti vata pāṇino,
aho suladdhaṃ sattānaṃ, samiddhim abhipatthitaṃ.
- 1376 sampanna-mukha-vaṇṇā ca, paripuṇṇa-manorathā,
pīti-pāmojja-bahulā, ciraṃ jīvantānamayā.

¹ tāṃ bhāvetvāna.

² °bhāvanaṃ pana.

³ mettāsamiddhiṃ ; mettāyam iva.

- 1377 bhayamaggam atikkantā, dukkha-saṅkhāra-nissatā,
khemamaggam anuppattā, phīta¹-sampatti-phullitā.
- 1378 samaggā sahitā c' ete, paṭisanthāra-pesalā,²
sampattim abhivedenti, kalyāṇa-guṇa-bhūsitā.
- 1379 iti sammā piyāyanto, sukhādhigama-sampadaṇ,
sattānam abhirocento, muditāya samaṇ pharaṇ.
- 1380 hitvā palāsābhissaṅgaṇ, issā 'rati-niraṅkato,³
mettāyam iva pappoti, muditājhānam appaṇaṇ.
- 1381 muditaṇ pana bhāvetvā, bhāveyy' upekkham uttamaṇ,
virodhānunayaṇ hitvā, hutvā majjhattamānaso.
- 1382 sabhāvabhūtaṇ lokassa, lābhālābhaṇ yasāyasaṇ,
nindā-pasaṇsaṇ passanto, sukha-dukkhañ ca kevalaṇ.
- 1383 kata-⁴kammassakattā 'yaṇ, loko 'nuparivattati,
lokadhamme parābhūto, attādheyya-vivajjito.
- 1384 kinnām' atthi samatth' ettha, pavattetuṇ yathāruci,
kassa vā ruciyaṇ honti, sukhitā vā' tha dukkhitā.
- 1385 yathāppacca-sambhūta-sukha-dukkhā hi paṇino,
na sakkā parivattetuṇ, aññaena pana kenaci.
- 1386 micchā-maggam adhiṭṭhāya, vipajjanti ca mānavā,
sammāmaggaṇ purodhāya, sampajjanti pun' attanā.
- 1387 sattā kammavasen' ete,⁵ parivattanti aññathā,
yathārucita-kammantā, pacceka-vasavattino.
- 1388 niratthaka-vihesāya, mañña lokavicāraṇā,
santam' etaṇ paṇitañ ca, yadidaṇ tatr' upekkhanā.
- 1389 ahaṇ ko nāma ke c' ete, kim atthāna-budhantaro?⁶
pares' upari pakkhanto,⁷ vihaññāmi attano.⁸
- 1390 sukhitā hontu vā mā vā, dukkhā muccantu vā
na vā,
samiddhā vā daliddā vā, kā mam' ettha vicāraṇā ?
- 1391 attānaṇ parihārenti, yathākāman tu paṇino,
palibodho papañco vā, byāpādo vā na me tahiṇ.
- 1392 iti saṅkhāy' upekkhanto, hitakāmo pi paṇinaṇ,
apakkhapātupekkhāya, samaṇ pharati yoniso.
- 1393 aññaṇupekkhā-nikkhanto, anurodhaṇ virājiya,
mettāyam iva pāpeti,⁹ pañcamajjhānam appaṇaṇ.

¹ pīti-² paṭisandhāna°.³ nirākato.⁴ kathaṇ.⁵ tattha kāyavasen' ete.⁶ kim atthāne vihaññasi.⁷ padesu paripakkhanto.⁸ attanā.⁹ mettāya evaṇ pappoti.

- 1394 appamaññā catass' evam ācikkhi vadataṃ varo,
mahāpurisa-dhorayho, hitakāmo mahāmuni.
- 1395 na līṅga-visabhāgamhi, ādikammika-yoginā,
bhāvetabbā matasatte, mettam eva na sabbathā.
- 1396 pattabba-sampadākāraṃ, dukkhākāraṃ ca paṇisu,
āvajja muditākāram anattādhinataṃ tathā.
- 1397 attani duggate mitte, majjhatte ti yathākkamaṃ,
paṭhamaṃ bhāvanāyogam ārabhitvā tato paraṃ.
- 1398 attani mitte majjhatte, verike ti catusv api,
karonto sīmasambhedaṃ, sabbattha samamānaso.
- 1399 bhūmikādippabhedehi, paricchijjodhiso tathā,
aparicchijj' atha vā c' etā, bhāvetabbā ti bhāsita.
- 1400 asaṅkhobhita-santānā,¹ tāhi bhūtānukampakā,
viharaṇṭ' uttamā brahma-vihārā ti tato matā.
- 1401 appamāṇālambaṇattā, tathā suppaṭipattiyā,
sattesu appamāṇattā, appamaññā ti sammata.
- 1402 asampatta-hitā sattā, dukkhitā laddha-sampadā,
kammassakā ti cintetvā, tato tesu yathākkamaṃ.
- 1403 sampattihi samijjhantu, dukkhā muccantu paṇino,
aho sattā sukhappattā, hontu sattā yathā tathā.
- 1404 iccābhivuddhim icchanto, dukkhāpagamaṃ tathā,
samiddhe anumodanto, upekkhanto ca piṇite.²
- 1405 mātā va dahare putte, gilāne yobbanatṭhite,
sakicca-pasute c' eva, catudhā sampavattati.
- 1406 itthaṃ catuddhā sattesu, sammā cittappavattanā,
sabbathā pi catuddhā va, tato vuttā mahesinā.
- 1407 icc' etā pana bhāvento, pasanna-mukha-mānaso,
sukhaṃ supatī sutto pi, pāpaṃ kiñci na passati.
- 1408 paṭibujjhat' anutrāso, jāgaro ca pamodati,
cetaso ca samodhānaṃ, khippam evādhigacchati.
- 1409 parissayā pahiyanti, vigacchanti c' upaddavā,
devatā pi ca rakkhanti, amuyhantaṃ anākulaṃ.
- 1410 phullaṃ va kamalaṃ kāle, candaṃ va vimalaṃ jano,
somma-komala-dhammehi, piyacakkhūhi passati.
- 1411 asaṅhīro asaṅkuppo, sabbavatthāsu³ paṇḍito,
samaṃ⁴ pavattitārambho, lokam eso 'nugaṇhati.

¹ °sappattā.² paṇḍito.³ sabbasattesu.⁴ sammā.

- 1412 khaṇamattopacār' ekā, pavatt' ekamhi puggale,
appamāṇa-phalī tv eva, vaṇṇayanti mahesino.
- 1413 pageva sabbasattesu, appaṇāppatta-bhāvanā,¹
catasso pi samibhūtā, vasībhūtā nirantarāṇ.
- 1414 puññadhārā 'bhisandantā, paripūrenti paṇḍitaṇ,
appameyya-mahogho va, sāgaraṇ vici-mālinaṇ.²
- 1415 appamaññā-mayānañ hi, puññānaṇ solasiṇ kalaṇ,
sabbopadhika³-puññāni, nāgghantīti pakāsītā.
- 1416 avañjhā tassa pabbajjā, yassa h' etāsu gāravo,
sukhumodagga-bahulo, tīsu sikkhāsu sikkhati.
- 1417 amoghaṇ raṭṭhapindañ ca, bhuñjat' eso visesato,
tamhi mahapphalaṇ hoti, saddhā-deyyaṇ patitṭhitaṇ.
- 1418 saddhādi-kusalā dhammā, pavaḍḍhanti akhaṇḍitā,
sambuddhicariyānañ ca, mahattaṇ tassa pākāṇaṇ.⁴
- 1419 akicchapaṭivedhāya, pādakajjhānam uttamaṇ,
uju c' ekāyano maggo, brahmalokūpapattiyā.
- 1420 vāsana-bhāgiyā c' etā, bodhisambhāra-kūlikā,
sovaggikā sukhāhārā, lokārakkhā niruttarā.
- 1421 appameyyānisaṇ' evaṇ, appameyya-guṇodayā,
appamaññā tato tāsu, nappamajjeyya paṇḍito.
- 1422 paṭikkūlaṇ pan' āhāre, bhāvento saññam uttamaṇ,
kabalīnkāram āhāram anna-pānādi-saṅghaṇ.
- 1423 asitaṇ khāyitaṇ pītaṇ, sāyitañ ca rahogato,
paṭikkūlan ti cinteyya, gamanādivasā kathaṇ?
- 1424 tapovanam idaṇ hitvā, ramaṇiyam anākulaṇ,
āhārahetu gantabbo, gāmo gāmajanākulo.
- 1425 tatthāsuci-parikkliṭṭhe, dujjanācāra-saṅkare,
dīnam esayat' uccitṭhaṇ, gehe gehe tu bhojanaṇ.
- 1426 taṇ kālamala⁵-saṅkliṭṭhaṇ, jivhagga-parivattitaṇ,
danta-cuṇṇita-sambhinna-vaṇṇa-gandhaṇ giliyati.
- 1427 pitta-semha-paribbūlhaṇ, pubba-lohita-missitaṇ,
pavisantaṇ paṭikkūlaṇ, jegucchaṇ dhikkatā' sivaṇ.
- 1428 kucchiyaṇ kuṇapākiṇṇe, duggandha-paribhāvite,
suvāna-vamathākāraṇ, vantaṇ va svānadoniyaṇ.
- 1429 tatta⁶-candanikāyaṇ va, nānākimi-samākule,
tattha bubbulakacchannaṇ, kudhitaṇ⁷ paripaccati.

¹ bhāvitā.² pāṇinaṇ.³ sabbānadhika°.⁴ mahataṇ taṇ supākāṇaṇ.⁵ kāyamala-.⁶ pakka-.⁷ kuthitaṇ.

- 1430 sampaccantaṅ pan' etañ ca, sabhāvañ ca visevitaṅ,
vaḍḍheti kesalomādi-nānākuṇapa-sañcayaṅ.
- 1431 vipaccantam athop' etam anekopaddavāvahaṅ,
kuttḥa-gaṇḍa-kilāsādi-mahābyādhi-satodayaṅ.
- 1432 pūtibhūtañ ca taṅ pakkam anekadvāra-sañcitaṅ,
medapiṇḍaṅ va kudhitaṅ,¹ parissavati santataṅ.
- 1433 yena pūtigato kāyo, niccaṅ duggandhavāyiko,
dhoviyanto pi satataṅ, sucibhāvaṅ na gacchati.
- 1434 kucchito so yam āhāro, kāyāsuci-nisevano,
nissanda-mala-niṭṭhāno, upakklesa-phalāvaho.
- 1435 kāmarāga-samutṭhānaṅ, rogajāti-nibandhanaṅ,
parappamādādhiṭṭhānaṅ, pāpakamma-mahāpatho.
- 1436 ahitodaya-maggo 'yaṅ, bhaya-bherava-sambhavo,
byasanāgamanadvāraṅ, apāyāvahitaṅ mukhaṅ.
- 1437 carant' attasamattā va (?), yatth' odariya-mucchitā,
kliṭṭhakammāni dummedhā, karontā dukkhabhāgino.
- 1438 tattha cittavirāgāya, kiṇṇakka-phala-sannibhe,
rasassāda-piyākāre, ghorādinava-sañcite.
- 1439 bhāventassa paṭikkūla-saññam evaṅ vibhāvino,
upacārapathaṅ patvā, cittaṅ hoti samāhitaṅ.
- 1440 so 'yaṅ passambhitāhāra-visadoso vicakkhaṅ,
parappamāda-nikkhanto, rasassāda-nirālayo.
- 1441 limpento viya bhesajjam akkharabbhañjako yathā,
puttamaṅsaṅ va khādanto, āhāraṅ paribhuñjati.
- 1442 ariyavaṅsānupajāto, appicchādi-guṇodito,
kāmajālaṅ padāletvā, sotthiṅ pappoti paṇḍito.
- 1443 catudhātu-vavatthānaṅ, bhāvento pana pañcadhā,²
dhātuyo parigaṇheyya, catasso pi sabhāvato.
- 1444 saṅkhepena ca vitthārā, sambhārā ca salakkhaṇā,
ajjhattañ ca bahiddhā ca, catudhā vibhaje kathaṅ?
- 1445 yaṅ kiñci kesalomādi-kakkhalattaṅ pavuccati,
ajjhattaṅ paṭhavī-dhātu, bahiddhā tu tatoparā.
- 1446 yūsabhūtan tu yaṅ kiñci, āpo va paripācakaṅ,
tejo vāyo ti gaṇheyya, vitthambhakam asesato.
- 1447 vitthārato pi sambhārā, kesalomādi-visati,
paṭhavīdhātu pittādi-dvādas' āpo ti bhāvaye.

¹ kuthitaṅ.² pañāvā.

- 1448 tejena yena kāyo 'yaṃ, santappati jariyati,
pariḍayhati sammā ca, paccanti asitādayo.
- 1449 tad-etaṃ catukoṭṭhāsaṃ, kāyasambhavam attano,
tejodhātūti gaṇheyya, vāyodhātūti cāparaṃ.
- 1450 uddhañ cādhogamā vātā, kucchi-koṭṭhāsaya tathā,
aṅgamaṅgānusārī ca, chadhā 'nāpānam icc' api.
- 1451 taṃ taṃ lakkhaṇam ārabba, niddhāretvā salakkha-
ṇaṃ,
pariggaṇheyya sabbattha, catudhā dhātusaṅgahaṃ.
- 1452 icc' evaṃ catukoṭṭhāso, dhātumatto kalebaro,
niccetano ca nissatto, nissāro parabhojano.
- 1453 ritto tuccho ca suñño ca, vivitto ca pavajjito,
attā vā attaniyaṃ vā, natth' ev' ettha kathañci pi.
- 1454 kevalaṃ cetanāvīttho,¹ kāyo 'yaṃ parivattati,
kampito yāya yantaṃ va, sādhippāyo va khāyati.
- 1455 āyu usmā ca viññānaṃ, yadā kāyaṃ jahant' imaṃ,
apaviddho tadā seti, niratthaṃ va kaliṅgaraṃ.
- 1456 vipariṭaṃ papañcentā, bahudhā mohapārutā,
yattha micchā-vipallāsa-parābhūtā puthujjanā.
- 1457 saṃsāraddhāna-kantāraṃ, caturāpāya-saṅkaraṃ,
vyasanekāyanopāyaṃ, nātivattanti dujjanā.
- 1458 so 'yam evaṃ catuddhā ti, dhātubhedena passato,
tass' opacāriko nāma, samatho hoti cetasi.
- 1459 itthaṃ dhātuvavatthānaṃ, katvā tad-anusārato,
upādārūpadhamme ca, nāmadhamme ca sabbathā.
- 1460 bhūmibhūte pariggayha, passato paccayatṭhitiṃ,
ajjhatañ ca bahiddhā ca, vipassantodayabbayaṃ.
- 1461 yathābhūtam abhiññāya, nibbindanto virajjati,
virāgā ca vimuccitvā, pāragū ti pavuccati.
- 1462 āruppaṃ pana bhāvento, kammaṭṭhānam anāvilāṃ,
catukka-pañcakajjhānaṃ, patvā kasiṇa-maṇḍale.
- 1463 paricinna-vasibhūtā, jhānā vuṭṭhaya pañcamā,
cinteti daṇḍādānādi-rūpadosam abhiṇhaso.
- 1464 nibbindanto tato rūpe, tad-ākāre ca gocare,
tadālambaka-dhamme ca, patthento samatikkamaṃ.
- 1465 pattharivāna yaṃ kiñci, ākāsakasiṇaṃ vinā,
ugghātetī tam evātha, kasiṇaṃ dhitimā sato(?)²

¹ cetanāsiddho.² kasiṇanti samāsato (?).

- 1466 na taṃ manasīkaroti, nāvajjati na pekkhati,
cintābhoga-vinimutto, kasiṇaṃ pati sabbathā.
- 1467 tad-apāya-samaññātam ākāsaṃ pati mānasaṃ,
sādhukaṃ paṭipādeti, yoniso paricintayaṃ.
- 1468 tass' āvajjana-sampannaṃ,¹ upāya-paṭipāditaṃ,
kasiṇāparam ākāsaṃ, cintanārabbha vattati.
- 1469 ittham antaradhāpetvā, kasiṇaṃ tu tato paraṃ,
sabbāvantam anantaraṃ, pharaṭ' ākāsaḡocaraṃ.
- 1470 tattha vuttanāyena' eva, bhāventassopacārato,
paṭhamārūppam appeti, ākāśānanta-gocare.
- 1471 tato tamhā vasibhūtā, vuṭṭhahitvā vicintayaṃ,
āsanna-rūpāvacaraṃ-jhāna-paccatthikaṃ ti taṃ.
- 1472 nikantiyaṃ pariyaḡāya, tamhā ākāsaḡocaraṃ,
pappotaṃ dutiyārūppam atisantaṃ ti gaṇhati.
- 1473 paṭhamārūppa-viññānaṃ, anantaṃ pharato tato,
dutiyaṃ appeti, viññānaṃnanta-gocare.
- 1474 paṭhamārūppa-viññānaṃ abhāvento tato paraṃ,
appeti tatiyaṃ, ākiñcaññaṃhi gocare.
- 1475 tato ca tatiyaṃ, santam etaṃ ti passato,
catutthārūppam appeti, tatiyaṃ-gocare.
- 1476 gūṭhaṃhi maṇḡape lagga, eko tannissito paro,
eko bahi anissāya, taṃ taṃ nissāya cāparo.
- 1477 ṭhito catuṃ etehi, purisehi yathākkamaṃ,
samānatāya ñātabbā, catasso pi vibhāvinā.
- 1478 iccālambaṃa-bhedehi, catudhārūppa-bhāvanā,
aṅgabhedāṃ paṇ' etāsaṃ, na kathenti tathā pi ca.
- 1479 suppaṇṡitatarā honti, uddham uddhaṃ yathākkamaṃ,
Cātummahārājikādi-dibbasampattiyo yathā.
- 1480 āneṃjaṃ iti bhāvetvā, samāpattiṃ catubbidhaṃ,
susamāhita-saṅkappaṃ, sampannācala-mānaso.
- 1481 vipassanto yathābhūtaṃ, sacchikatvā phaluttamaṃ,
ubhato-bhāga-vimutto, arahā ti pavuccati.
- 1482 kammatṭhāna-vidhiṃ ñatvā, cattālisavidhaṃ tato,
abhiññāyo pi viññeyyā, samathe bhāvanā-naye.
- 1483 iddhividhā dibbasotā, cetopariya-jānaṃ,
pubbenivāsānussati, dibbacakkhu tathā' parā.

¹ °muppanā.

- 1484 cetosamādhi-nissatṭhā (?) pañcābhiññā pakāsītā,
rūpāvacara-dhammā ca, pañcamajjhāna-bhūmikā.
- 1485 bhūmikammād' adhiṭṭhānaṃ, komārādi-vikubbanā,
manomayābhinnimānam icc' evaṃ tividdhiddhiyo.
- 1486 dibbe ca mānuse sadde, tathā dūre ca santike,
suṇanti yāya sā dikkā, sotadhātūti bhāsītā.
- 1487 cetopariya-ñāṇaṃ ti, parapuggala-cetaso,
sarāga-vitarāgādi-paricchadakam iritaṃ.
- 1488 pubbe nivuttha-khandhānussaraṇe ñāṇam iritaṃ,
pubbe-nivāsānussati-ñāṇanāmena tādinā.
- 1489 cavamāne ca jāyante, satte rūpam arūpakaṃ(?),
tathā mānusaṃ rūpaṃ, thūlaṃ sukhuma-santikaṃ.
- 1490 dūre pakāsaṃ channaṃ ca, yena passanti yogino,
cutūpapāta-ñāṇaṃ ti, dibbacakkhūti vuccati.
- 1491 anāgataṃsa-ñāṇaṃ ca, yathākammapaṇaṃ tathā,
tan-nissitattā gacchanti, dibbacakkhumhi saṅgahaṃ.
- 1492 iti pañcavidhaṃ pattum abhiññāṃ¹ pana paṇḍito,
katvāna pañcamajjhāne, pañcadhā vasitaṃ c' idaṃ.
- 1493 tathā samāhite citte, parisuddhe niraṅgaṇe,
mudubbhūte kammaniye, āneñjamhi patitṭhite.
- 1494 abhiññāpāda-kajjhānā, tato vutṭhāya pañcamā,
abhiññāparikkammāya, ninnāmeyyā 'tha mānasaṃ.
- 1495 adhiṭṭheyyādikaṃ taṃ taṃ, āvajjitvā yathārahaṃ,
parikkammaṃ karitvāna, samāpajjeyya pādakaṃ.
- 1496 punadeva ca vutṭhāya, parikkammaṃ yathāpure,
karontassa paṇ' appeti, abhiññāṇeṇa² pañcamaṃ.
- 1497 adhiṭṭhantaṃ vikubbantaṃ, nimminantaṃ yathāra-
haṃ
sadde suṇantaṃ sattānaṃ, pariṇānaṃ ca mānasaṃ.
- 1498 saraṃ pubbenivāsaṃ ca, passaṃ sugati-duggatī,
yathākammaṃ vipākaṃ ca, pajānantam anāgataṃ.
- 1499 yathāsambhavam icc' evam upāyakusalo muni,
upanissaya-sampanno, abhiññam adhigacchati.
- 1500 pattābhiñño mahāyogī, pariyoḍāta-mānaso,
paripakkena ñāṇeṇa, vipassitvā tilakkhaṇaṃ.
- 1501 laddhāsavakkhayaṃ ñāṇaṃ, chalaḥabhiññam anuttaraṃ,
mahākhināsavo nāma, chalaḥabhiñño pavuccati.

¹ sattam abhiññā pana.

² abhiññā tena.

- 1502 cattālisavidhaṃ paṇ' uttama-maṇo¹ cetoparaṃ
 lakkhaṇaṃ,
 kammaṭṭhāna-nayaṃ yaṃ āha Sugato
 sammā samādhānaṃ,
 saṅkhittaṃ kathitaṃ taṃ ettha sakalaṃ
 sābhiññaṃ ettāvata,
 kattaḃbā munin' ettha sādhumatinā
 sambhāvanā sabbathā.
- 1503 vara-guṇa-gaṇa-bhūsitānusiṭṭhaṃ,
 iti samathaṃ imaṃ tu bhāvayitvā,
 paramaṃ anupamaṃ bhajanti dhirā,
 hita-sukha-mukhaṃ uttamānubuddhaṃ.
- Iti Nāmarūpaparicchede sesa-
 kammaṭṭhāna-vibhāgo nāma dasamo paricchedo.*

NIṬṬHITO CA NĀMARŪPAPARICCHEDE
 SABBATHĀPI SAMATHABHĀVANĀ-VIBHĀGO.

¹ paṇ' itthaṃ amalo.

VIPASSANĀVIBHĀGO.

EKĀDASAMO PARICCHEDO.

- 1504 Dvidhā samuṭṭhānadhurā, tividhā bhūmiyo matā,
tividhābhinivesā ca, sarīran tu catubbidhaṃ.
- 1505 tividhā bhāvanā tattha, saṅkhāresu yathārahaṃ,
duvidhākāram ārabha, nijjhāyati tilakkhaṇaṃ.
- 1506 aṭṭhārasākāra-bhinna-, dasāvattā vibhāvitā,
tidhā vibhāgā sādheti, vimokkhattayam uttamaṃ.
- 1507 catusaccapaṭivedhā, satatthāriya-puggalā(?)
klesahāni yathāyogaṃ, catasso paṭisambhidā.
- 1508 tividhā ca samāpatti, nirodhā ca tathāparā,
nissanda-phalam iccāhu, tassā sāsana-kovidā.
- 1509 vipassanā-bhāvanā 'yam iti¹ bhāsanti paṇḍitā,
tam idāni pavakkhāmi, yathānukkamato kathaṃ.
- 1510 bhūmidhamme pariggayha, vicinantassa yogino,
satiyā samathā vātha, samuṭṭhāti vipassanā.
- 1511 sabhāva-paṭivedhe ca, saddhamma-paṭipattiyaṃ,
paññā-saddhā-dvayaṃ tassā, dhuram āhu dhuran-
dharā.
- 1512 tebhūmaka-sabhāvānaṃ, sappaccaya-pariggaho,
ñātapariññā nāmā 'yaṃ, bhūmīti paṭhamā matā.
- 1513 kalāpato sammāsaṇaṃ, udayabbaya-dassanaṃ,
pariññā tīraṇā nāma, dutiyā bhūmi bhāsītā.
- 1514 pahāna-pariññābhūmi, tatiyā 'hu tato paraṃ,
bhaṅgādi-ñāṇam icc' evaṃ, tividhā bhūmiyo matā.
- 1515 khaṇa-santati-addhāna-vasen' ettha samīritā,
aniccā dukkhānattā ti, tividhābhinivesanā.
- 1516 diṭṭhi kaṅkhāvitarānā, maggāmaggā paṭipadā,
visuddhiyo catasso pi, sarīran ti nidassitā.
- 1517 salakkhaṇa-vavatthānaṃ, paccayākāra-nicchayo,
kummagga-parihāro ca, tilakkhaṇa-vipassanā.

¹ °bhāvanāya-vidhiṃ.

- 1518 iti lakkhaṇa-bhinnattā, labbhant' ekakkhaṇe pi ca,
desitā hetubhūtena, kamen' evaṇ visuddhiyo.
- 1519 silavisuddhi-ādinaṇ, tathā sā va paramparā,
cittavisuddhi-ādinaṃ atthāyā ti pakāsitā.
- 1520 dissamāna-sabhāvānaṇ, passanto paccayaṭṭhitiṇ,
paripantha-vimutto pi,¹ paṭipādeti bhāvanaṇ.
- 1521 tathā pi ca visesena, paṭipannassa yogino,
tattha tattha vibhūtattā, tṭhānato bheditā kathaṇ.
- 1522 rūpapubbaṅgamaṇ vā' tha, nāmapubbaṅgamaṇ tathā,
ajjhataṇ vā bahiddhā vā, yathāpākātā-dhammato.
- 1523 nāmarūpādibhedena, bhūmidhamma-pariggaho,
vuttā ditṭhi-visuddhīti, attaditṭhippahānato.
- 1524 āhacca paccayuppannā, tathā tabbhāva-bhāvino,
pavattantīti saṅkhāre, passato pana yoniso.
- 1525 paccaya-gāhīni paññā, nāmarūpappavattiyā,
kaṅkhā taranti tāyāti, kaṅkhāvitaraṇā matā.
- 1526 aniccā dukkhānattā ti, paccayāyatta-vuttito,
saṅkhipitvā kalāpena, sammasiyanti saṅkhatā.
- 1527 uppāda-vayabhāvo pi, lakkhaṇattaya-sādhako,
paccayākāram ārabha, lakkhīyati visesato.
- 1528 tasmā sammāsanaññānaṇ, udayabbaya-dassanaṇ,
kaṅkhāvitaraṇāyaṇ tu, saṅgayhati visuddhiyā.
- 1529 tattha saṅklesa-vikkhepaṇ, kummaggaṇ parivajjato,
maggāmagga-visuddhīti, ñāṇadassanaṃ iritaṃ.
- 1530 tato kathenti akkhiṭṭhaṇ udayabbaya-dassanaṇ,
ādiṇ katvā paṭipadā-ñāṇadassana-suddhiyaṇ.
- 1531 paccaya-paccayuppanne, yathāvatthu-vavatthite,
pahātum ihamānānaṇ, nīyāna-paṭipattito.
- 1532 upakklesa-visuddho hi, punadevodayabbayaṇ,
adhiṭṭhahitvā bhaṅgādi-ñāṇehi paṭipajjati.
- 1533 tathā cābhīnavuppanne, bhijjamāne vipassato,
saṇvegākaddhitaṇ ñāṇaṇ, bhaṅgādim anutitṭhati.
- 1534 tato pubbe pavattā hi, saṅklesāpāya-sambhavā,
paṭipattivisuddhīti, na sā gayhati bhāvanā.
- 1535 sampādentō pan' icc' etā, catasso pi visuddhiyo,
aniccā dukkhānattā ti, bhāveyya tividdhā kathaṇ?
- 1536 paccaya-paccayuppannā, jātānantara-bhedino,
aniccā ca pabhaṅgū ca, palujjanti cavanti ca.

¹ pārisuddhi-visuddho hi.

- 1537 addhuvā ca asārā ca, vibhavā ca vināsino,
saṅkhatā viparīṇāma-dhammā ittara-kālikā.
- 1538 khayadhammā vayadhammā, lahukālapavattino,
tāvakālika-dhammā ca, parittaṭṭhitikā tathā.
- 1539 khaṇattaya-paricchinnā, pubbāpara-vicittakā,
purakkhatā nirodhassa, sassatā na kudācanaṃ.
- 1540 jāyanti parihānāya, na tu jāyanti vuddhiyā,
jīyamānāva tiṭṭhanti, jīṇṇā bhaṅgaparāyanā.
- 1541 ahutvā yev' uppajjanti, na kutoci pi āgatā,
hutvā antaradhāyanti, na tu katthaci sañcitā.
- 1542 taṃ taṃ paccayasāmaggi-mattalābhāya nissitā,
nirodhadhammā jāyanti, jātā byanti-bhavanti te.
- 1543 yathā nadi pabbateyyā, yathā dīpasikhā tathā,
sīgha-sīghaṃ pavattantā, uppajjanti cavanti ca.
- 1544 jātā jātā nirujjhanti, aññe aññe tu jāyare,
avīcimanusambandhā, na jānanti¹ visesato.
- 1545 iti nānappakārena, vipassanto vicakkhaṇo,
aniccabhāvanaṃ dhīro, paripāceti sādhukaṃ.
- 1546 dukkhā ca dukkhavatthū ca, abhiṇha-paripīlitā,
rogā gaṇḍā ca sallā ca, āghātā ca upaddava.
- 1547 bhayopasaggāghamūlā, sāsavādīnavatṭhitā,
alenāsaraṇātāṇā, vadhakā mārakāmisā.
- 1548 jātidhammā jarā-vyādhi-sokopāyāsa-bhāgino,
parideva-sabhāvā ca, saṅklesā dukkhabhāgino.
- 1549 jegucchā ca paṭikkūlā, bībhacchā ca virūpino,
ajaññā capalā hīnā, duggandhā bālasevitā.²
- 1550 sokantari-katā niccaṃ, taṇhāy' ākaḍḍhitā bhusaṃ,
kapaṇā duggatā dīnā, vipannā ca vighātino.
- 1551 attalābhaṃ gavesanti, taṃ taṃ paccayanissitā,
dukkhādhitṭhānam accantaṃ, jātā puna vihañ-
ṇare.
- 1552 aggikūpe nimuggā va, klesasantāpa-bhāgino,
oviddhā viya sattīhi, saṅkhārā niccadukkhitā.
- 1553 jāyamānā ca jīyantā, mīyantā ca khaṇe khaṇe,
pasukā viya niccammā, haññanti serikāturā.
- 1554 tilāni tilayante va, ucchuyante va ucchuyo,
udayabbayāvassaṃ te, pīlayanti abhiṇhaso.

¹ jāyanti.² bālasevanā.

- 1555 manorama-navākārā, vipallāsa-parikkhatā,¹
iriyāpatha-sañchannā, nopatiṭṭhanti dukkhato.
- 1556 saṅkhāresu pan' etesu, vedanassāda-rodhino,
sā va sandūla-sambaddhā, sammoha-parivāritā.
- 1557 aduṇ dukkham idaṇ dukkham iti saṅsāracārino,
dukkhahetum aṅānantā, sambhamanti aviddasū.
- 1558 sukhākāram apassantā, dukkhabhāra-nipilitā,
patthenti dukkham ev' aññaṇ, bālā vyanabhāgino.
- 1559 cavantā upapajantā, rukkasakhaṇ va makkato,
dukkham etaṇ² vimuccanti, tato gaṇhanti cāparaṇ
- 1560 te digharattaṇ socanti, taṇhāsalla-samappitā,
diṭṭhipāsa-samūpetā, mānatthambhānusārino.
- 1561 tam-ākāraṇ³ pan' icc' evaṇ, vipassanto visārado,
dukkhānupassanaṇ nāma, paripāceti bhāvanaṇ.
- 1562 dhammaṭṭhiti-niyāmā hi, khandhāyatana-dhātuyo,
anattā 'sassatantā ca, ihābhoga-vivajjitā.
- 1563 payojanam adhiṭṭhāya, na tu byāpārayanti ca,
paccaya-paccayuppannā, janetuṇ vā' tha jāyituṇ.
- 1564 tathā pi hetusāmaggi-sambhave sambhavanti te,
tabbhāva-bhāvi-bhāvena, aññaṇaṇṇappavattitā.⁴
- 1565 ajāyituṇ na sakkonti, sati paccaya-sambhave,
paccayānaṇ⁵ panāhetu, na jāyanti kudācanaṇ.
- 1566 yathāppaccaya-lābhena, pavattanti yathā tathā,
rakkhitā vā vidhātā⁶ vā, natthi assāmikā tathā.
- 1567 na kiñcittham apekkhitvā, samaggā honti paccayā,
na janetuṇ na sakkonti, samaggā ca kudācanaṇ.
- 1568 ahaṇ maman ti gaṇhantā pariṇāmenti aññathā,
vissasantā harant' ete, parābhūtā palambhino.
- 1569 rittā tucchā ca suñña ca, vivittā sāravajjitā,
salakkhaṇa-paricchinna-dhammā natth' ettha puggalo.
- 1570 jāyamānā ca jiyantā, miyamānā ca saṅkhatā,
vivasā parivattanti, vaso tesāṇ na katthaci.
- 1571 na tesu kassac' isseraṇ, na tesāṇ c' atthi kassaci,
na c' attanīti saṅkhārā, ādhipacca-vivajjitā.
- 1572 kadalipattavaṭṭiva, aññaṇaṇṇappatiṭṭhitā,
sahajāta-ghanibhūtā, nopaṭṭhanti anattato.

¹ purakkhitā.² -mekāṇ.³ thambhākāraṇ.⁴ aññaṇaṇṇavavattitā.⁵ paccayāni.⁶ vijātā, āvijātā.

- 1573 arūpanissitaṃ rūpam arūpaṃ rūpanissitaṃ,
jaccandha-pīṭhasappīva, aññamaññappavattikaṃ.
- 1574 yantasuttena yantaṃ va, kāyayantaṃ pavattati,
nāmāvakaḍḍhitaṃ tattha, natthi attā sayaṃ c' api.
- 1575 cetovipphāra-nipphannā, vāyodhātu-samuṭṭhita,
iriyāpatha-viññatti-vikāra pālakā matā.
- 1576 oviddha-vedanāsalla-vikāra-pariṇāmato,
bālānaṃ cittanipphannā, attā ti parikappanā.
- 1577 suddha-saṅkhārapunjo 'yaṃ, n' ettha sattopalabbhati,
taṃ taṃ paccayam āgamma, dukkhakkhandho vajāyati.
- 1578 evam ādippakārehi, vipassanto anattato,
anattabhāvanaṃ nāma, bhāvetīti pavuccati.
- 1579 bhāvento tividham p' etaṃ, nijjhāyati tilakkhaṇaṃ,
nimittaṃ ca pavattaṃ ca, samārabba yathākkamaṃ.
- 1580 attalābha-nimittaṃ ca, taṃ taṃ paccayanissitā,
tabbhāvabhāvi-bhāvena, lakkhīyanti nimittato.
- 1581 jāyamānā ca jīyantā, miyamānā ca saṅkhata,
taṃ taṃ bhāvam atikkamma, pavattanti khane khane.
- 1582 hetunissayanākāro, nimittan ti tato mato,
pavattaṃ vattanākāro, khaṇa-santati-addhato.
- 1583 apubbābhīnavuppatti, uppādo ti pakāsito,
pubbāpariya-sandhānaṃ, paṭisandhīti bhāsitaṃ.
- 1584 āyūhantīti vuccanti, tad-atthaṃ pana vyāvāṭā,
iccādi-pariyāyehi, bhāvākārā pi saṅkhata.
- 1585 nimitte ca pavatte ca, vatthuto yanti saṅgahaṃ,
taṃ dvayākāram ārabba, paṭiṭṭhāti tilakkhaṇaṃ.
- 1586 paccayādhīna-dhammānaṃ, uppādavaya-lakkhitā,
aniccatā nimittaṭṭhā, pavattesu na pakatā.
- 1587 pubbāpara-vicittānam appavattānam attani,
sannissayena nipphanno, bhāvadubballya-sādhako.
- 1588 hetusaṅkhata-bhāvo' pi, saṅkhārānam aniccatā,
pavattamānā dasseti, taṃ sabhāvaṃ pan' attano.
- 1589 niccā dhuvā ce saṅkhārā, kasmā 'pekkhanti paccaye?
ahutvā yadi nissāya, jātā kā tattha niccatā?
- 1590 attalābhaṃ labhitvāna, hetusāmaggi-lābhato,
yāpessanti tam aññattra, kathaṃ nām' attadubbalā?
- 1591 paccaye anapekkhitvā, yadi natthi samatthatā,
attalābhūpalābhāya, kiyaṃ samatthā 'nupālāne?

- 1592 janakā paccayānaṃ hi, tad-āyūhanato paraṃ,
parihāyitum āradhā, jiyā khitta-sarā yathā.
- 1593 accī' va vaṭṭinikkhantā, meghamuttā va vijjutā,
paccayuddhata-vissaṭṭhā, dhammā bhaṅgaparāyanā.
- 1594 tasmā nimittam ākāraṃ, passanto sa vipassako,
vinassanti avassaṃ ti, saddahanto vimuccati.
- 1595 aniccato tathā h' evaṃ, vipassantassa yogino,
saddhā-vimokkha-bāhullyaṃ,¹ bhavatiti pakāsitaṃ.
- 1596 itī saṅkhāradhammesu, nimittākāra-nicchitaṃ,
aniccalakkhaṇaṃ dhiro, nijjhāyati niyāmato.
- 1597 bādhakatta-bhayākārā, pavatte dukkhitā viya,
pavattamānā piḷenti, saṅkhārā ca bhayāvahā.
- 1598 uppādābhinavākāram atikkamma tato paraṃ,
jarājajjaritā hutvā, bhaṅjamānā kathaṃ sukhā ?
- 1599 tasmā pavattam ākāraṃ, nijjhāyanto nirantaraṃ,
saṅkhāre dukkhato disvā, hitvāna paṇidhiṃ tahiṃ.
- 1600 tad-āyūhana-nissaṅgo, passaddha-daratho sukhi,
samādhi-bahulo yogī, upasanto ti vuccati.
- 1601 byāpāra-vasitākāraṃ, saṅkhārānaṃ vipassato,
nimitte ca pavatte ca, upaṭṭhāti anattato.
- 1602 anattādhīna-nipphannā, vasātītappavattino,
bhāvadubballya-nissārā, katham attā bhavissare ?
- 1603 tam evaṃ paṭivijjhanto, maññatānattalakkhaṇaṃ,
vipassanā-rasassādī, saṃvega-bahulo bhava.
- 1604 icc' āhacca pavattānaṃ,² lakkhaṇānaṃ sabhāvato,
vavatthito tattha tattha, taṃ taṃ lakkhaṇanic-
chayo.
- 1605 tathā pi pākāṭaṭṭhāne, hetubhūte ca yoniso,
vavatthapeti saṅkhāya, lakkhaṇāni vicakkhaṇo.
- 1606 uppāda-vaya-bhāvena, dissamānā hi saṅkhatā,
pubbāpara-vivekena, dassenti tad-aniccataṃ.
- 1607 tathā ca viparīṇamaṃ, vipassanto visārado,
nimittaphala-nipphannaṃ, tam-attham adhimuccati.
- 1608 dukkhappavatti-hetuttā, nimittam api paṇḍito,
bhayāvaha-niyāmena, bādhakant' eva passati.
- 1609 kuto hi³ paccayārambhā, saṅkhārā nissayanti ce ?
tato 'vassaṃ bhavissanti, mahabbhaya-samohitā.

¹ saddhādhimokkha°.² vavatthānaṃ.³ tathāhi.

- 1610 nirodha-dhammā jāyanti, sallavidhā va dukkhitā,
jarāturā vipajantā, bhijantā ca vighātino.
- 1611 ten' evāniccato diṭṭhā, dukkhabhāvena khāyare,
saṅkhatattā sabhāvo hi, dukkhāya parivattati.
- 1612 aniccā puna saṅkhārā, dukkhā ti ca vavatthitā,
anattatta-niyāmena, nidassenti salakkhaṇaṇ.
- 1613 kathaṇ attā parādhinā, paccayuppanna-bhaṅgurā,
vipatti-niyatā vā' tha, bādhamānā bhayāvahā ?
- 1614 āhaccākāra-bhedena, tividhā hi vipassanā,
aniccā dukkhānattā ti, ayam' ettha vinicchayo.
- 1615 tidhā bhūtā pan' icc' etā, pahānākāra-bheditā,
mahāvipassanā nāma, atṭhārāsa-vidhā kathaṇ.
- 1616 hetusāmaggi-nipphannaṇ, aniccan ti tilakkhaṇaṇ,
aniccataṇ vipassanto, niccasaññaṇ vimuñcati.
- 1617 aniccatāyādhiṭṭhāna-nimittaṇ pana passato,
animitte vimuccanti, animittānupassanā.
- 1618 nirujjhamāna-dhammānaṇ, byantibhāvaṇ vipassato,
samudayaṇ pajahanti, nirodhānupassanā.
- 1619 sithilā jātu nissārā, dubbalā lahughātino,
khayadhammā ti saṅkhāya, ghaṇasaññaṇ vimuñcati.
- 1620 attalābhaṇ atikkamma, vayanṭiti hi cintayaṇ,
jahat' āyūhanaṇ tattha, putte pūtipajā¹ viya.
- 1621 anavaṭṭhita-bhāvānaṇ, aññathattaṇ vipassato,
vikāra-pariṇāmesu, dhuvasaññā virajjati.
- 1622 ālambaṇ ca tad-ālamba-ñāna-bhaṅgaṇ ca bhāvayaṇ,
sārādānābhinivesaṇ, adhipaññāya muñcati.
- 1623 icc' āniccā 'nimittā ca, nirodhā ca khayā vayā,
vipariṇāmādhīpaññā,² dhammānupassanā ti ca.
- 1624 sattānupassanā-bhedam aniccākāradassanaṇ,
niccasaññādi-bhaṅgāya, paridīpenti paṇḍitā.
- 1625 taṇ tam ākāram ārabbha, tathā bāhullavuttito,
taṇ-lakkhaṇānugatā ca, bhedo³ tass' eva sattadhā.
- 1626 sukhasaññaṇ nissajanti, vuttā dukkhānupassanā,
nibbidānan ti⁴ nibbinnā, virāgā rāgavajjitā.
- 1627 jātappaṇihitā nāma, muñcanti paṇḍhiṇ tathā,
nirālayābhinivesā, ādinavānupassanā.

¹ sūtipajā.² vipariṇāmādi-paññā, vipariṇāmādisaññā.³ bheda.⁴ nibbedhananti, nibbidāyanti.

- 1628 pañcānupassanābhedaṃ, tad-idaṃ dukkhadassanaṃ,
sukhasaññādi-bhaṅgāya, pavattaṃ ti pakāsitaṃ.
- 1629 anattato vipassanto, attasaññaṃ vimuñcati,
jahat' attābhinivesaṃ, jhāyanto puna suññato.
- 1630 dvayānupassanā-bhedam-anattākāra-dassanaṃ,
attasaññābhinivesa-vimokkhāya vibhāvitaṃ.
- 1631 paṭinissaggato disvā, saṅkhāresu tilakkhaṇaṃ,
jahanto saṅkhatādānaṃ, pakkhandaṃti asaṅkhate.
- 1632 yathābhūtena ñāṇena, vipassanto vimuccati,
sammohābhinivesamhā, avipallattha-dassino.
- 1633 mohatābhoga-nimmuttā, paṭisaṅkhānupassanā,
jahant' appaṭisaṅkhaṇaṃ tu, paṭisaṅkhāya lakkhaṇaṃ.
- 1634 diṭṭhisāṅkhāta-dosattā, vibhāvento vivattaṃto,
saṃyogābhinivesamhā, paṭilino vimuccati.
- 1635 muñcitukamyatā-ñāṇaṃ, paṭinissagga-sammataṃ,
yathābhūtaṃ tathā ñāṇaṃ, paccayākāra-nissitaṃ.
- 1636 saṅkhārupekkhā-ñāṇaṃ tu, paṭisaṅkhānupassanā,
vuṭṭhānagāminī nāma, vivattaṃti ti pavuccati.
- 1637 catasso pi pan' icc' etā, ādānādippabhañjita,
lakkhaṇattayam āhacca, pavattanti yathā tathā.
1638 nimittam ārabha tathā pavattaṃ,
tilakkhaṇaṃ jhāyati yāya yogī,
tam-ittham aṭṭhārasa-bheda-bhinnaṃ,
vipassanā-bhāvanam āhu dhīrā.
- 1639 vipassanānāyamaṃ imam uttamaṃ subhaṃ,
nidassitaṃ jinaṃvacanānusārato,
vibhāvayaṃ manasi hitāvahaṃ paraṃ,
nirāmayam padam anupāpuṇissati.
- Iti Nāmarūpaparicchede
vipassanā-vibhāgo nāma ekādasamo
paricchedo.*

DVĀDASAMO PARICCHEDO.

- 1640 Icc' aṭṭhārasadhā bhinnā, paṭipakkhappahānato,
lakkhaṇākāra-bhedena, tividdhā pi ca bhāvanā.

- 1641 kalāpato sammasanaṃ, udayabbaya-dassanaṃ,
bhaṅge ñāṇaṃ bhaye ñāṇaṃ, ñāṇam ādinave pi ca.
- 1642 tath' eva nibbidāñāṇaṃ, ñāṇaṃ muñcitukamyatā,
paṭisaṅkhā ca saṅkhārupekkhā ñāṇānulomikaṃ.
- 1643 icc' avatthā-pabhedena, dasadhā pi vibhāvītā,
sabhāgattha-visesena, tidhā saṅgahitā puna.
- 1644 yathābhūtaṃ nāma ñānattayaṃ sammasanādikaṃ,
bhayādiñāṇaṃ tividhaṃ, nibbidā ti pavuccati.
- 1645 tathā muñcitukāmādi, virāgo va catubbidhaṃ,
lakkhaṇattaya-nijjhāna-vasena puna vuṭṭhitā.
- 1646 suññatañ c' ānimittañ ca, tathāppanihitaṃ ti ca,
sādheti maggasaṅkhataṃ, vimokkhattayam uttamaṃ.
- 1647 iti bhāvetukāmassa, vibhāvēmi yathākkamaṃ,
dasāvattā-vibhāgena, samādāya yathākkamaṃ.
- 1648 visuddho paṭhamaṃ tava, sādhu silavisuddhiyā,
upacārappanāyañ ca, tathā citta-visuddhiyaṃ.
- 1649 sappaccayaṃ pariggayha, nāmarūpaṃ sabhāvato,
ditṭhi-kaṅkhāvitaraṇaṃ, patvā suddhiṃ tato paraṃ.
- 1650 atitānāgate khandhe, paccuppanne ca sāsave,
kalāpato sammasitvā, sammaseyya tilakkhaṇaṃ.
- 1651 ādāna-nikkhepanato, vayovuddh' atthagāmito,
āhārato ca ututo, kammato cāpi cittato.
- 1652 dhammatārūpato cāpi, rūpasattakato naye,
kalāpato yamakato, khaṇikā paṭipāṭito.
- 1653 ditṭhim ugghātayanto ca, mānam ugghātayaṃ
tathā,
nikanti-pariyādinno, nāmasattakato naye.
- 1654 niccā ce na nirujjheyyaṃ, na bādheyyaṃ sukhā
yadi,
vase vatteyyum attā ce, tad-abhāvā na tādīsā.
- 1655 sambhavanti hi saṅkhārā, sati paccayasambhave,
tato paccayanipphannā, avassaṃ bhedaḡāmino.
- 1656 tad-aniccā khayatṭhena, dukkhā nāma bhayatṭhato,
anattasāra-katṭhena, saṅkhārā ti vibhāvayaṃ.
- 1657 kālena sammase rūpaṃ, nāmaṃ kālena sammase,
ajjhatañ ca bahiddhā ca, samāsa-vyāsato tato.
- 1658 yathopattṭhita-bhedena, sammasanto samūhato,
kalāpato sammasanam iti bhāveti paṇḍito.

- 1659 tass' evaṇ sammasantassa, kammaññaṇ hoti māna-
saṇ,
sūpatṭhanti ca saṅkhārā, vodāyati ca bhāvanā.
- 1660 tato paraṇ vipassanto, parigaṇhāti paṇḍito,
paccayuppanna-sabhāvaṇaṇ, khandhānam udayabba-
yaṇ.
- 1661 taṇhā - sammoha - kammehi, khandhapaṇcaka - sam-
bhavo,
rūpam āharato¹ hoti, phassato vedanādayo.
- 1662 viññaṇaṇ nāmarūpamhā, sambhotīti ca passato,
tassa paccayato hoti, khandhes' udaya-dassanaṇ.
- 1663 taṇhādinaṇ nirodhā ca, nirodho hoti passato,
tathā vīsatidhā hoti, tatth' eva vāyadassanaṇ.
- 1664 nibbatti-vipariṇāma-lakkhaṇaṇ pana passato,
khaṇato dasa ṭhānesu, udayabbaya-dassanaṇ.
- 1665 itthaṇ paññāsadhā bhedo, khandhānam udayabbayo,
āyatanādi-bhedo pi, yojetabbo yathārahaṇ.
- 1666 tad-evam anupassanto, khandhāyatana-dhātuyo,
aniccā dukkhānattā ti, bhāveti bahudhā budho.
- 1667 bhāvanāpasutass' evaṇ, passato bodhipakkhiyā,
pātubhūtā pavattanti, vīsesena vīsaradā.
- 1668 salakkhaṇa-paricchinne, tilakkhaṇa-vavattHITE,
chando sāsava-saṅkhāre, sādaraṇ pariyesati.
- 1669 tattha pubbaṅgamaṇ hutvā, sampakkhandati mānasaṇ,
saṅkappo 'bhiniropeti, āharanto² punappunaṇ.
- 1670 yathā-vatthusabhāvena, tato saddhā vimuccati,
sati sūpatṭhitā hoti, pariggayha sabhāvato.
- 1671 paññā sampañivijjhantī, samāhacca vipassati,
paggahetvāna vāyāmo, paṭipādeti bhāvanaṇ.
- 1672 tato pitimano hoti, nipphādita-manoratho,
pāmujjabahulo hutvā, passaddha-daratho pana.
- 1673 vikkhepuddhacca-nittiṇṇo, samādhīyati niccalo,
upekkhā bhāvanāvīthim adhiṭṭhāti tato paraṇ.
- 1674 ārūḷha-yoggācariyo, ājāniya-ratho viya,
tathābhāve³ padīpo va, pasann' ekamukhatṭhitā (?).
- 1675 sukhumā nipuṇākārā, khuradhārā-gatā viya,
gaṇhantī bhāvanā-gabbhaṇ, pavaḍḍhati vipassanā.

¹ āharato.² āhananto.³ vātābhāve.

- 1676 sampatta-paṭivedhassa, tass' evaṃ taṃ vipassato,
jāyat' eko upakkleso, dasopakklesavatthukā.¹
- 1677 obhāso pīti passaddhi, adhimokkho ca paggaḥo,
sukhaṃ ñāṇam upaṭṭhānam upekkhā ca nikanti ca.
- 1678 jātesv etesu yaṃ kiñci, ulāraṃ jātavimhayaḥ,
disvā vipassanāmaggā, vakkamitvā tato paraṃ.
- 1679 tam ahaṅkāra-vikkhitto, assādentō mamāyati,
hotādhimāniko vā' tha, maññanto tam anuttaraṃ.
- 1680 siyā cevam upakkliṭṭhā, patitā vā' tha bhāvanā,
tath' evaṃ paṭisaṅkhāya, paṭivijjhati paṇḍito.
- 1681 nariya-taṇhā-ditṭhi-māna-pariyogāha-hetuto,
lakkhaṇālambanattā ca, lokiyā 'yaṃ vipassanā.
- 1682 ditṭhi-māna-nikanti ca, kummagga²-paripanthakā,
maggo visuddhiyā nāma, visuddhā ca vipassanā.
- 1683 sārathī va rathaṃ bhantam iti saṅkhāya sādhukaṃ,
pavittṭhamaggā³-vikkhittaṃ, sampādeti yathā pure.
- 1684 itthaṃ magge amagge ca, yāthāva-paṭivedhakaṃ,
maggāmagga-visuddhīti, ñāṇadassanam īritaṃ.
- 1685 ceto pavattanākāram iti sallakkhayaṃ budho,
sādhukaṃ paṭivijjhanto, sukhumaṃ nipunaṃ tato.
- 1686 paripantho vimocetvā, bodhetvā bodhipakkhiye,
bhāvanaṃ paṭipādentō, punad-evodayabbayaṃ.
- 1687 samadhiṭṭhāya medhāvī, vipassati tilakkhaṇaṃ,
udayabbaya-ñāṇaṃ ti, tam īrenti tato paraṃ.
- 1688 saṅkhārānaṃ vibhūtatā, sākārānaṃ visesato,
tilakkhaṇānaṃ ditṭhattā, saṅkhatesu sabbhāvato.
- 1689 paripanthā vimuttassa, maggāmagga-visuddhiyā,
yathāvīthippavattassa,⁴ paṭipatti-visuddhiyā.
- 1690 indriyānaṃ sutikkhattā, paripakkā vipassanā,
udayamhā vimuccitvā, bhaṅge ṭhāti yathākkamaṃ.
- 1691 uppādo paccayāyatto, dhammānam iti nicchite,⁵
nirodhānugatā jāti, siddhāvassaṃ⁶ niyāmato.
- 1692 tatodayā va paṭṭhāya, atthāya suriyo viya,
vināsāya pavattantā, vayan't' evāti pekkhati.
- 1693 udayābhogam ohāya, vayan't' icc' eva sabbathā,
bhedasabhāvam ārabha, dhammesu sati tiṭṭhati.

¹ na copakklesa^o.² catumagga.³ -maggaṃ.⁴ yathāvidhi pavattassa.⁵ nicchaye, nicchiya.⁶ siddhā vā 'yaṃ.

- 1694 atītā ca niruddhā va, nirujjhissant' anāgatā,
nirujjhant' eva vattantā, icc' evam anupassato.
- 1695 nijjharo va giraggamhi, vāri voṇata-pokkhare,
padipo viya jhāyanto, āragge-r-iva sāsapo.
- 1696 ātape viya ussāvo, parissāve jalaṇ viya,
madditaṇ pheṇapiṇḍaṇ va, loṇapiṇḍam iv' oḍake.
- 1697 uḍake daṇḍarājiva, vijjutā va valāhake,
jalaṇ tattakapāle va, salile viya bubbulaṇ.
- 1698 vātabbhāhata-tūlaṇ va, tiraṇ pattā va viciyo,
phalaṇ bandhanamuttaṇ va, tiṇāniva¹ hutāvahe.
- 1699 jāyantāpi ca jīyantā, mīyantā ca nirantaraṇ,
nirodhāyābhidhāvantaṇ, bhaṅgābhimukhapātino.
- 1700 vigacchantā va dissanti, khīyant' antaradhāyino,
viddhaṇsayantā saṅkhārā, patantā ca vināsino.
- 1701 bhaṅgañāṇaṇ tam akkhātaṇ, yena ñāṇena passato,
aniccatānudhāvanti, tividhā pi vipassanā.
- 1702 udayabbaya-bhaṅgesu, pākātā hi aniccātā,
bhayādīnava-nibbedhe, dukkhato 'nattato tato.
- 1703 itthaṇ bhaṅgam adhiṭṭhāya, passantassa tilakkhanaṇ,
saṅkhārā sabhayaṇ hutvā, samupaṭṭhanti yogino.
- 1704 vālamigānubaddhā va, nimujjantā viy' aṇṇave,
amanussa-gahītā va, parikkhittā va verihi.
- 1705 kanhasappa-samālīhā, caṇḍahatthi-samuṭṭhitā,
papātāvāṭa-pakkhantā, patantā va² hutāvahe.
- 1706 vajjhappattā mahācorā, chijjantā viya sīsato,
sūlam āropiyantā va, pabbaten' otthaṭā viya.
- 1707 jātisaṅkaṭa (?) pakkhantā, jarā-byādhi-nipīlitā,
maraṇāsāni-sammaddā, mahābyasana-bhāgino.
- 1708 maccun' abbhāhatā niccaṇ, dukkhabhāra-samotthaṭā,
sokopāyāsa-nissandā, parideva-parāyaṇā.
- 1709 taṇhā-ditṭhi-mamattena,³ sattā etthādhimucchitā,
baddhā bhayena baddhā va, muttā va bhayamut-
takā.
- 1710 iti saṅkhārādhammesu, bhayuppattim udikkhato,
bhayañāṇan ti bhāsanti, bhayamuttā mahesayo.
- 1711 sabhayaṇ puna saṅkhārā, sandissanti samantato,
ahitāvahitā niccam ādīnava-nirantarā.

¹ tilānīva.² sakuntā va.³ pamattena.

- 1712 gūthakūpaṃ va kuthitaṃ, bhasmacchanno va pāvako,
sarakkhasaṃ va salilaṃ, savisaṃ viya bhojanaṃ.
- 1713 vanaṃ vālamigākiṇṇaṃ, maggo cora-mahabbhayaṃ,
bhijjamānā mahānāva, phalantā asanī yathā.
- 1714 āvudhākula-sannaddhā, yuddhabhūmi-patiṭṭhitā,
saṅgatā va mahāsenā, ghorānattha-niyāmitā.
- 1715 rathaṃ cakkasamārūhaṃ, vuyhantaṃ va labāmukhaṃ,
kappuṭṭhāna-mahārambhaṃ, kappo pattantaro yathā.
- 1716 tathā lokā tayo p' ete, mahopaddava-saṅkulā,
ḍayhant' ekādasaggīhi, paripphanda-parāyaṇā.
- 1717 mahāraññaṃ iv' ādittaṃ, bhava-yoni-gatiṭṭhiti,
sattāvāsā samibhūtā, jalitaṅgāra-kāsukā.
- 1718 āsivisā mahābhūtā, vadhakā khandhapañcakā,
cakkhādayo suññagāmā, gocarā gāmaghātakā.
- 1719 iccānaya-samākiṇṇaṃ, bhavasāgara-maṇḍalaṃ,
leṇaṃ tāṇaṃ patiṭṭhaṃ vā, saraṇaṃ vā na vijjati.
- 1720 etthābhīrodhino bālā, vaṅkaghastā va mīnakā,
mahāsaṅkat' upabbūlhā, mahabbhayam adhiṭṭhitā.
- 1721 jāyamānā ca jīyantā, nānā-byasana-piṭitā,
vipattāvāṭa-patitā, maraṇābaddha-nicchayā.
- 1722 mohandhakāra-piṭitā, caturōgha-samoṭṭhatā,
vitunnā dukkhasallena, vihaññanti vighātino.
- 1723 itthañ ca visapupphaṃ va, nānānattha-phalāvahaṃ,
dukkhānubandha-sambādhaṃ, ābādhaṃ va samuṭṭhi-
taṃ.
- 1724 āsivisaṃ va kupitaṃ, ghoraṃ bhaya-nibandhanaṃ,
asisūṇaṃ va sārambhaṃ, dukkhāyūhanaṃ padaṃ.
- 1725 savidāha-paripphanda-pakkabandham¹ ivodakaṃ,
uppādañ ca pavattañ ca, nimittāyūhanaṃ tathā.
- 1726 paṭisandhiñ ca passantaṃ, ñāṇam ādīnavaṃ mataṃ,
tebhūmakesu tenāyam avuddhiṃ paṭivijjhati.
- 1727 bhaya-bhērava-pakkhante, bavhādīnava-paccaye,
saṅkhāre samavekkhanto, nibbindati nirālayo.
- 1728 visaṃ jīvitukāmo va, verike viya bhīruko,
supannaṃ nāgarājā va, coraṃ viya mahaddhano.
- 1729 dukkhānusaya-sambādhe, bādhamāne vibhāvayaṃ,
saṃvejeti nirānande, paripantha-bhayaṅkule.

¹ pakkamantaṃ.

- 1730 suddho mutta-karisaṇ va, suhito vamiṭṭaṇ viya,
suvilitto va duggandhaṇ, sunhāto aṅgaṇaṇ viya.
- 1731 rāga-dosa-parikkliṭṭhe, caturāsava-pūṭike,
hina-lokāmisā-piye, saṅklesa-visā-dūsite.
- 1732 saṅkhāre pi jigucchanta, nābhinaṇḍati paṇḍito,
tass' etaṇ nandi-nissatṭhaṇ, nibbidāñāṇam abravuṇ.
- 1733 sabhayaḍinaṇve disvā, saṅkhāre puna paṇḍito,
nibbindanto tato tehi, parimuccitum icchati.
- 1734 mīnā va kumine baddhā, paṇjare viya pakkhino,
coro cārakā-baddho va, peḷāy' anto va pannago.
- 1735 paṅke satto mahānāgo, cando rāhumukhaṇ gato,
migo yathā pāsagato, tathā saṅsāra-cārake.
- 1736 avijjā-pariyonaddhe, khandhapaṅcaka-santhare,¹
ditṭhijāla-paṭicchanne, vipallāsa-parikkhite.
- 1737 paṅca-nīvaraṇābaddhe, mānatthambha-samussaye,
icchāpapāta-gambhīre, vipatti-vinipātane.
- 1738 jarā-vyādhi-bahuppāde, dhūmaketūpapattike,
kodhūpanāha-dahane, sokopāyāsa-dhūpīte.
- 1739 parappamāḍavarodhe, bhavataṇhāvakaḍḍhane,
vippayoga-samuttāse,² niccāpāya-bhayaḍakule.
- 1740 chālambābhīhate niccaṇ, phassadvārādhikuttāne,³
saṅcetanā kāraṇike, vedanā-kammakāraṇe.
- 1741 anattāhāpa-nigghose, klesa-rakkhasa-lālite,
maraṇārambha-niṭṭhāne, baddho muttiṇ gavesati.
- 1742 aggiṇ viya ca samphutṭhaṇ, asuciṇ gahitaṇ viya,
petāṇ khāditu-kāmaṇ va, ukkhittam iva āvudhaṇ.
- 1743 mahāvyaṇsaṇ' upassatṭhe, saṅkhāre mottum icchato,
muṅcītukamyatāñāṇam uppannaṇ ti pavuccati.
- 1744 dujjahe palibuddhante (?), ganthānusaya-saṅgame,
taṇhupāḍāna-gahane, nandirāgānubandhane.
- 1745 ditṭhi-māna-madatthaddhe,⁴ lobhapāsa-nirantare,
saṅgyojana-mahāḍugge, cirakālappapaṅcite.
- 1746 saṅkhāre muṅcat' accantaṇ,⁵ āvijjhītvā va⁶ pannagaṇ,
lakkhaṇāṇ' upanijjhāya, sukhumaṇ pana yoniso.
- 1747 majjhata-gahano tasmā, nirapekkha-vimuttiyā,
vaggulī vāphalaṇ rukkhaṇ, vīmaṅsati viṇesato.

¹ °patthare ; °matthare.² samuttāre.³ °koṭṭane.⁴ °upatthaddhe ; paritthaddhe.⁵ muṅcītaccantaṇ.⁶ āvajjetvā va.

- 1748 vihaṇaṇ viya kappāsaṇ, vihananto punappunaṇ,
gandhaṇ viya ca piṇsanto, pisaṇaṇ yeva sādhukaṇ.
- 1749 aniccā dukkhānattā ti, satimā susamāhito,
āhacca paṭivijjhanto, lakkhaṇāni vipassati.
- 1750 vipassantassa tass' evaṇ, paṭisaṅkhānupassanā,
ñāṇam iccāhu nipuṇaṇ, vicinantaṇ visārado.
- 1751 iti sammā vipassanto, sacchikatvā tilakkhaṇaṇ,
yathābhūta-sabhāvena, tatth' evam anupassati.
- 1752 aniccā vata saṅkhārā, niccā ti gahitā pure,
dukkhā ca sukhato diṭṭhā, anattā ca pun' attato.
- 1753 aniccā dukkhānattā ca, saṅkhataṇa puna sabbathā,
alabbhaneyya-dhammā¹ ca, tath' ev' akāmakāriyā.
- 1754 dhātumattā parādhīnā, attādheyya-vivajjitā,
maccudheyya-vasānitā, upadhī-hata-gocarā.
- 1755 ahaṇaṇ mamaṇ ti vohāro, paro vā 'tha parassa vā,
attā vā attaniyaṇ vā, vatthuto natthi katthaci.
- 1756 yathā pi aṅgasambhāra, hoti saddo ratho iti,
evaṇ khandhesu santesu, hoti satto ti sammuti.
- 1757 tattha kappenti attānaṇ, bālā dummedhino janā,
ajjhataṇ vā bahiddhā vā, passato natthi kiñcanaṇ.
- 1758 sukhito dukkhito vā' tha, puggalo nāma katthaci,
vatthuto natthi sabbattha, saṅkhārā taṇ-sabhāvino.
- 1759 jāyamānā ca jiyantā, miyamānā ca saṅkhataṇ,
attā va dukkhitaṇ h' ete, na tu dukkhāya kassaci.
- 1760 dukkham eva hi sambhoti, dukkhaṇaṇ tiṭṭhati veti ca,
nāññattra dukkhā sambhoti, nāññaṇ dukkhā niruj-
jhati.
- 1761 ettha gayhūpagaṇ natthi, palās' etaṇ papañcitaṇ,
niruddhassa samāyūhā, niratthaka-samubbhavā.
- 1762 aniccā honti saṅkhārā, dukkhitaṇ vā mam' ettha kiṇ,
anattā vā ti saṅkhārupekkhāññaṇaṇ pavattati.
- 1763 iti disvā yathābhūtaṇ, yāva bhaṅgā tato paraṇ,
gaṇhantī bhāvanā-gabbhaṇ, paripakkā vipassanā.
- 1764 avassaṇ bhaṅga-niṭṭhāne, bhayādīnava-nicchite,
nibbinditvā virajjanto,² patisaṅkhāy' upekkhati.
- 1765 tattha mutta-karisaṇ va, khelaṇaṇ va ujjhitaṇ,³
vissatṭha-padasuttaṇ va, vissatṭha-bhariyaṇ viya.

¹ ālambaneyya°.² virajjanti.³ vajjitaṇ, muccitaṇ.

- 1766 pavattañ ca nimittañ ca, patisañkhāy' upekkhato,
sabbasañkhāra-dhammesu, gati-yoni-bhavesu vā.
- 1767 vāri pokkharapatte va, sūcikagge va sāsapo,
khittaṃ kukkuṭa-pattaṃ va, daddulaṃ va hutāvahe.
- 1768 nappasāriyati cittaṃ, na tu sajjati bajjhati,
ālayā paṭīliyanti, parivattati¹ vattato.
- 1769 sitaṃ ghammābhitatto va, chātajjhato va bhojanaṃ,
pipāsito va pāṇiyaṃ, vyādhitto va mahosadhaṃ.
- 1770 bhito khemanta-bhūmiṃ va, duggato va mahāni-
dhiṃ,
añjasaṃ maggamūlho va, dīpaṃ viya ca aṇṇave.
- 1771 ajarāmaram accantaṃ, asañkhāram anāsavaṃ,
sabbadukkha-kkhayaṭṭhānaṃ, nibbāṇam abhikañkhati.
- 1772 vuṭṭhāna-gāmini cāyaṃ, sikhāpattā vipassanā,
sakuṇi tīradassī va, sānulomā pavattati.
- 1773 appavattam animittaṃ, passanto pana santato,
pakkhī va nipphalaṃ rukkhaṃ, hitvā vuṭṭhati sañ-
khate.
- 1774 upacārasamādhīti, kāmāvacara-bhāvanā,
vutto 'yaṃ lokiyo maggo, pubbabhāga-vipassanā.
- 1775 paripakkā² kamen' evaṃ, paribhāvita-bhāvanā,
pariccajanti sañkhāre, pakkhandanti asañkhate.
- 1776 janetānuttaraṃ maggam āsevana-visesato,
kaṭṭha-saṅghattānā jāta-acci-dhūmāvabhāsuraṃ.³
- 1777 uggacchati yathādicco, purakkhitvāruṇaṃ tathā,
vipassanaṃ purakkhitvā, maggadhammo pavattati.
- 1778 tathā pavattamāno ca, nibbāṇapada-gocaro,
vimokkhattaya-nāmena, yathārahām asesato.
- 1779 klesa-dūsita-santāne, abhiantā vigacchati,
ekacittakkhaṇuppādo, asanī viya pabbataṃ.
- 1780 pubbe vutta-nayen' eva, appanā-nayam iraye,
pāda-kajjhāna-bhedena, jhānaṅganiyamo bhava.
- 1781 parikammopacārānuloma-sañkhāta-gocarā,
yaṃ kiñci lakkhanākāraṃ, vipassantā pavattare.
- 1782 tato gotrabhu nibbāṇam ālambitvāna jāyati,
bahiddhā khandhato tasmā, vuṭṭhānaṃ ti pavuccati.

¹ paṭivattati; parivattati.² paripāka-kamen' evaṃ.³ acci-mummāva°.

- 1783 tato maggo kilesamhā, vimuccanto pavattati,
vuṭṭhānaṃ ubhato tasmā, khandhato ca kilesato.
- 1784 dve tathā tiṇi vā honti, phalāni ca tato paraṃ,
bhavaṅgapāto taṃ chetvā, jāyate paccavekkhaṇā.
- 1785 maggaṃ phalaṃ ca nibbānaṃ, paccavekkhati paṇḍito,
hīne kilese sese ca, paccavekkhati vā na vā.
- 1786 bhāvetvā paṭhamaṃ maggaṃ ittham ādiphale tṭhito,
tato paraṃ pariggayha, nāmarūpaṃ yathā pure.
- 1787 kamena ca vipassanto, punad-eva yathārahaṃ,
yathānukkamaṃ appeti, sakadāgāmi-ādayo.
- 1788 itthaṃ vibhatta-paripakka-vibhāvanāyaṃ,¹
buddhānubuddha-paribhāvita-bhāvanāyaṃ,
paccuddhareti bhavasāgara-pāragāmī,
magga mahesi guṇasāgara-pāragāmī.
- 1789 icc' etaṃ dasavidha-bhāvanā-vibhāgaṃ,
bhāvetvā parama-hitāvahaṃ kamena,
pappontā padam ajarāmarāṃ cirāya,
saṅklesaṃ sakalam avassajanti dhīrā.

*Iti Nāmarūpaparicchede
dasāvattā-vibhāgo nāma dvādasamo
paricchedo.*

TERASAMO PARICCHEDO.

- 1790 Vipassanāya nissandam iti vuttam ito paraṃ,
saccānaṃ paṭivedhādiṃ, pavakkhāmi yathākkamaṃ.
- 1791 pariññā ca pahānaṃ ca, sacchikiriyā ca bhāvanā,
iti dukkhādi-saccesu, kiccama āhu catubbidhaṃ.
- 1792 taṃ sabbāṃ maggākālamhi, karissati tato paraṃ,
paṭippassaddhakiccattā, kataṃ hoti phale kathaṃ.
- 1793 chinnatālo phalass' eva, chinnānusaya-mūlakā,
kandhā nālam adhiṭṭhānaṃ, vipallāsapavattiyā.
- 1794 accanta-paṭipakkhattā, catumaggappavattiyā,
paraṃ klesā na jāyanti, dadḍhabij' aṅkuraṃ yathā.

¹ vipassanāyaṃ.

- 1795 nīyānatthavisesena, aññamaññassa paccayo,
maggo ca maggaṃ bhāveti, jāyamāno 'thavā puna.
- 1796 maggappavatti-santāne, bhāvanā ti pavuccati,
vattamānena taṃ kiccaṃ, nipphāditam asesato.
- 1797 iti tīṇi pi saccāni, kiccato paṭivijjhati,
nibbānaṃ sacchikubbanto, maggo ekakkhāne saha.
- 1798 kiccappavattito c' ettha, paṭivedho ti vuccati,
tañca sādheti maggo 'yaṃ, nīyanto santigocaro.
- 1799 pariccajitvā saṅkhāre, maggass' ārabha nibbutiṃ,
nīyānam eva saccesu, kiccāsāadhanam iritaṃ.
- 1800 maggo eva hi nīyāti, sesā tass' opakārakā,
appentā jhānadhammā ca, bujjhantā bodhipakkhiyā.
- 1801 tasmā tass' eva vuṭṭhānaṃ, pakāsentī visesato,
khandhehi ca kilesehi, vimokkhattayato kathaṃ.
- 1802 katvānābhīnivesan tu, yattha tattha yathā tathā,
bhūmidhammaṃ pariggayha, vipassitvā tato paraṃ.
- 1803 yato kutoci vuṭṭhānaṃ, yadi hoti aniccato,
hutvā 'dhimokkha-bahulo, saddhindriya-visesato.
- 1804 animitta-vimokkhena, nīyanto sattapuggalo,¹
saddhānusārī paṭhamaṃ, majjhe saddhāvimuttako.
- 1805 ante paññā-vimutto ti, tam irenti tathāgatā,
saṅkhāre dukkhato disvā, vuṭṭhahanto sa puggalo.
- 1806 passaddhi-bahulo hutvā, samādhindriyalābhato,
tath' evāppanihitena, nīyanto tividho bhava.
- 1807 anattato vuṭṭhahitvā, veda-bāhulyayogato,
suññatenātha nīyanto, paññīndriya-visesato.
- 1808 dhammānusārī paṭhamaṃ, diṭṭhippatto tato paraṃ,
ante paññāvimutto ti, tam pi dipenti paṇḍitā.
- 1809 āneñjapādakajjhāna-nāmakāya-visesato,
sacchikatvāna nibbānaṃ, majjhe cha kāyasakkhino.
- 1810 arūpato ca maggena, āneñjena ca rūpato,
vimutto ubhatobhāga-vimutto arahā bhava.
- 1811 tivimokkha-mukhībūtā, iti vuṭṭhāna-sādhikā,
satta-puggalabhedañ ca, sampādeti vipassanā.
- 1812 adhimuccati saddhāya, yathāvattu-sabhāvato,
ñeyyadhammesu sabbattha, paññā ca paṭivijjhati.

¹ santapuggalo.

- 1813 tasmā saddhā ca paññā ca, vatthu-nicchaya-lakkhaṇā,
vatthuppatiṭṭhitā cāyaṃ, tilakkhaṇa-vipassanā.
- 1814 tasmā saddhādūro yogī, disv' oḷārika-lakkhaṇaṃ,
tato param anattā ti, sukhome adhimuccati.
- 1815 tass' evam adhimuttassa, saddhā vā pana kevalā,
samādhindriyādhikā ca, vuṭṭhāna-ghatitā bhavē.
- 1816 thūlalakkhaṇam ohāya, paññādūre vipassato,
dhammasabhāvam āhacca, sukhumāṃ pativijjhati.
- 1817 tasmā saddhādūrassa' eva, vuṭṭhānadvayam ādito,
ante saddhānubhāvāya, paññā suparipūراتي.
- 1818 paññādūrassa sesan ti, keci ācariyā pana,
dhurasāṃsāṃdanaṃ nāma, vuṭṭhānesu vibhāvayaṃ.
- 1819 sattakkhattu-paramo ca, kolaṅkolo tathāparo,
ekabijiti tividho, sotāpanno pavuccati.
- 1820 sakideva imaṃ lokaṃ, āgantā pana puggalo,
sakadāgāmināmena, dutiyo pi pakāsito.
- 1821 antarā parinibbāyī, upahaccāparo tato,
asaṅkhāra-sasaṅkhāra-uddhaṃ-soto ti pañcadhā.
- 1822 anāgāmī ca tatiyo, catuttho arahā ti ca,
itthaṃ phalaṭṭhā cattāro, maggatthā ca tato pare.
- 1823 bhāvanāpariyāyena, paṭivedhānurūpato,
cattāro ca yugā honti, aṭṭha cāriya-puggalā.
- 1824 diṭṭhi-kaṅkhā pahiyanti, ādimaggena sabbathā,
apāyagāmanīyaṃ tu, pāpam aṅṅaṃ pahiyati.
- 1825 sakadāgāminimaggena, khīyanti' oḷārikā tathā,
anāgāmikamaggena, kāmo doso ca sabbathā.
- 1826 arahattena sabbe pi, klesā khīyanti sabbathā,
klesahāni yathāyogam iti ñeyyā vibhāvinā.
- 1827 paṭisaṃbhidā catasso va, atthe dhamme niruttiyaṃ,
paṭibhāṇe ca bhāsanti, ñāṇaṃ bhedaṅgataṃ budhā.
- 1828 hetu phalaṅ ca nibbāṇaṃ, bhāsitaṭṭho tathāparo,
pākā kriyā ti pañc' ete, atthanāmena bhāsitā.
- 1829 hetu cāriyamaggo ca, bhāsitaṅ ca tathāparaṃ,
kusalākusalaṃ ceti, pañca dhammo pakāsito.
- 1830 tath' evaṃ dasadhā bhede, atthadhamme yathārahaṃ
yo vohāro sabhāvena, sā niruttiti sammata.
- 1831 taṃ taṃ gocara-kiccādi-bheda-bhinnaṃ tahiṃ tahiṃ,
pavattamānaṃ yaṃ ñāṇaṃ, paṭibhāṇaṃ tam iritaṃ.

- 1832 pubbayogo bāhusaccaṃ, desabhāsā tathā-gamo,
paripucchā adhigamo, nissayo mittasampadā.
- 1833 iccūpanissayaṃ laddhā, bhijjati paṭisambhidā,
asekkhabhūmiyaṃ vā 'tha, sekkhabhūmiyam eva vā.
- 1834 sarasato āgamato, tathālambanato pi ca,
nāmuppattiṃ pakāsentī, phalassa tividhā budhā.
- 1835 tidhā tato samāpatti, sotāpatti-phalādikā,
suññatā cānimittā ca, tathāppañihitā ti ca.
- 1836 tañca vuttanayen' eva, samāpajjitum icchato,
vipassantassa saṅkhāre, phalam appeti attano.
- 1837 nirodhan tu samāpattiṃ, rūpārūpassa lābhiko,
samāpajjat' anāgāmī, arahā ca yathā tathā.
- 1838 rūpārūpa-samāpattiṃ, samāpajja yathākkamaṃ,
vutṭhahitvā vipassanto, tattha tatth' eva saṅkhate.
- 1839 yuganandhaṃ pavattetvā, samathaṃ ca vipassanaṃ,
yāv' ākiñcaññāyatanam itthaṃ patvā tato paraṃ.
- 1840 adhiṭṭheyyam adhiṭṭhāya, katvābhogaṃ yathārahaṃ,
maggārūppasamāpattī, samāpajjati paṇḍito.
- 1841 tato nirodhaṃ phusati, cittuppāda-dvayā paraṃ,
tass' evaṃ manasābhāvo, nirodho ti pavuccati.
- 1842 phala-citta-samuppādā, vutṭhānaṃ tassa dīpitaṃ,
tato bhavaṅgaṃ taṃ chetvā, paccavekkhati buddhimā.
- 1843 iccānekagunādhāraṃ, paññābhāvanam uttamaṃ,
bhāveyya matimā yogī, patthento hitam attano.
- 1844 itthaṃ susampādita-silā citta-
paññā-visuddhī paṭipādayanto,
patvāna sambodhim apetasokā,
pārenti sotthiṃ paramaṃ cirāya.
- 1845 te pattipattā paramappatītā,
pakkhālitak-klesamaḷā mahesī,
accanta-vodāta guṇe thitattā,
lokassa hont' uttama-dakkhiṇeyyā.
- Iti Nāmarūpaparicchede nissanda-phala-
vibhāgo nāma terasamo paricchedo.*

NIGAMANAN.

- 1846 Ettavatā paṭiññāto, pavakkhāmiti ādito,
Nāmarūpaparicchedo, parinittihāpito mayā.
- 1847 teras' eva paricchedā, vibhattā satta sādhiḱā,
Nāmarūpaparicchede, bhāṇavārā pakāsītā.
- 1848 abidhamma-paramatthā ca, samatho ca vipassanā,
visuṇ visuṇ vibhattā ti, vibhāg' ettha tidhā matā.
- 1849 so 'yaṇ (?) vijjā vimokkhā ca, hadayesu vibhāvinaṇ,
vallabhattam adhiṭṭhāya, sāsanattha-gavesinaṇ.
- 1850 manoratha-tamuddhaṇsī, raviraṇsī va paṇḍito,
dassetu ciram ālokaṇ, saddhamma-ratanālaye.
- 1851 paṇḍiccaṇ paramatthesu, pāṭavaṇ paṭipattiyaṇ,
patthayantena bhikkhūnam itthaṇ sugata-sāsane.
- 1852 Nāmarūpaparicchedam asaṅkiṇṇam anākulaṇ,
kubbatā hitakāmena, sukatenā katena me.
- 1853 mahāmerunibhaṇ gehaṇ (?) mahācetiya-bhūsiṇaṇ,
mahāvihāram ārūḷha-mahābodhi-mahussavaṇ.
- 1854 alaṅkātaṇ pahontālaṇ, cirakālaṇ tapodhanā,
Laṅkāḍipass' alaṅkāraṇ, kalaṅkāpagatālayaṇ.
- 1855 Nāmarūpaparicchedo, antarāyaṇ vinā yathā,
nitṭhito yaṇ tathā loke, nitṭhant' ajjhāsaya subhā.
Iti Anuruddh' Ācariyena viracitaṇ
Nāmarūpapariccheda-pakaraṇaṇ nitṭhitaṇ.

NITṬHITO NĀMARŪPAPARICCHEDO.

Nibbāṇapaccayo hotu.

Bhadantānuruddhācariya-viracito 'yaṇ pana Nāmarūpaparicchedo anekehi cirāgata-lekhaka-pamāḍajāta-pāṭhehi ativiya

*ākulībhūto samāno pi Laṅkādiṭṭe dakkhiṇadisāyaṃ Rohaṇa-
janapade Ambalamgoda-nāma-nigame Aggārāmarihāre vasa-
tena mayā sāsanatṭhiti-kāminā pacchima-desesu Tathāgata-
dhammassa pākaṭṭibhāvam icchantena Buddhadattanāmikena
bhikkhunā Abhidhamme kataparicayena Sīhala-Māramikehi
bahūhi potthakehi saṃsandetvā yathā-sattiyā parisodhetvā
dvisahassa - catusata - chappaññāsatime (2456) Buddhavas-
se Pabbāsālha-māsassa kālapakkhasattamiyaṃ Roman-akkha-
rehi likhitvā niṭṭhāpito.*

NOTE.—The word “sālasilūpamā” (l. 958), by its context, suggests the “sattisūlūpamā” of Majjhima N., i. 130; Saṃyutta N., i. 128, etc. The editor, while admitting that the present reading is doubtful, writes that the Ṭikā on the Nāmarūpapariccheda repeats it—“sālā sālūpamā ti”—and has therefore decided to retain it.—ED. *JPTS.*